

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרח"ע שליט"א

פרשת
פינחס
ט"ז – כ"א תמוז תשפ"ד

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ״ק אדמו״ר עט״ר
מוהרא״ש
ר׳ אליעזר שלמה בן
ר׳ מנחם זאב זי״ע

לזכות מורנו ורבנו הרה״צ
ר׳ יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט״א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ״ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :

הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

בדנייד נבתמא אפומא דהצבא — שאם יניחו כד על חומה וכסויה עליה — יגוע הכיסוי מחמת הרעדה. **לקרא** — מה שמנערין מן הפשתן. **מאי שנא מזוזה** — בשבת דחזיב, ואף על פי שהרוח מסייעתו חשיב ליה עושה מלאכה. אלמא גירי דיליה ניתהו הינו זורה ורוח מסייעתו — כי היכי דלענין שבת הוי כחו — לענין נזקין נמי כחו חשיב ליה. **ולרבינא מאי שנא כו'** — בשלמא זורה ורוח מסייעתו — לא הויא ליה לפירכא, דקסבר: ממונא מאיסור שבת לא ילפינן, דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה. וכהאי גוונא מתרצינן ליה להא פירכא בבבא קמא ב"הכונס צאן לדיר" (ס,א). **גיז** – אטמיילי"א, הניצאת מן הברזל כשהפשיט מכה עליו. **חיב** – והרי הוליכן הרוח. **ניחא ליה דלילוי** – לחרץ, שלא ידליק את ביתו. **משנה פסוק לשדה חבירו** — בין שדה הלבן בין שדה האילן. וטעמא — כדי עבודת הכרם, שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו. **מעמיק** — להן בעל השדה שיצאו לתוכו. **קוצים** — בעומק שלשה טפחים. **והעצים שלו** — בגמרא מפרש של מי. **גמרא אבל בכבל שתי אמות** — שמחרישתן קצרה. **פרדיסא** = כרם. **והא אחריכי לי** — ארבע אמות. **שבחת ברי** — כך שמו. **אשכחיה** — רב פפא לרב הונא דקא חפר וקיזע שרשין. **מאי האי** — אמאי קייצתא? **אמרי ליה בולחי** — הבאתי לו ראיות הרבה שלא יקרע. **שהחזיק**

אפומא דחצבא — על פירוש הקונטרס קשיא לרבינו יצחק: דאיך יהא האפנדא נייד כולי האי עד שתתנדנד הנבתמא? דאם כן הבית קרוב ליפול ולפי הענין משמע שהיה בנין חזק, שהרי מתוך העושר בנאו. ובמסכת שבת (עז,ב) נמי אמר: מאי אפנדא — אפיתחא דיין, שמאספין שם לדין. משמע דבירתא גדולה היא ונראה לרבינו יצחק: דבר ניידא נבתמא — בשאדם אוהז הכד בידו, שזהו דבר מועט הרבה, אם כך מתנדנד האפנדא — חייב להזהיק. ולרבינו יצחק בן אברהם נראה שאין פירוש הקונטרס דחוק, דבדבר מועט מתנדנד הנבתמא, שהוא דבר קל, אף על פי שהאפנדא אינו מתנדנד כל כך.

זיקא הוא דקא ממטי לה — קשיא לרבינו יצחק: דליחזיב משום אש, מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו, דחזיב משום אש, כדאמר בפרק קמא דבבא קמא (ו,א) והכא דאמטי ליה ברוח מצויה איירי, מדפריך עלה מוזהב ורוח מסייעה, דאיירי ברוח מצויה, כדמשמע ב"הכונס" (שם ס,א) גבי ליבה וליבתו הרוח. ומדפריך מגץ הייתא מתחת הפשתן — דהיינו ברוח מצויה, דחזיב משום אש, דגבי אש קתני לה ב"הכונס". ואומר רבינו יצחק: דלא דמי לאש, דאין חייב משום אש אלא בשעשה האדם את האש לבדו, כדכתיב "המבעיר את הבערה" בלא סיוע הרוח, ואחר כך הולכת על ידי רוח מצויה. אבל הכא — אין עושה לבדו כל עיקר אלא על ידי הרוח, דאי לאו רוח — לא הוה רקטא אזלא כל עיקר, ודבר לליבה וליבתו דרוח דפשור. והיינו דמשני, כי פריך בסמוך: מאי שנא מגץ? דהוה סלקא דעתך דדמי ממש לגץ. ומשני: התם ניחא ליה דליחיל, ומתבזין להכות בכח עד שיצא הגץ, ומתרחק בלא שום זיקא, וחייב משום אש על מה שגומר והולך על ידי רוח מצויה. אבל הכא — לא ניחא ליה דתיחיל. כלומר, ואינו מכה בכח, ואי לאו רוח — אין הרקטא הולכת כלל. ואם תאמר: מכל מקום יהא חייב להרחיק, מידי דהוה אגורן דמתניתין, דחייב להרחיק אף על גב דזיקא ממטי ליה ויש לומר: דמתניתין כרבנן, והכא איירי אליבא דרבי יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה. והא דפריך מגץ ולא מצי לאוקומי ההיא דגץ כרבנן — משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן לענין חיוב השלומין, אלא לענין הרחקה. ואם תאמר: מאי שנא מנמייה, דאפילו לרבי יוסי מרחיקין, אף על גב דהיא גופה ממטיא נפשה כמו בר רב אשי ומיתה, התם משום דזימנין דבהדי דנח בר' בקאמר לעיל. אבל קשה מעורערן לעיל (ב,ג,א) דאמר רב יוסף: אפיקו לי קורקור מהכא ויש לומר: דגמרא לא סבר לה כרבינא. דרבינו תם פוסק כמר בר רב אשי ונאמימר. ועוד אומר רבינו יצחק: דבעלי חיים שאני, דהמזיקי טפי מרוח, דכח אדר מעורב בהן, כדאמרינן בבבא קמא (ו,א).

מאי שנא מזוהר ורוח מסייעתו — ורבינא לא חשיב ליה לפירכא, דסבר: כי היכי דלא גמרינן משבת לענין תשלומין, כדמפרש רב אשי ב"הכונס" (בבא קמא ס,א) דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הכא גרמא הוא, וגרמא בנזקין פטור — הכי נמי לא גמרינן מהתם שיהא חייב להרחיק. ומר בר רב אשי סבר: נהי דחזיב לשלומין לא גמרינן, לענין הרחקה דליחשב גירי דיליה — גמרינן שפיר, כיון דגרמנא בנזקין אסור. **ורבינא** מאי שנא מגץ — ואם תאמר: ואמאי קאמר ורבינא? לאמימר נמי תיקשי לענין חיוב תשלומין, מאי שנא מגץ? ויש לומר: משום הכי נקט רבינא, דאמימר הוי מצי לדחויי דהכי נמי חייב לדידיה בתשלומין, דלגמרי מדמה לה לזורה ורוח מסייעתו.

אחד גפנים ואחד בב אילן – מתוך פירוש הקונטרס לעיל (יח,א) משמע דנקט אחד גפנים — משום דשיך בהו כלאים, דדבירא ראיה מכאן דכשיש גדר ליכא איסור כלאים, וזה שנמך לגדר מכאן וזה מכאן. ואין נראה, ד"שדה חבירו" דקתני הכא על כרחך לאו בשל זרעים איירי, דהא מוקמינן בגמרא דמתניתין אילנות לאילנות וגפנים לגפנים, אבל אילנות לגפנים — בעי טפי משום ציפרי, ומהאי טעמא גפנים לזרעים בעי טפי. אלא לרבי דנקט "אחד גפנים ואחד בב אילן", דלא תיסוק אדעתין למימר דשיעור ארבע אמות דמתניתין דוקא בגפנים, שמצינו בהם שיעור זה במקום אחר, לענין כלאים. **אבל** בבבל שתי אמות – תימה: דבפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פב,ב ושם פג,א) גבי קנה שלשה קנה קרקע, דאמר רב יוסף עובדא הוה בדורא דרעיותא כו'. משמע מהתם דבבבל נמי בעינן ארבע אמות, דבבבל הוה מעשה וצריך לומר: דבההיא דורא דרעיותא היה להם מחרישה גדולה כמו בארץ ישראל. **אבל** בגפנים בעי טפי — והוא כשנטע דקלים, כשהם גבוהים. אבל אם נטע גרעין — לא, דממילא קא גדל, ולא גירי דילילה הוא. **אנא** לא קייצא דאמר רב כו' — ואם תאמר: והתנן במתניתא דקרצץ ונותן דמים ויש לומר: דאיכא לאוקמי באילן סרק. אבל קשה: דאמרינן ב"החובל" (בבא קמא צב,א) גבי הנהו דיקלי דמכחשי בגופני הוו, דקאמר: למאר אייתי לי מקורייהו, אלמא משום חיזוק גפנים מותר לקרץ דקלים ויש לפרש: דשאני התם, שיותר מדאי היו מכחישים בגפנים, עד דהוה טעים בהו טעמא דחמרא.

עַד דַּאֲמְרֵי לֵיהּ הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה מִיצַר שֶׁהִחֲזִיקוּ בּוֹ - תִּימְה: מַאי מַיְיתֵי מִרַב יְהוּדָה? דִּרְבִּים שְׁנֵי, דְּאִי לָאו הָכִי — קְשִׁיָא מִתְּנִיתִין, דְּקָתָנֵי "קְרַע וְיוֹרֵד" וּפֵירֵשׁ רִבֵּינוּ חֲנַנְאֵל וְרִבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן מִרְדְּכַי: דִּרְבִּים הַחֲזִיקוּ בְּמַצְרִיהּ דְּרֶךְ הוֹנָא וּבִרְשׁוּתוֹ, דְּאִי לָאו הָכִי — אֵין חִזְקָתוֹ מוֹעֶלֶת, כִּדְמְסַיֵּם בַּ"הַמְּנִיחַ" (בבא קמא כח,א), וְאַתָּא רַב הוֹנָא וְקָא חָפַר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְקָצַע שְׁרָשִׁים דֶּרֶךְ פַּפָּא, וּמִשּׁוּם הָכִי פָּרִיךְ מִדֶּרֶךְ יְהוּדָה, דְּכֵיוָן שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים — אֵינוֹ רַשַּׁאי לַחְפּוֹר. וְהָא דְּקָאָמַר: אַמַּאי לֹא אָמְרֵי לֵיהּ כָּאן בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה וְכוּ' — הָכִי פֵּירוּשׁוֹ: כְּלוֹמַר כִּי קָאָמַר רַב יְהוּדָה מִצַּר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים אָסוּר לְקַלְקְלוֹ — הָנֵי מִילֵּי תּוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, אֲבָל חוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה — מוּתָּר לְקַלְקְלוֹ, בֵּין שֶׁמְּנִיחִין שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה כְּדֵין רְשׁוּת הָרַבִּים, וּבְסוֹף "חִזְקַת הַבָּתִּים" (בבא בתרא ס,ב) דַּאֲסוּר רַבִּי יוֹחָנָן לְאָדָם שֶׁכְּנֶגֶד תּוֹךְ שֶׁלּוֹ לְהַחְזִיר בְּתָלִים בְּמָקוֹמוֹ, אַף עַל גַּב דְּאֵיכָא רְווּחָא, כְּדִמְסַיֵּם הָתָם אֲלִיבָא דְּרַב לְקִישׁ: הָכָא אֵיכָא רְווּחָא. רְווּחָא דְּקָאָמַר הָתָם — שֶׁאִינוֹ סוֹתֵם כָּל רְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל לֵיכָא רְווּחָא שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה. אֲבָל אִי אֵיכָא רְווּחָא שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה — מוּדֶה רַבִּי יוֹחָנָן דְּמוּתָּר לְקַלְקְלוֹ וּלְהַחְזִיר בְּתָלִים לִמְקוֹמָן, דִּכְאַמַּאי הָכָא. וּמֵיתוּבָא קְשָׁה: מַאי קָאָמַר רַב פַּפָּא "אָמְרֵי לֵיהּ מִכּוֹלְהוּ", מַאי "כּוֹלְהוּ"? וּמִפֵּרֵשׁ הָרַב רִבֵּינוּ מְנַחֵם: דְּ"מִכּוֹלְהוּ" — דְּהֵיינוּ מִכֹּל הָנֵי דְּתַנְנָן: אִם הָאֵילָן קָדוּם לֹא יִקּוֹץ, סִפֵּק בּוֹ. "וְלֹא יִבְלֵי לֵיהּ" — שֶׁהִיא דּוֹחָה אוֹתוֹ דְּמֵירְעֵי בְּאֵילָן עַצְמוֹ, אֲבָל הַשְּׁרָשִׁים יִקּוֹץ. וְרִבֵּינוּ תָּם מְפָרֵשׁ: דֶּרֶךְ הוֹנָא הָיָה קוֹצֵץ וְלוֹקֵחַ הַשְּׁרָשִׁים לְעַצְמוֹ. וְאָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא: מַאי הֵאי? כְּלוֹמַר, לְמָה אַתָּה לוֹקֵחַ הַשְּׁרָשִׁים לְעַצְמְךָ? אָמַר לֵיהּ: דִּתְנַן קוֹצֵץ וְיוֹרֵד, וְכֵיוָן שֶׁבְּדֵין אֲנִי קוֹצֵץ — כְּמוֹ כֵן יֵהָנוּ הָעֵצִים שֶׁלִּי. וְ"אָמְרֵי לֵיהּ מִכּוֹלְהוּ" הֵיינוּ הַנְּהוּ דְּמֵיתֵי הָכָא, וְהָהֵיא דְּמֵיתֵי לְקַמַּן: שֹׁרְשֵׁי אִילָן הַדְּיוּט הַבָּאִים בִּרְשׁוּת, דְּמִינַּה מוֹכֵחַ לְקַמַּן דְּהָעֵצִים שֶׁלּוֹ, דִּקְתָנֵי בְּמִתְנִיתִין הֵיינוּ שֶׁל בַּעַל הָאִילָן. "וְלֹא יִבְלֵי לֵיהּ" — שֶׁדְּחוּי לוֹ בְּדִדְהֵי לֵיהּ לְקַמַּן, עַד דְּאָמַר לֵיהּ מָרַב יְהוּדָה בַּר' דְּנִדֵּי שֶׁלֹּא תּוֹעִיל חִזְקָתִי בְּחוֹקֵק רַבִּים לְעַנְיַן שֶׁלֹּא תְּהֵא רְשׁוּת לְקוֹצְצוֹ, לְעַנְיַן זֶה מֵיהָא תּוֹעִיל — שֶׁיִּהְוֹ הָעֵצִים שֶׁלִּי. וּמִסֵּיק: אִמַּאי לֹא אָמְרֵי לֵיהּ חוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה יֵשׁ לְהֵימִין הָעֵצִים שֶׁלִּי, כִּדְאָמַר רִבִּינָא לְקַמַּן: כָּאן תּוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה כּוֹ'.

אֶלָּא הָכָא בְּגִידּוּלֵי הַבְּאִין לְאַחַר מִכָּאן — וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגַרְסִי: מִידֵּי אִירְיָא, הָא בְּגִידּוּלֵי. וְכֹל זֶה מִדִּבְרֵי הַמְקַשֶּׁה. כְּלוֹמַר, עַל כָּרְחֵךְ לֹא תּוּכַל לְפָשׁוּט מִכָּאן, דְּבִגִידּוּלֵי הַבְּאִין לְאַחַר מִכָּאן אִיירִי. וְאִי בְּתַר אִילָן אוֹזְלִינַן — רִישָׁא אַשְׁמוּעִינַן דְּאֵין נוֹתְנִין, וְסֵיפָא אַשְׁמוּעִינַן דְּאֵין נוֹתְנִין מוֹעִילִין, וְסֵיפָא דְּאֵין נוֹתְנִין בְּגִידּוּלִין. וְאִם תֹּאמַר: הֵיכִי דָּמֵי? כְּגוֹן דְּאַשְׁמוּעִינַן דְּאֵין מוֹעִילִין — לְשַׁמְעִינַן שֶׁל הַקְּדֵשׁ הַבָּאִין בְּגִידּוּלֵי, דְּהוּי כְּמוֹתָן — דִּנְקֹט הָכִי מִשּׁוּם אִידַּךְ בְּבָא, דְּאַשְׁמוּעִינַן דְּאֵין נוֹתְנִין, דְּהוּי רְבוּתָא טְפֵי, שֶׁאֵין הַכֹּל שֶׁל הַקְּדֵשׁ. וְרִבֵּינוּ חֲנַנְאֵל לֹא גָּרִיס "אֶלָּא", וְהַמְתַרֵּץ הוּא דְּקָאָמַר הָכִי, דְּמוֹקֵי סֵיפָא דְּאֵין מוֹעִילִין — בִּגִידּוּלִין. וְהָא דְּלָא נָקֵט דִּשֶׁל הַקְּדֵשׁ בְּשֶׁל הַקְּדֵשׁ — מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִינְקֹט דּוּמְיָא דִּרִישָׁא, דְּאֵין הַכֹּל דְּהַקְדֵּשׁ אֶלָּא חַד דְּהַקְדֵּשׁ וְחַד דְּהֶדְיוֹט. אֲבָל אִי בְּתַר קַרְקַע אוֹזְלִינַן, וּרִישָׁא אַשְׁמוּעִינַן דְּאֵין מוֹעִילִין — לְיִתְנֵי רִישָׁא שֶׁל הַקְּדֵשׁ בְּשֶׁל הַקְּדֵשׁ, דְּאֵין מוֹעִיל כָּל כָּךְ לוֹמַר תְּנֵא רִישָׁא אַגַּב סֵיפָא, כְּמוֹ תְּנֵא סֵיפָא אַגַּב רִישָׁא. **רִבִּינָא** אָמַר לֹא קַשְׁיָא כָּאן תּוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה כּוֹ' — רִישָׁא בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, דְּבָתַר אִילָן אוֹזְלִינַן, וְסֵיפָא דְּחוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, דְּבָתַר קַרְקַע אוֹזְלִינַן. וְאִם תֹּאמַר: וְלֵיתְנֵי אִידִי וְאִידִי תּוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה, וְלֵיתְנֵי סֵיפָא מוֹעִילִין. אִי נָמֵי: אִידִי וְאִידִי אַחַר שֵׁשׁ עֲשָׂרָה, וְלֵיתְנֵי בְּרִישָׁא מוֹעִילִין וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּתָנָא הָכִי לְאַשְׁמוּעִינַן דְּתַרְוַיְיהוּ — בֵּין בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה בֵּין חוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה — לֹא נוֹתְנִין וְלֹא מוֹעִילִין. **גּוֹלֵן** הוּא וְאֵין מְבִיאִין מִמֶּנּוּ בְּכוּרִים — פֵּירַשׁ רִבֵּינוּ חֲנַנְאֵל: מִשּׁוּם דְּאֵין מְבִיאִין גֹּל עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר "אִנֵּי ה' שׂוֹנֵא גֹּזֶל בְּעוֹלָה" (ישעיה סא) וּכְתִיב "וְהִבְאַתֶּם גּוֹזֵל" וְגוֹ' (מלאכי א). וְלֵית לַן דְּעוֹלָה, דְּהָא בְּהֵדְיָא פְּסִקְנָן בְּרֵבִי יוֹסֵי, דְּאָמַר: זֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ בַּר'. וְאִם תֹּאמַר: לְפֵירוּשׁוֹ, עוֹלָה בְּמַאן סַבְרַתְּ? דְּכַרִבִּנוּ נָמֵי לָא הִיא, דְּרַבָּנַן לָא בָּעוּ הַרְחָקָה אֶלָּא אֲרְבַּע אַמּוֹת, וְלָעוֹלָה שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּעוֹלָה הַוֵי מוֹקֵי מִתְנִיתִין בְּצִנּוּמָא, כְּדְמוֹקֵי לָהּ בְּעֵי אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. וּמֵיתוּבָא קְשָׁה לְרַבִּי יִצְחָק, דְּפֵרִיךְ לְקַמָּן לְעוֹלָה מִדְּקָתָנֵי אִילָן וְקַרְקַע, וּמְבִיא וְקוֹרֵא: מַאי לָאו כָּל שֶׁהוּא וּמַאי קְרִישָׁא? שַׁאנֵי הָתָם שֶׁקָּנָאוּ, וְלֵית לָהּ גֹּזֶל וּנְרָאֶה בְּפֵירוּשׁ הַקּוֹנְטְרֵס: דְּאַף עַל גַּב דְּמוּתָּר לְמָכְרוֹ — אֵין מְבִיאִין מִמֶּנּוּ בְּכוּרִים, דִּבְעִינַן "אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצֶךָ". וּלְקַמָּן דְּאָמַר: אִילָן הַסְּמוּךְ מְבִיא וְקוֹרֵא, שֶׁעַל מְנָת כֵּן הִנְחִיל יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ — לֹא קָאָמַר שֶׁעַל מְנָת כֵּן הִנְחִיל, שֶׁיְּהֵא מוּתָּר לְמָכְרוֹ — דִּבְלֹאו הָכִי שָׁרִי. אֶלָּא עַל מְנָת כֵּן הִנְחִיל — שֶׁיְּהֵא חָשׁוּב כְּמוֹ מֵאַרְצָךְ, וְיָכוֹל לוֹמַר "אֲשֶׁר נָתַתָּ לִי". **עֲשָׂר** נְטִיעוֹת הַמְּפוֹרָשׁוֹת בְּרוּ' — בְּסוֹטָה (לד,א) אָמַר: עֲשָׂר נְטִיעוֹת וַעֲרֵבָה וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְדוֹקָא עֲשָׂר לְתוֹךְ בֵּית סְאָה אֲבָל פְּחוֹת מִבֵּית סְאָה אֵין צְרִיכִין תְּרִיסֵהּ כָּל כָּךְ. וְכֵן נָמֵי אִם הָיוּ בְּבֵית סְאָה יוֹתֵר מֵעֲשָׂר נְטִיעוֹת אֵין תְּרִיסֵהּ, לְפִי שֶׁעִנְּמָתָן לְיֵעָקֵר.

כְּמוֹה

עַד דַּאֲמְרֵי לֵיהּ הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: מִצַּר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים - אָסוּר לְקַלְקְלוֹ. לְכָתַר דִּנְפַק, אַמַּאי אָמְרֵי לָא אֲמְרֵי לֵיהּ: כָּאן בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, כָּאן חוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה. "הָיָה חוֹפֵר בּוֹר, שִׂיחַ וּמְעָרָה - קוֹצֵץ וְיוֹרֵד וְהָעֵצִים שֶׁלּוֹ" (וכו'). בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי עֲקִיבָא הַדַּיְינָא מֵרַב חִסְדָּא: עֵצִים שֶׁל מִי? אָמַר לֵיהּ, תְּנִיתוּהָ: שָׁרְשֵׁי אִילָן שֶׁל הֶדְיוֹט הַבָּאִין בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין; אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא בָּתַר אִילָן אָזְלִינַן, מִשּׁוּם הָכֵי לֹא מוֹעֲלִין, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בָּתַר קַרְקַע אָזְלִינַן, אַמַּאי לֹא מוֹעֲלִין? - אֶלָּא מַאי, בָּתַר אִילָן אָזְלִינַן? אֵימָא סֵיפָא: שֶׁל הֶקְדֵּשׁ הַבָּאִים בְּשֶׁל הֶדְיוֹט - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין? וְאִי בָּתַר אִילָן אָזְלִינַן, אַמַּאי לֹא מוֹעֲלִין? מִידֵּי אִירְיָא? בְּגִידּוּלִין הַבָּאִין לְאַחַר מִכָּאן עָסְקִינַן, וְקָא סָבַר: אֵין מְעִילָה בְּגִידּוּלִין. רִבִּינָא אָמַר, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, כָּאן חוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה. אָמַר עוּלָּא: אִילָן הַמָּסוּךְ לְמֵצַר בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - גַּזְלָן הוּא, וְאֵין מְבִיאִין מִמֶּנּוּ בִּכּוּרִים. מַנָּא לֵיהּ דְּעוּלָּא הָא? אִילֵימָא מִדְּתַנְיָן: עֶשֶׂר נְטִיעוֹת הַמְּפוֹרָשׁוֹת בְּתוֹךְ בֵּית סְאָה, חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בְּשִׁבְיָלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה; כַּמָּה הָווּ לְהוּ? תְּרֵי אַלְפִין וְחַמֵּשׁ מְאָה גַּרְמִידֵי. לְכָל חַד וְחַד, כַּמָּה מַטֵּי לֵיהּ? מָאתָן וְחַמְשִׁין, הָא לָא הֲוֵי דְּעוּלָּא וְאֶלָּא מִדְּתַנְיָן: שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם - הֲרֵי אֵלּוּ מְצַטְרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית

עֲשִׂית מִבֵּית סְאָה — תַּמְצֵאנָה שֵׁשׁ מֵאוֹת אַלְף וְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כָּאן שִׁבְעִים וְשִׁתִּים רְצוּעוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת שִׁבְעִים וְשִׁתִּים אַמּוֹת. **וְאֵלּוּ מִדְּתָנֵי שִׁבְעָה אִילָנוֹת** — גְּדוֹלִים, שִׁינּוּיִים יוֹתֵר מִן הַנְּטִיעוֹת וּמְפוּזָּרִין בְּבֵית סְאָה לְאַרְבַּע וּלְחַמִּשָּׁה בְּשׁוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שֶׁל אָדָם אֶחָד אֶלָּא שֶׁל שִׁבְעָה בְּנֵי אָדָם — מְצַטְרְפִין לְהִיוֹת שָׁדֶה אִילָן, וְלַחֲרוֹשׁ כֻּלּוֹ בְּבֵית סְאָה בְּשִׁבְעִין עֶרֶב שִׁבְעִית עַד עֲצֶרֶת, כְּדֵין שָׁדֶה אִילָן. וְאִם לָאו — אֵין חוֹרְשִׁין אֶלָּא כָּל אֶחָד כְּדֵי צִרְכּוֹ, דְּהֵיינוּ תַּחְתָּיו וְחוֹצֵהוּ לוֹ כְּמֹלֵא אוֹרֶה וְסֹלוֹ, וְהַשְּׁאָר הֲוֵי שָׁדֶה הַלְבֵּן, וְאֵין חוֹרְשִׁין אוֹתוֹ אֶלָּא עַד הַפֶּסַח.

בֵּית

שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים — לַעֲשׂוֹתוֹ לְתֵן דֶּרֶךְ, אָסוּר לְקַלְקְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל יְחִידּ. וְאַגַּב נָמֵי, הָא אֲחִזּוּקָא לֵיהּ. **לְכָתַר דִּנְפַק** — רַב פַּפָּא. **אַמַּאי** — רַב הוֹנָא: אַמַּאי לֹא אָמְרֵי לֵיהּ. **בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה** — לְאִילָן, הוֹאִיל וְחוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה אֵין חִזְקָתוֹ חִזְקָה. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁשִּׁרְשֵׁי מִתְפַּשְּׁטִין עֶשְׂרִים וְחֵמֶשׁ אַמָּה, אֵינָן יוֹנְקִין אֶלָּא בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה סָמוּךְ לְאִילָן, וּבְדֹאמְרִינַן לְקַמָּן, וְאַגַּב הוּא חוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קַיְיצִינַן.

הַדְּיוֹט = דְּמַן הַדְּיוֹט. **לֹא נֶהֱנִין** — מִדִּרְבָּנָן. **וְלֹא מוֹעֲלִין** — אִם נֶהֱנָה לֹא מָעַל. אַלְמָא לֹא קָדְשׁוּ.

מִידֵּי אִירְיָא — מִסְקְנָא דְּקוּשְׁיָא הִיא: כְּלוֹמַר, מְבוֹכָּה לְאוֹ אִירְיָא הִיא, לֹא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ בְּתַר קַרְקַע, דִּשְׁמָא אִילָן, וְלֹא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ בְּתַר קַרְקַע. דִּשְׁמָא מִשּׁוּם דְּתִנַּר שְׁרָשִׁים גְּדוֹלִים הַבָּאִים לְאַחַר שֶׁהוּדְקוּ הָאִילָן הוּא, וְאֵיכָא לְמֵימַר דְּאַמַּאי בְּמַסֶּכֶת מְעִילָה: אֵין מוֹעֲלִין בְּגִידּוּלִין, אֲפִילּוּ שֹׁרְשֵׁי הַקֹּדֶשׁ בִּשְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ. לֹא נִתְּנִין אֵיצְטְרִיכָא לֵיהּ. **רִבִּינָא אָמַר לֹא קַשְׁיָא** — רִישָׁא דְּקָתָנֵי בְּתַר אִילָן אוֹזְלִינַן — הֵיינוּ בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, וְסֵיפָא דְּקָתָנֵי שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּאֵין בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה לֹא מוֹעֲלִין שֶׁל הֶדְיוֹט לֹא מוֹעֲלִין? הֵיינוּ חוּץ לְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה. **גּוֹלֵן הוּא** — שִׁינּוּק מִשְׁדֵּה חֲבֵירוֹ. **וְאֵין מְבִיאִין מִמֶּנּוּ בְּכוּרִים** — אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא מִמֶּנּוּ בְּכוּרִים, דִּבְעִינַן "אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצֶךָ" (דברים כו). **עֶשֶׂר נְטִיעוֹת מְפוּזָּרוֹת בְּבֵית סְאָה** — לְאַרְבַּע וּלְחַמִּשָּׁה בְּשׁוּרָה, כּוּלָּן בְּשׁוּרָה, וְכוּלָּם צָרִיךְ לָהֶם. וּמוּתָּר לְחָרְשָׁהּ עֶרֶב שְׁבִיעִית עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהַלְּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הִוא. וּבֵית סְאָה — חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה, שִׁחֲצֵר הַמִּשְׁכָּן קְרוּי בֵּית סְאָתַיִם, וְהִוא מֵאָה עַל חֲמִשִּׁים. **כַּמָּה הֲווּ לְהוּ** — בֵּית סְאָה, כִּי עֲבַדַתְּ לְהוּ רְצוּעָה שֶׁל אַמָּה רוּחָב. **תְּרֵי אַלְפֵי וְחֵמֵשׁ מְאָה גַּרְמִידֵי** — שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כָּאן חֲמִשִּׁים רְצוּעוֹת שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה וְעוֹלוֹת לְאַלְפַּיִם וְחֵמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה. חֲלוֹק אוֹתָן לְעֶשֶׂר אִילָנוֹת — תַּמְצֵא צְרִיכָה קַרְקַע יְנִיקָה כָּל אִילָן וְאִילָן בֵּין הַכֹּל מַאתַּיִם וְחֵמִשִּׁים אַמָּה אוֹרֶךְ בְּאַמַּה רוּחַב. **הָא לָא הֲוֵי כִּדְעוּלָּא** — דִּשְׁיעוּר עוּלָּא שֶׁבַע עֶשְׂרֵה אַמָּה, דְּאָמַר דְּאֵין מְבִיאִין גֹּזֶל עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵי חֲלָקִים הֵן, אֶחָד לְאִילָן וְאֶחָד לְמַעֲלֵהוּ, וְכָל חֲלָקוֹ שֶׁל אִילָן שִׁבְעָה עָשָׂר אַמָּה.

בית סאה במה הוו להו תרי אלפי וחמש מאה גרמידי — על אמה רוחב. במה מצי לכל חד מהנך אילנות — שמונה מאות שלשים ושלש ותילתא. אכתי נפישין להו שש עשרה אמה דעולא, דהוי אלף ועשרים וארבע. לא דק — עולא לא דקדק כל כך, והואיל וקרוב לשיעור זה קאמר, ולא איכפת ליה. אימור דאמרינן לא דק — היכא דאזיל לחומרא, הכא קא אזיל לקולא,

דאינו יונק כל כך וקאמר אידהו דיונק, ופטר ליה מביכורים מי סברת — שש עשרה אמה דעולא בריבועא קאמר, דליהוי שלשים ושתים על שלשים ושתים דקאמרינן? בעיגולא קאמר — שכל סביביו יונק שש עשרה, והיינו בעיגולא. דאילו ברבוע — נמצא בנגד האלכסון יותר משש עשרה אמה. וכמה מריבוע יתר על העיגול ריבוע — דל רביע מאלף ועשרים וארבע, פשו להו שבע מאות ששים ושמונה אמות ברוחב אמה. אבתי לא שוי שיעורי, דהשתא פשו להו שיעורי דמתניתין אדעולא פלגא דאמתא, ונמצא אילן יונק שש עשרה אמה ומחצה לכל צד, דהיינו שלשים ושלש על שלשים ושלש. דשיעורא דעולא שבע מאות ששים ושמונה, ושיעורא דמתניתין שמונה מאות שלשים ושלש, ונפיש שיעורא דמתניתין אדעולא ששים וחמש אמות באמה רוחב. חלוק דרצועה לרוחב — הרי מאה ושלשים אמה אורך ברוחב חצי אמה, הקף מהם האילן שלשים ושתים אמה לצפון ולדרום — נמצא מהצפון לדרום שלשים ושלש, שהרי הוספת עליו חצי חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן, ובידך נשארו שלשים ושלש ברוחב חצי אמה. הן תציין למזרח וחציין למערב — נמצא מוקף ברבוע. ולא דקדק הגמרא כל כך דנקט פלגא אמתא, דהא עולא בעיגול קאמר, ואילו בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלישי אמה לכל צד, אלא משום דאי פורתא לא דק כולי האי. ואית דגרסי: פש ליה תרי תילתי דאמתא. היינו דלא דק — עולא, דהוה מצי למימר שיתסרי ופלגא, ולחומרא לא דק, ואזיל לחומרא ולא צמצם שיעורו.

מאי לאו בל שהוא — חוץ לעביו של אילן לכל צד. **הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא בו'** — לקמן תנן ב"המוכר את הספינה": המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע — לא קנה קרקע, אבל קנה שלשה — קנה קרקע, ואף על פי שלא פירש. הלכך, גבי ביכורים נמי, שתי אילנות — מביא ואינו קורא, דלא מצי למימר "פרי האדמה אשר נתתה לי" (דברים כו). **הא שלשה** — דקנה קרקע, מביא וקורא. **מאי לאו** — משום דקנה קרקע מעט סביבם? **לא** — משום דקנה שש עשרה אמה סביב כל אחד.

ובוידוי — לא גרסינן ליה במתניתין במסכת פאה, דאין וידוי אלא במעשר, והוא אינו תלוי בקרקע. **פרוזבול** — תנן במסכת גיטין (לו,א): הלל תיקן פרוזבול. שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת, ועוברים על מה שכתוב "השמר לך פן יהיה דבר" וגו' — עמד והתקין תקנה שלא תשמט, שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוזבול. וזה גופו של פרוזבול: מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה. ותו לא משמטת ליה בשביעית, דלא קרינא ביה "לא יגוש" שאין תובע חובו אלא מבית דין. והתם מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה דרבנן, ואמרינן התם: אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, אבל אין לו קרקע ללוה — לא כתבינן ליה, דהלוואה דלא שכיחא היא, דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלהה, ובשאין לו — לא תיקן הלל פרוזבול.

ונקנין

— פעמים מביא, ופעמים אינו מביא. **אילן** וקרקעו כו' — למאי דמוקי לה בשש עשרה אמה צריך לפרש מאי אתא לאשמועינן. ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דאתא לאשמועינן ולמידק: הא קנה אילן סתם — אינו מביא וקורא. ואם קנה שנים, אפילו סתם — מביא וקורא, דקנה קרקע. וכרבי מאיר דאמר (בבא בתרא פא,א): הקונה שני אילנות — קנה קרקע. **הא** שלשה מביא וקורא — הוה מצי למיפרך מסיפא, דקתני בהדיא במסכת ביכורים, בסיפא דתך דמייתי הכא: הקונה שלשה אילנות תוך של חבירו — מביא וקורא. אלא דאורחא דגמרא בכמה מקומות שמדקדק מרישא מה שיכול.

לא שש עשרה אמה — ואם תאמר: הא אמרינן ב"המוכר את הספינה" (לקמן פב,א) גבי שלשה קנה קרקע, ובמה? בתחתיהן, וביניהן, וחוצה להן כמלא אורה וסלו ויש לומר: דהתם כשענפי האילן גדולים הרבה, ויוצאין חוץ לשש עשרה אמה. ואם תאמר: קונה אילן אחד אמאי אינו מביא וקורא, למאן דאמר קנין פירות בקנין הגוף דמי, ומאי שנא ממוכר שדהו לפירות דמכיא וקורא לדידיה, כדאמרינן בפרק "השותלה" (גיטין מג,ב) וליכא למימר דהאי הנא סבר דקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי — דהא רבי מאיר אית ליה דבקנין הגוף דמי ב"השותלה" (שם מח,א), וב"החובל" (בבא קמא צ,א), ואית ליה לקמן (פא,א) דקונה אילן אחד (אינו מביא וקורא) [צריך להיות: מביא ואינו קורא] ויש לומר: דשאני התם, שהקרקע קנוי לו עד זמן קבוע, אבל הכא אם יתייבש מיד האילן — אין לו בקרקע כלום. אי נמי, התם קרקע קנויה לו לכל דבר, למשטח בה פירי ולמיזרע בה סילקא וירקא, אבל גבי אילן — אין לו אלא יניקה לבדה.

ובוידוי פירש בקונטרס דלא גרסינן "ובוידוי", דלא כתיב במעשר שני (שיש שום וידוי, לא "מאדמה אשר נתת לי". אף על גב דכתיב ביה "וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו" (דברים כו) — לא שייכא לו לחלק, אלא לכל ישראל. ומיהו, על ברחך אין וידוי בלא קרקע, דתני עלה בירושלמי: אף בוידוי, ומכל מקום לא גרסינן ליה, מדתני עלה בירושלמי — מכלל דבמשנה ליתיה. **ולכתוב** עליה פרוזבול — אבל אמטלטלין אין כותבין פרוזבול, מפני שיכול לבלוחן, והיא הלוואה דלא שכיחא. ועציץ נקוב, אף על פי שיכול לבלוחו — כותבין עליו פרוזבול, דלא פלוג רבנן במקרקע. והא דכותבין אפילו על קרקע של שדוה פירש רבינו שמואל בן מאיר ב"השותלה" (גיטין לז,א) — משום דאין אונאה לקרקעות, והוי כאילו יש לו משכון בכל. ואין נראה, דנהי דאין להן אונאה — ביטול מקח ביתר מפלגא יש להן. אלא היינו טעמא — משום דגבי והדר גבי, במעשה דקטינא דאביי (כתובות צא,ב), דעל ידי כך ראוי לגבות כל חובו. ובענין זה איכא סוף פרק "בל הגט" (גיטין ל,ב) גבי המלוה מעות את הבהן רב: דניח מלא מחט — גובה מלא קורדום.

בית סאה בשבילין; במה הוו להו? תרי אלפי וחמש מאה גרמידי, ותילתא ותילתא. אבתי נפישי להו שש עשרה אמה ותילתא, אבתי נפישי להו - לא דק. - אימור דאמרינן לא דק - לחומרא, לקולא לא דק מי אמרינן? - מי סברת בריבועא קא אמרינן? בעיגולא קא אמרינן. - מבדי במה מרובעת יותר על העיגול? רבינ, פשו להו שבע מאה ושתין ותמניא, אפתי פש ליה פלגא דאמתא - הינו דלא דק, לחומרא לא דק. תא שמע: הקונה אילן וקרקעו - מביא וקורא; מאי לאו בל שהוא? - לא, שש עשרה אמה. תא שמע: קנה שני אילנות בתוך של חבירו - מביא ואינו קורא; מאי לאו בל שהוא? - לא, הכא נמי שש עשרה אמה. תא שמע, רבי עקיבא אומר: קרקע כל שהוא חייב בפאה ובכפורים, וכולבין עליו פרוזבול,

ונקנין

שלשים ושלש ושליש מרובעים — עולה אלף ומאה ואחת עשרה אמות ושליש של שליש שהיא תשיעית אמה. תחסר הרביעית — ישאר שמונה מאות שלשים ושלש ושליש — הרי אילן המשנה שלשים ושלש ושליש על שלשים ושלש ושליש — נמצא מוקף ברבוע. ולא דקדק הגמרא כל כך דנקט פלגא אמתא, דהא עולא בעיגול קאמר, ואילו בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלישי אמה לכל צד, אלא משום דאי פורתא לא דק כולי האי. ואית דגרסי: פש ליה תרי תילתי דאמתא. היינו דלא דק — עולא, דהוה מצי למימר שיתסרי ופלגא, ולחומרא לא דק, ואזיל לחומרא ולא צמצם שיעורו.

מאי לאו בל שהוא — חוץ לעביו של אילן לכל צד. **הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא בו'** — לקמן תנן ב"המוכר את הספינה": המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע — לא קנה קרקע, אבל קנה שלשה — קנה קרקע, ואף על פי שלא פירש. הלכך, גבי ביכורים נמי, שתי אילנות — מביא ואינו קורא, דלא מצי למימר "פרי האדמה אשר נתתה לי" (דברים כו). **הא שלשה** — דקנה קרקע, מביא וקורא. **מאי לאו** — משום דקנה קרקע מעט סביבם? **לא** — משום דקנה שש עשרה אמה סביב כל אחד.

ובוידוי — לא גרסינן ליה במתניתין במסכת פאה, דאין וידוי אלא במעשר, והוא אינו תלוי בקרקע. **פרוזבול** — תנן במסכת גיטין (לו,א): הלל תיקן פרוזבול. שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת, ועוברים על מה שכתוב "השמר לך פן יהיה דבר" וגו' — עמד והתקין תקנה שלא תשמט, שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוזבול. וזה גופו של פרוזבול: מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה. ותו לא משמטת ליה בשביעית, דלא קרינא ביה "לא יגוש" שאין תובע חובו אלא מבית דין. והתם מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה דרבנן, ואמרינן התם: אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, אבל אין לו קרקע ללוה — לא כתבינן ליה, דהלוואה דלא שכיחא היא, דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלהה, ובשאין לו — לא תיקן הלל פרוזבול.

ונקנין

במה הבי גרס רבינו חן: פש להו תרי תילתא אמתא — פירוש: בשתקיף אילן דעולא רצועה רחבה שני שלישי אמה, יהא גדול באילן המשנה, שהיה יותר ששים אמות ושליש ברוחב אמה. שהרי אם תקף שלשים ושנים על שלשים ושנים מרובעים יצטרך מאה עשרים ושמונה, ולארבע קרנות שמונה שלישים — הרי מאה ושלשים ושני שלישים אורך על שני שלישים רוחב. תחסר הרביע שהציעותי פחות — ישאר תשעים ושמונה. וכן ששים וחמש ושליש תחתוך לשלשה חלקים לאורך — תהיה רצועה אחת של מאה תשעים ושש ברוחב שליש, תתחוך לשנים ותשים זה בצד זה — תהיה רצועה ארבה תשעים ושמונה על רוחב שני שלישי אמה. ערוך מצא רבינו יצחק בספר אחר מפורש בגמרת הספר: להקיף בחותט אילן דעולא, שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים, עד שיהא שני שלישי אמה סביב. תתחוך החותט ותפשטם — יהיה העליון ארבו מאה, שהוא מקיף שלשים ושלש ושליש, וכל שיש ברחבו טפח — יש בהיקפו שלש. התחתון תשעים ושש שהוא מקיף שלשים ושתים, הרי התחתון פחות מן העליון מכל צד שני אמות. ותתחוך העודף מצד אחד, ותמלא צד אחד האורך לצד הקצר — תהיה רצועה תשעים ושמונה, וכן הוא ששים וחמש ושליש. דרך אחרת: שלשים ושלש ושליש על שלשים ושלש ושליש מרובעים — עולה אלף ומאה ואחת עשרה אמות ושליש של שליש שהיא תשיעית אמה. תחסר הרביעית — ישאר שמונה מאות שלשים ושלש ושליש — הרי אילן המשנה שלשים ושלש ושליש על שלשים ושלש ושליש — נמצא מוקף ברבוע. ולא דקדק הגמרא כל כך דנקט פלגא אמתא, דהא עולא בעיגול קאמר, ואילו בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלישי אמה לכל צד, אלא משום דאי פורתא לא דק כולי האי. ואית דגרסי: פש ליה תרי תילתי דאמתא. היינו דלא דק — עולא, דהוה מצי למימר שיתסרי ופלגא, ולחומרא לא דק, ואזיל לחומרא ולא צמצם שיעורו.

מאי לאו בל שהוא — חוץ לעביו של אילן לכל צד. **הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא בו'** — לקמן תנן ב"המוכר את הספינה": המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע — לא קנה קרקע, אבל קנה שלשה — קנה קרקע, ואף על פי שלא פירש. הלכך, גבי ביכורים נמי, שתי אילנות — מביא ואינו קורא, דלא מצי למימר "פרי האדמה אשר נתתה לי" (דברים כו). **הא שלשה** — דקנה קרקע, מביא וקורא. **מאי לאו** — משום דקנה קרקע מעט סביבם? **לא** — משום דקנה שש עשרה אמה סביב כל אחד.

ובוידוי — לא גרסינן ליה במתניתין במסכת פאה, דאין וידוי אלא במעשר, והוא אינו תלוי בקרקע. **פרוזבול** — תנן במסכת גיטין (לו,א): הלל תיקן פרוזבול. שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת, ועוברים על מה שכתוב "השמר לך פן יהיה דבר" וגו' — עמד והתקין תקנה שלא תשמט, שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוזבול. וזה גופו של פרוזבול: מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה. ותו לא משמטת ליה בשביעית, דלא קרינא ביה "לא יגוש" שאין תובע חובו אלא מבית דין. והתם מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה דרבנן, ואמרינן התם: אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, אבל אין לו קרקע ללוה — לא כתבינן ליה, דהלוואה דלא שכיחא היא, דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלהה, ובשאין לו — לא תיקן הלל פרוזבול.

ונקנין

לחומרא לא דק — ואם תאמר: הוה נמי קולא הוא דאמייתי ביכורים, דמפקע להו מתרומה ומעשר, דאמרינן ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פא,ב) ויש לומר: דעולא לא אייתי אלא במאי דאינו מביא בתוך שש עשרה, אבל חוץ לשש עשרה אמה דמייתי ביכורים, דמפקע להו מתרומה ומעשר, דאמרינן ב"המוכר את הספינה" (לקמן פב,א) גבי שלשה קנה קרקע, ובמה? בתחתיהן, וביניהן, וחוצה להן כמלא אורה וסלו ויש לומר: דהתם כשענפי האילן גדולים הרבה, ויוצאין חוץ לשש עשרה אמה. ואם תאמר: קונה אילן אחד אמאי אינו מביא וקורא, למאן דאמר קנין פירות בקנין הגוף דמי, ומאי שנא ממוכר שדהו לפירות דמכיא וקורא לדידיה, כדאמרינן בפרק "השותלה" (גיטין מג,ב) וליכא למימר דהאי הנא סבר דקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי — דהא רבי מאיר אית ליה דבקנין הגוף דמי ב"השותלה" (שם מח,א), וב"החובל" (בבא קמא צ,א), ואית ליה לקמן (פא,א) דקונה אילן אחד (אינו מביא וקורא) [צריך להיות: מביא ואינו קורא] ויש לומר: דשאני התם, שהקרקע קנוי לו עד זמן קבוע, אבל הכא אם יתייבש מיד האילן — אין לו בקרקע כלום. אי נמי, התם קרקע קנויה לו לכל דבר, למשטח בה פירי ולמיזרע בה סילקא וירקא, אבל גבי אילן — אין לו אלא יניקה לבדה.

ובוידוי פירש בקונטרס דלא גרסינן "ובוידוי", דלא כתיב במעשר שני (שיש שום וידוי, לא "מאדמה אשר נתת לי". אף על גב דכתיב ביה "וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו" (דברים כו) — לא שייכא לו לחלק, אלא לכל ישראל. ומיהו, על ברחך אין וידוי בלא קרקע, דתני עלה בירושלמי: אף בוידוי, ומכל מקום לא גרסינן ליה, מדתני עלה בירושלמי — מכלל דבמשנה ליתיה. **ולכתוב** עליה פרוזבול — אבל אמטלטלין אין כותבין פרוזבול, מפני שיכול לבלוחן, והיא הלוואה דלא שכיחא. ועציץ נקוב, אף על פי שיכול לבלוחו — כותבין עליו פרוזבול, דלא פלוג רבנן במקרקע. והא דכותבין אפילו על קרקע של שדוה פירש רבינו שמואל בן מאיר ב"השותלה" (גיטין לז,א) — משום דאין אונאה לקרקעות, והוי כאילו יש לו משכון בכל. ואין נראה, דנהי דאין להן אונאה — ביטול מקח ביתר מפלגא יש להן. אלא היינו טעמא — משום דגבי והדר גבי, במעשה דקטינא דאביי (כתובות צא,ב), דעל ידי כך ראוי לגבות כל חובו. ובענין זה איכא סוף פרק "בל הגט" (גיטין ל,ב) גבי המלוה מעות את הבהן רב: דניח מלא מחט — גובה מלא קורדום.

בחטה — ואם תאמר: והא חטה יניקתה שלשה טפחים, כדמוכח בשבת פרק "אמר רבי עקיבא" בשמעתין דערוגה (פה,א) ואין לומר ד"כל שהוא" דהכא לאו דוקא, דהא בפרק קמא דקדושין (כו,א) קא מייתי לה בשמעתא דאי בעי צטרין בה או לאו, ואקמוה: כל שהוא למאי חזיא? ומשנינן: כגון שנעץ בה מחט. וקאמר: איכפל תנא לאשמועינן מחט? מ"ד לא עסקינן דתלי ביה מרגניתא — משמע ד"כל שהוא" דוקא ויש לומר: דנהי דיניקתה שלשה, מכל מקום עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה. ואילן גמי, יניקתו עשרים וחמש, אפילו הכי עיקר יניקתו שש עשרה.

ואחד אילן הנוטה מביא וקורא — בפרק "המקבל" (בבא מציעא קז,א) פליגי רב ושמואל באילן הנוטה על המיצר, רב אמר: הנוטה לכאן — לכאן, והנוטה לכאן — לכאן. ושמואל אמר: חולקין. ופירש בקונטרס התם דבנטיית שרשים איירי, ולפיכך שמעתין דהכא כרב, דאזיל בתר שרשין. ורבינו שמשון בן אברהם פירש שם בענין אחר. **שעל** מנת כן הנחיל יהושע וכו' — ב"מרובה" (בבא קמא פב,א) פריך: אמאי לא חשיב לה בהדי עשרה תנאין של יהושע? ומשני לה. **בהחלולי** סגי — פירש רבינו חנגאל: דהחלולי – לשון יראה, שעושים צורה של עץ, ונראין כבני אדם, ואין העוף רשאי לישאר שם. קא משמע לן, דאף על פי שברח העוף — פעמים שמשאיר שם בשר הגמל שמביא בפיו ונשאר שם בענף הלכך אין לו תקנה אלא בקציצת ענפים כולם.

הַדֶּרֶן עָלָךְ לֹא יַחְפּוֹר

וְנִקְנִין עָמֹה נִכְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת - הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּחִיטֵּי. דִּיקָא נַמֵּי, דְּקָתָנֵי: כָּל שֶׁהוּא, שְׁמַע מִינָּהּ. תָּא שְׁמַע: אִילָן מִקַּנְתּוֹ בָּאָרֶץ וּמִקַּנְתּוֹ בְּחוּץ לָאָרֶץ - טָבֵל וְחוֹלִין מְעוֹרְבִין זֶה בָּזֶה, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַגָּדֵל בְּחוּץ - חַיָּב, הַגָּדֵל בְּפְטוּר - פָּטוּר; עַד כְּאַן לָא פְּלִיגִי אֶלָּא דְּמָר סָבַר: יֵ"ש בְּרֵירָה, וּמָר סָבַר: אֵין בְּרֵירָה, אֲבָל גָּדֵל בְּפְטוּר - דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר - הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - דְּמַפְסִיק צוֹנְמָא. אִי הָכִי, מַאי טַעֲמַיְיהוּ דְּרַבִּי? דְּהָדְרֵי עֲרֵבֵי; וּבְמַאי קָא מִיפַּלְגִי - מָר סָבַר: אֲוִירָא מְבַלְבֵּל, וּמָר סָבַר: הַאי לְחוּדֵיהּ קָאֵי וְהַאי לְחוּדֵיהּ קָאֵי. וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וְתוֹ לָא? וְהָא תְּנַן: מַרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה אֲמַר אַמֵּי: מַיְיתֵי טוֹבָא אִילָן, אַכְחוּשֵׁי לָא מַכְחֲשִׁי אֶלָּא עַד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, טְפֵי לָא מַכְחֲשִׁי. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אֲמַר, בְּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ לָקִישׁ מֵרַבִּי יוֹחָנָן: אִילָן הַמָּסוּךְ לְמִיצַּר בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, מַהוּ? אֲמַר לֵיהּ: גַּלְגַּל הוּא, וְאֵין מְבִיאִין מִמֶּנּוּ בְּכוּרִים. כִּי אָתָא רָבִין אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֶחָד אִילָן הַמָּסוּךְ לְמִיצַּר, וְאֶחָד אִילָן הַנּוֹטֶה - מֵבִיא וְקוֹרֵא, שֶׁעַל מְנַת כֵּן הִנְחִיל יְהוֹשֻׁעַ לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ. **משנה** אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לִשְׂדֵה חֲבֵירוֹ - קוֹצֵץ מִלְּא הַמַּרְדֵּעַ עַל גְּבֵי הַמַּחֲרִישָׁה, וּבָחֲרוּב וּבִשְׁקָמָה - בְּגֹבַּהּ הַמִּשְׁקוֹלֶת, בֵּית הַשְּׁלָחַיִן - כָּל הָאִילָן בְּגֹבַּהּ הַמִּשְׁקוֹלֶת; אֲבָא שָׁאוּל אוֹמֵר: כָּל אִילָן סָרָק בְּגֹבַּהּ הַמִּשְׁקוֹלֶת. **גמרא** אֲבָא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתַּאי אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה מִינֵי אִילָנוֹת הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: אִילָן סָרָק, אִילָן מַאֲכָל, וְאִילָן שֶׁאֵינוֹ לֹא סָרָק וְלֹא מַאֲכָל. אִילָן סָרָק - כָּל שֶׁהוּא. אִילָן מַאֲכָל - בְּבִיכּוּרִים. וְכַמָּה? דְּתַנְיָא אִילָן מַאֲכָל - כָּל שֶׁהוּא חַיָּב בְּבִיכּוּרִים, וְכַמָּה שִׁיעוּרָן? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גַּמָּל טָעוּן פִּשְׁתָּן אוֹ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הָאִילָן בְּגֹבַּהּ הַמִּשְׁקוֹלֶת, מִפְּנֵי הַטּוּמְאָה. **גמרא** מַאן תַּנָּא דִּבְנֵזֵקִין בָּתַר אוּכְמָנָא דְּהִלְּיָנָן? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּמִכְלוֹכֶת שְׁנוּיָה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא; דְּתַנְיָן: אֵין עוֹשִׂין חֻלָּל תַּחַת רְשׁוּת הָרַבִּים, בּוֹרוֹת, שִׁיחִין וּמְעָרוֹת; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְתִיר בִּכְדֵי שְׁתַּהֵא עֲגָלָה מְהֻלֶּכֶת וּטְעוּנָה אֲבָנִים. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנָן, הָתָם - זִימְנִין דְּמִפְחֵית וְלָאו אַדַּעְתֵּיהּ, אֲבָל הָכָא - קַמָּא קַמָּא קָיֵים לֵיהּ. "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גָּמָל טָעוּן פִּשְׁתָּן אוֹ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת". מַתְנִיתִין דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנָן, הָתָם - זִימְנִין דְּמִפְחֵית - פִּשְׁטָא דִּשְׁעוּרָא דְּרַבָּנָן נָפֵישׁ, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שִׁעוּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה נָפֵישׁ, רַבָּנָן בִּשְׁעוּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה הֵיכִי עָבְדִי? - וְאֶלָּא מַאי? שִׁעוּרָא דְּרַבָּנָן נָפֵישׁ, רַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁעוּרָא דְּרַבָּנָן מַאי עָבְדִי? - אֶפְשָׁר דְּגַחֵין וְחָלֵיף תּוּתֵיהּ. "רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הָאִילָן בְּגֹבַּהּ הַמִּשְׁקוֹלֶת, מִפְּנֵי הַטּוּמְאָה". תָּנָא: מִפְּנֵי אֹהֶל הַטּוּמְאָה. פְּשִׁיטָא, "מִפְּנֵי הַטּוּמְאָה" תְּנַן - אִי מִמַּתְנִיתִין, הָוֵה אָמֵינָא: דִּלְמָא מַיְיתֵי עוֹרֵב טוּמְאָה וְשָׁדֵי הָתָם, וְסָגֵיא בְּדַהֲלוּלֵי בְּעֶלְמָא, קָא מַשְׁמַע לָן.

הַדֶּרֶן עָלָךְ לֹא יַחְפּוֹר

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות — דתנן בקדושין (כו,א): נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה. שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה, וקרקע נקנה בכסף. ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד, כיון שנתן דמי הקרקע, או מסר לו שטר מכירת קרקע, או החזיק בקרקע מדעת מוכר — נקנו המטלטלין בלא משיכה. קתני מיהא: קרקע כל שהוא חייב בביכורים, וקא סלקא דעתך ביכורי אילן קאמר. **הכא במאי עסקינן בחטין** — שכל שבעת המינים חייבים בביכורים. **מעורבין זה בזה** — שאין סומכין על הברירה, לחלקן לחצאים ולומר שלצד הארץ חייבין ושלצד החוץ פטורין. **אבל דכולי עלמא הגדל בפטור פטור** — שאם היו כל שרשיו בחוץ לארץ — פטור, ואפילו עומד באילן בתוך שש עשרה אמה לארץ, ולא אמרינן מן הארץ ינק. **דמפסיק צונמא** — באמצע שרשים, שאין שני צדדין יכולין לינק זה מזה. דהדרי ועריבי — האילן נעשה אחד למעלה בעביו. **איירא מבלבל** — אף על פי שבתוך הקרקע בשני אילנות, הואיל ולמעלה באויר העולם נעשה אחד — מתערבין יונקותיו. **עשרים וחמש אמה** — קשה לעולא, דאמר: שש עשרה אמה ותו לא. **אכחושי לא מכחשי** — בשדה חבירו אלא עד שיתסרי, הלכך טפי מהכי לאו גזלן הוא. **הנוטה** — נופו לתוך שדה של חבירו. **שעל מנת כן הנחיל יהושע** — התנה עמדם שלא יקפידו על כך. **משנה מדרש** — מלמד בקר. קוצץ — הענפים עד גובה מלא מרדע, שלא יעכבהו מלהוליך מרחשתו שם. **החרוב** — שציללם מרובה וקשה לשדה. **בגבה המשקולת** — כל מה שנוטה לתוך שדהו. **משקולת** — חוט האמרכולין שבתוין חמותה, ותולין בה משקולת שאפילו אינו חרוב ושקמה קוצץ כנגד המשקולת, שהצל רע לבית השלחין. **אבא שאול אומר בו'** — בגמרא מפרש אהייא קאי. **גמרא** אריישא **קאי** — דקאמר תנא קמא: קוצץ מלא מרדע, ואפילו אילן סרק, חוץ מחרוב ושקמה, דאמר ליה אבא שאול: כל אילן סרק נמי בכגד המשקולת. **או אפילו קאי** — דקאמר תנא קמא: כל האילן בכגד המשקולת, ואפילו אילן העושה פירות. ואמר ליה אבא שאול: כל אילן סרק הוא דכנגד המשקולת, אבל אילן העושה פירות נמי — מלא מרדע ותו לא. **כל האילן** — כל האילנות. **אי אמרת בשלמא אריישא קאי** — ולטפויי אתא (מחרוב ושקמה דקאמר תנא קמא) — היינו דקאמר "כל". **אלא אי אמרת אכיפא קאי** — מאי "כל"? **הא לגרועי אתא משנה** אילן הנוטה לרשות הרבים קוצץ — מן הענפים התחתונות, כדי שיהא גמל עובר תחת העליונות. **מפני הטומאה** — מפרש בגמרא. **גמרא בתר [אומנא] דהשתא אזלינן** — דקתני: קוצץ מן הענפים כדי שיהא גמל עובר ורוכבו. והרי חוזרין וגדלים לאחר זמן. **כדי שתהא עגלה מהלכת** — אם תקרתה חזקה כל כך — מותר, ואף על גב שסופה שתתליע ותפחת. **קמא קמא קיים ליה** — כל ענף וענף שיקרים וירצענה יקצצנו. **בשיעורא דרבי יהודה מאי עבדי ליה** — כשיבא גמל טען פשתן האיך יעבור? **מפני אהל הטומאה** — שמא יפול בזית מת אצל האילן, והרי הענפים ארוכים מאהילין עליו ועל עוברי הדרכים ומביאים עליהם את הטומאה. **ישרי התם** — על האילן, ומתוך שענפיו רבים הטומאה עומדת שם ואינה נופלת לארץ, ובני אדם עוברים תחתיה. ואי לא תיישינן אלא להכי — בדהלולי בעלמא סגי ליה, לקוץ אחד אחד מבינתים, כדי להרחיק אויר ביניהם ולא תעמוד שם טומאה. **קא משמע לן** — מתניתא, דאפילו לא נותר בו אלא ענף אחד — מזיק הוא את הרבים.

בית השלחין — מתוך שהמעיין בתוכו, שמשקים אותה ממנו תדיר, עושה פירות תדיר,
וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום. אם החזיק בה שלש
שנים שלמות — אין צריך להביא שטר מבירה. ואם ערערו עליה בעלים הראשונים,
וזה אומר: מכרת לי, ואבד שטרי — חזקתו מועלת לו. ואם לאו — אין חזקתו מועלת
לו. לפי שכשאמרו: שלש שנים לחזקה — כל
הראוי לצאת ממנה בשלש שנים אמרו. **שדה**
בית הבעל — המסתפקת במי גשמים, אינה
עושה פירות אלא פעם אחת בשנה — חזקתה
שלש שנים ואינה צריכה מיום ליום. ומה היא
חזקתה? רבי ישמעאל אומר: שלשה חדשים
אחרונים של שנה ראשונה, ושלשה חדשים
ראשונים של שנה אחרונה, ואמצעית שלימה.
שיש הממהרים לזרוע לפני ראש השנה, וכיון
שהחזיק בה סוף שנה ראשונה שלשה חדשים,
ויש לו עדים שזרעה באותן שלשה חדשים, וכן
בשלשה חדשים ראשונים של אחרונה — הרי
זו חזקת שלש שנים רצופות. שאין לך אדם
הרואה את חבירו שזורע את שדהו לאבול פרי
העשוי לשנה, ושותק. **רבי עקיבא אומר** כו' —
מפרש בגמרא ממאי פליגי. **במה דברים אמורים**
— שצריך שמנה עשר חדש לשדה בית הבעל.
בשדה הלבן — שכל פירותיה נלקטין בפרק
אחד, לפיכך צריך שלש שנים. **אבל בשדה**
האילן — שפירותיה נלקטים לפרקים, עננים
בפרק אחד, ותיתים בפרק אחר, ותאנה בפרק
אחר. **כגם את הבואתו** — יין של ענבים. ומפסק
את ויתיו וכגם את קייצו — תאנים ליקט, וייבשן
בה, ועשה קציעות והכניסן לבית — הרי זו חזקה
באילו הן שלש שנים. **גמרא** **מהולכי אושא**
— שגלתה סנהדרין לאושא, כדאמרינן בראש
השנה (לא,א): עשר גליות גלתה סנהדרין כו'
מיבנה לאושא, מאושא כו'. **לא מיתיחיב**
לשלם אלא חצי נזק. אף כאן, עד גמר שנה רביעית לא הויא חזקה.
ואידך

חֶזְקַת הַבָּתִּים, וְהַבּוֹרוֹת, וְהַשִּׁיחִין, וְהַמְּעָרוֹת,
וְהַשּׁוֹבָכוֹת, וְהַקְּרָחָצָאוֹת, וּבֵית הַבַּדִּין, וּבֵית
הַשַּׁלְחִין, וְהָעֲבָדִים, וְכָל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת תָּדִיר -
חֶזְקָתָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם. שָׂדֶה בֵּית הַבָּעַל - חֶזְקָתָהּ
שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְאֵינָן מִיּוֹם לְיוֹם; רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר:
שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים בָּרִאשׁוֹנָה, שְׁלֹשָׁה בָּאַחֲרוֹנָה, וּשְׁנַיִם
עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע - הֲרֵי שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. רַבִּי
עֲקִיבָא אוֹמֵר: חֹדֶשׁ בָּרִאשׁוֹנָה, וְחֹדֶשׁ בָּאַחֲרוֹנָה, וּשְׁנַיִם
עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע - הֲרֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. אָמַר
רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - בְּשָׂדֶה לָבָן, אֲבָל
בְּשָׂדֶה אִילָן, בְּנֵם אֶת תְּבוּאָתוֹ וּמָסַק אֶת זֵיתָיו בְּנֵם
אֶת קִיצּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים. **גמרא** אָמַר רַבִּי
יוֹחָנָן, שְׁמָעָתִי מֵהוֹלְכֵי אוּשָׁא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: מִנַּיִן
לַחֶזָקָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים? מִשּׁוֹר הַמּוֹעָד; מָה שּׁוֹר הַמּוֹעָד
בֵּיוָן שֶׁנָּגַח שָׁלֹשׁ נְגִיחוֹת - נִפְקָע לֵיהּ מֵחֲזֹקֶת תָּם וְקָם
לֵיהּ בְּחֶזְקַת מוּעָד, הָכָא נַמִּי בֵּיוָן דַּאֲכָלָה תְּלָת שָׁנִין -
נָפַק לָהּ מֵרָשׁוּת מוֹכֵר וְקַיְימָא לָהּ בִּרְשׁוּת לוֹקֵחַ. - אִי
מָה שּׁוֹר הַמּוֹעָד עַד נְגִיחָה רְבִיעִית לָא מִיחַיֵּב, הָכָא
נַמִּי עַד שָׁנָה רְבִיעִית לָא קַיְימָא בִּרְשׁוּתֵיהּ - הָכִי
הָשְׁתָּא? הָתָם מִכִּי נָגַח שָׁלֹשׁ נְגִיחוֹת הָוֵי מוּעָד,
ואידך

חזקת הבתים וגית הבדים — פירש רבינו יצחק בר מרדכי: דהא דתנן בפרק "חומר בקדש" (חגיגה כה,ב): עברו הגיתות והבדים, דמשמע שיש להן זמן קבוע — היינו שרוב העולם דורכים אז בזמן לקיטה. אבל יש בני אדם שמצניעין בל השנה, ודורכין במעט מעט.

שלשה חדשים בראשונה — מתוך פירוש הקונטרס משמע דבעי רבי ישמעאל שהוא יזרע ויקצור באותן שלשה חדשים ראשונים, וכן באחרונים. ואין תימה שהוא תבואה הנזרעת אחר ניסן גדילה בשלשה חדשים ואין זמנה עד ניסן הבא, דמצינן כעין זה, דאמרינן בראש השנה (יג,א): כל תבואה דנקצרת בחג — בידוע שהביאה שליש לפני ראש השנה, אלמא גדלה פעמים באותו זמן. אבל קשיא לרבינו יצחק: דאם כן אמאי צריך שמונה עשר חדשים? בחמשה עשר חדשים סגי, שיזרע שלשה חדשים לפני ניסן ויקצור בניסן, ושניה בסוף הקיץ, ושלישית בניסן הבא ויש לומר: דצריך אכילה חשובה של שנים עשר באמצע. אף על גב דאמרינן בגמרא: אבל תלת פירי לתלתא ירדי, בגון אספסתא, לרבי ישמעאל הויא חזקה — שאני התם, לפי שהוא זמן שלה. אבל קשה לרבינו יצחק: דאמרינן בגמרא (בבא בתרא לו,ב): פירא רבה ופירא זוטא איכא ביניהו דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ופירש הקונטרס: דרבי ישמעאל סבר: פירא רבה — בגון שעורים ושבולת שועל שגדלים בשלשה חדשים, ורבי עקיבא סבר: פירא זוטא — בגון ירק הגדל בחדש אחד. והא אמרינן בגמרא (לקמן עמוד ב) דאספסתא בחדש אחד הויא חזקה לרבי ישמעאל ונראה לרבינו יצחק: דלא בעי רבי ישמעאל שיזרע התבואה ויקצור, אלא אפילו זרעה הראשון, או הוא יזרענה בשלשה חדשים אחרונים, אף על פי שלא קצרה. ובהא פליגי: דרבי ישמעאל סבר: בעינן שיהא גדל הפרי ברשותו הרבה, בגון שלשה חדשים, והיינו פירא רבה. ורבי עקיבא סבר: דאין צריך שיגדל ברשותו אלא חדש אחד, והיינו פירא זוטא. ואם תאמר: היאך יהא ניכר שיחזיק בה כל שלשה חדשים הראשונים או אחרונים? כי ביום אחד או בשנים יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמנכש את השדה ומתקנו — הא לא הויא חזקה, מידי דהוה אניר, דאמר לקמן (לו,ב) דלא הויא חזקה, משום דמימר אמר: כל שיבא דברכא ניעול בה ויש לומר: בגון שאוכלה שחת. והא דאמרינן (שם עמוד א): אבלה שחת לא הויא חזקה — הני מילי בשאוכל בעינן זה שאין התבואה חוזרת לבא, דשייך לומר "לאו אחזוק דרמחזקי אינשי", לפיכך לא חש למחות. אבל אם אבלה שחת בעינן שאין התבואה מתקלקלת, כדרך שבני אדם עושים בעוד שהוא ירק, ולא בא עדיין לבעול שלה — הויא חזקה. ובשדה אילן, דבעו רבנן דפליגי ארבי ישמעאל בגמרא מיום ליום שלש שנים, אף על גב דלא שייך התם אבלה שחת — מכל מקום איכא למימר: בגון שזומר ומעבד הענים לעצמו. ואף על גב דמתקן בכך, וחזי כמו ניר, כיון (שמתקן) הענים לעצמו — לא שייך למימר "כל שיבא דברכא ניעול בה". ועוד אומר רבינו יצחק: דאחזוק בה בבהאי גוונא שנעל וגדר את השדה ונועל במפתח, ואין מניח אדם ליכנס. והא דאמר בגמרא (כט,ב): צוננא במאי קני לה, ולא קאמר בגון שנעלה וגדרה — איכא למימר דאין נעילה מועלת אלא אם כן איכא אבילה בהדה, או זריעה. אבל נעילה גרידא — לא מהני מידי. והשתא אתי שפיר נמי דלרבן דרבי ישמעאל. **שהן** שמנה עשר חדש — תימה: וכי מניינא אתא לאשמועינן? ובהאי גוונא פריך בכמה דוכתי. וליכא למימר דרצופין אתי לאשמועינן, דאם כן מאי קא משמע לן רב הונא? ובגמרא משמע דמשתניתן לא הוה שמעינן דבעינן רצופים אי לא דאשמועינן רב הונא. **כגם** את תבואתו — להכי קרי ליה לברם תבואה, משום דרתיכ (דברים כב) "תבואת הכרם". ואם תאמר: תינח הא דתנא תבואה קודם זיתים, דיין קודם לשמן, כדאמרינן ב"איזהו נשך" (בבא מציעא סג,א): הגיע זמן יין למכור, ובתר הכי קאמר: הגיע זמן למכור שמן. אלא "כגם את קייצו" אמאי תני ליה בתר הכי? הא תאנים קדמי, דהא אמר ב"המקבל" (שם קו,ב): חצי ניסן ואייר וחצי סיון — קציר, חצי סיון ותמוז (וחצי) אב — קיץ, ואילו בציר היה בתשרי, כדאמרינן בברכות (לה,ב), דאמר להו רבא לרבנן: במטותא מינייכו לא תיתחזיאו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי. ואמרינן נמי בסנהדרין (כו,ב): גבב ניסן וגבב תשרי לא שמיה גבב, והני מילי באריסא ודבר מועט. ואמרינן ב"איזהו נשך" (בבא מציעא עג,ב): חוי מר להנהו רבנן דידהי דמי אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת. מכל אלו משמע בציר הוי בתשרי, וכבר כלה הקיץ ויש לומר: דהא דקרי "קיץ" לחצי סיון ותמוז וחצי אב — לפי שאז עיקר יובש של תאנים באילן, ומיהו אין קוצצין אותו מן האילן עד לאחר הבציר. אי נמי, לוקטין אותו קודם חצי סיון ומניחים אותו לייבש, ולא זמן בניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם. והא דלא הויא לקיטה חזקה — כי שמא היו רגילין לייבשן באותו שדה שגדלו שם, ולכך לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו. ורבינו חננאל מפרש: כגם תבואתו בתשרי, ומסק את זיתיו בשבט, וכגם קייצו באב — הרי זו חזקה, נמצאת חזקה בשנה אחת. ונקט בסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה. אבל יותר מיושב אי הוה תני להו בסדר נשמי שנה שהן גדילין עליהן. **אי** מה שור המועד עד נגיחה רביעית כו' — מכאן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש בבבא קמא (כג,ב) גבי דפליגי אביי ורבא, דאמר אביי: "תמול" — חד, "מתמול" — תרי, "שלשום" — תלת, "ולא ישמרנו בעליו" — אתאן לנגיחה רביעית. ורבא אמר: "תמול" "מתמול" חד הוא כו'. דאביי סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב, ורבא סבר דחייב בנגיחה שלישית. דאם כן הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא, דקיימא לן כרבא לגבי אביי. וחזר רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא ביניהו. והרב רבינו עזרא מפרש: דדאי לכולי עלמא לא מיחייב עד רביעית, אבל בהא פליגי: דלאביי דמפיק נגיחה רביעית מקרא ד"לא ישמרנו", אם נגח נגיחה רביעית ביום שלישי — לא מיחייב עד שיגח ביום רביעי, ד"לא ישמרנו" קאי אַיָּמִים, דומיא ד"תמול שלשום". אבל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא בהדיא — אפילו ביום שלישי, אם נגח נגיחה רביעית — מיחייב.

עד נגיחה רביעית לא מיחייב — תימה לרבינו יצחק: דמאי פריך? הא הכי ליקף משור המועד: מה התם החזיק נגחן שלש פעמים — הכי נמי החזיק שתקן בשלש שנים, אם כן משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה ואומר רבינו יצחק: דסלקא דעתיה דמקשה דהכי ליקף: מה התם מכי נגח שלש פעמים נפק ליה מחצי נזק שלם, הכא נמי כיון שאכלה שלש שנים ולא מיחה — נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח. אף על גב דמילתא בלא טעמא הוא.

אלא

אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו' – תימה: מאי סלקא דעתיה דמשקה, דהיכי מצי לאוקמי בידיה כיון דלא טעין מידיך? ויש לומר: דהכי פריך: כיון דליפת משור המועד, מה התם בשלש נגיחות הוי בחזקת נגוף — הכא נמי כיון דאכלה שלש שנים ולא מיחה הויא בחזקת שלא יזמחה עוד, ובלא טענה נמי תהא שלו, דאית לן למימר שמחל לו. אי נמי, הא דקא פריך למימרא דחזקה שלא בטענה תהא חזקה — היינו כגון דאמר ליה "מפלגינא זבנתה דזבנה מינך", אף על גב דלא אמר "קמי דידי זבנה", ולא דר בה אפילו חד יומא, ולא ידע אי זבנה מינה אי לא, אלא דהכי אמר ליה. תימה לרבינו שמשון בן אברהם: הא דמיבעיא לן בפרק "כיצד הרגל" (בבא קמא כד,א) אי לאיעודי תורא אי לאיעודי גברא, תפשוט מהכא דלאיעודי תורא הוא, דקאמרי הולכי אושא: מה שור המועד, כיון שנגח שלש נגיחות — נפקא ליה כו'. ואי לאיעודי גברא — לא מייעד עד נגיחה רביעית, דאז הוא מועד לעבור בהתראות. דבשנגח נגיחה שלישית והתרו בו — עדיין לא עבר על שלש התראות עד שיגח פעם רביעית ויש לומר: דסוגיא דהכא כמאן דאמר לאיעודי תורא, והולכי אושא לא אמרו אלא דגמרינן משור המועד ולא יותר, ולפיכך משלש התראות דגברא ולא משלש נגיחות דתורא. ועוד: דלמאן דאמר לאיעודי גברא — אין צריך שיזהו מוחזקות לעבור בהתראות, דאם כן עד נגיחה חמישית לא יחייב. אלא צריך שיוודיעהו בכל פעם בשיגת, כדי שישמור שורו. ומכל מקום, חזיבא דשור תליא במה שהוחזק ליגח. **אלא** מעתה מהאה שלא בפניו לא תהא מוחאה — פירש רבינו יצחק: כי היכי דליפת משור המועד דהוי חזקה בשלשה זמני — הכי נמי נילף: מה שור צריך הועדאה בפניו, ולא אמר קלא איתי ליה, ותועיל — הכי נמי מוחאה שלא בפניו איתי לן למימר דליתי ליה קלא, ולא תהא חזקה, אף על פי ששמע החזקה. כיון דאין קול למוחאה — מה היה מועיל אם מוחה, כיון שלא תגיע למחזיק מוחאתו? ואף על גב שמוחאה באה לבטל החזקה, והתועדאה באה לקיים — מכל מקום פריך שפיר. והא דנקט מוחאה ולא נקט חזקה — משום דחזקה נשמעת טפי מהועדאה, אבל מוחאה אינה נשמעת יותר. ובלא שור המועד הוי מצי למיפרך דלא תהא מוחאה, כדפריך אליבא דרבנן, אלא כיון דליף משור המועד – ניחא ליה למפרך מיניה. ומשני: חברך חברא איתי ליה, ויש קול בין למוחאה בין להעדאה. אבל בהעדאה גרידא — גזירת הכתוב הוא דאין נעשה מועד אלא אם כן מעידים בפניו, אפילו יחברר לו באלף עדים שהעידו על שורו בבית דין.

כגון צלף – בתר דשני ליה מתאנה פריך מצלף, דתאנה גדולה היא בשעה שנוטלין חבירתה מן האילן, אלא שלא נתבשלה עדיין. אבל צלף — קטן הפרי הרבה בשנוטלין האחת. בדאמר בשבת (ל,א): עתידין אילנות שיטעינו פירות בכל יום, לגלג עליו אותו תלמיד: אין כל חדש תחת השמש אחוי ליה צלף. ורבינו חננאל גריס ברישא: תלתא פירי בחד יומא, כגון צלף שיש לו שלשה פירות ביחד, ובתר הכי גריס: כגון תאנה. והדהיא דשבת משמע בספרים שלנו.

ודלמא עצה טובה קא משמע לן — הכי נמי מצי למיפרך: ודלמא בתוך עשר הוה קאי, ומוהיר על תחלת אחת עשרה, דליכא אפילו שנה, ולעולם בשנה אחת הויא חזקה. ורבינו חננאל פירש: דרב יוסף יליף הכי, וגריס: שהרי נביא עומד בתשע ומוזהיר על אחת עשרה, שתלכד העיר ויאבדו השטרות וימסמכו על חזקת שלש שנים, ומביא ראיה מסדר עולם דבשנה תשיעית בחדש עשירי היה. ומיהו, בכל הספרים שלנו כתוב "שהרי נביא עומד בעשירי". וכן בסדר עולם שלנו תניא "בשנה העשירית". ועוד, דלגירסתו נמי קשיא: מנא ליה שלש שנים מיום ליום? דלפי גירסת סדר עולם ליכא אלא שמנה עשר חודש, שהרי בשנת אחת עשרה לחדש הרביעי בתשעה לחודש החובקעה העיר.

ואידך כי לא נגח מאי לשלם? הכא, כיון דאכלה תלת שני - קיימא לה ברשותיה. - אלא מעתה, חזקה שאין עמה טענה היינו חזקה - טעמא מאי? דאמרינן: דלמא בדקאמר, השתא איהו לא טעין, אנן ליטעון ליה? מתוך לה רב עוירא: אלא מעתה, מוחאה שלא בפניו לא תיהוי מוחאה, דומיא דשור מועד, מה שור המועד - בפניו בעינן, אף הכא נמי - בפניו בעינן - התם "והועד בבעליו" כתיב, הכא חברך חברא איתי ליה, וחברא דחברך חברא איתי ליה. ולרבי מאיר דאמר: ריחק גניחותיו חייב, קירב גניחותיו לא כל שכן, אכלה תלתא פירי בחד יומא, קסבר בגון תאנה, אף על גב דלא נמי בגון צלף, ליהוי חזקה - דומיא דשור המועד, בעידנא דאית ליה הא נגיחה - ליתא להא נגיחה, הכא נמי, בעידנא דאיתא להאי פירא - ליתא להאי פירא. - אכלה תלתא פרי בתלתא יומי, בגון צלף, ליהוי חזקה - הכי קאמר: דקדיח ואכלה דקדיח ואכלה - התם משמט הוא דקא שמיט ואכיל. - אכלה תלתא פירי בתלתא יומי, בגון אספסקתא, ליהוי חזקה - מאן הולכי אושא? רבי ישמעאל; לרבי ישמעאל הכי נמי; דתנן, רבי ישמעאל אומר: בפה דברים אמורים - בשדה הלבן, אבל בשדה אילן, בגם את חבואתו ומסק את זיתיו ובגם את קייצו - הרי אלו שלש שנים. לרבנן מאי? אמר רב יוסף, קרא כתיב: "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום", שהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה. - אמר ליה אביי: דלמא התם עצה טובה קא משמע לן

דאי

היום, ונגמר לסוף שלשה ימים. **אספסתא** – מין זרע הוא לעשב בהמות. ולסוף שלשים יום הוא נגמר, ועוקרין אותו, וזורעין אחר במקומו, ובתוך שלשים יום גוזזין אותו שלש פעמים. דקדיח – גדל קצת. **משמט הוא דקא שמיט ואכיל** – ואין זו אכילת כל הפרי. **בתלתא יחהי** – שעקרה בסוף כל חדש וזרע אחרת. **מאן הולכי אושא** – דאמר רבי יוחנן לעיל, להא מילתא משמייהו: **רבי ישמעאל** – לא פירש לי מהיכן, אלא הכי גמירי שהוא היה באותו הזמן. **לרבנן מאי** – רבנן דלית להו הא דרבי ישמעאל, מנא להו חזקה דשלש שנים? **הכי גרסינן: שהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה** – ירמיה בשנה העשירית לצדקיהו, והיה כלוא בחצר המטרה כדכתיב בספר ירמיה, ושם נאמר לו: "הנה חנמאל בן שלום" וגו'. וכתיב בההיא עניינא: "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר" וגו', היה מוזהיר לוקחי שדות לכתוב שטרות ולהעמיד עדים בחתימתם, כי יגלו מן העיר בשנת אחת עשרה כשנלכדה העיר, ולא יחזיקו במקח שלש שנים, אלא עשירית ואחת עשרה. אלמא, בהני תרתי שנין לא הוי חזקה. מכאן לחזקה שאינה פחותה משלש שנים. **עצה טובה קא משמע לן** – כלומר, לעולם חזקה הויא בשנה אחת, ועצה טובה קא משמע לן – שיהא שטרו בידו מוכן לראיה, ולא יזקק לעדים כשיעוררו עליו.

דאי

ואידך – כלומר, ונגריסת רביעית דבעינן – היינו משום דאי לא נגח לאחר שהוחזק, מה ישלם? **שאין עמה טענה** – מפרש במתניתין לקמן (מא,א): אמר לו: מה אתה עושה בתוך שלי? **אמר לו: שלא אמר לי אדם דבר מעולם, ולא אמר לו "אתה מכרת לי"**. תיהוי חזקה – דהא אמרת: שלש שנים מפקי ליה מרשות מוכר. **ומשני: טעמא מאי** – אמרינן שלש שנים מפקי לה מחזקת מרה קמא – דאמרינן: דלמא כדאמר איהו. זה אומר "לקחתיה ממך" וזה אומר "גזלתיה ממני", ואין אנו יודעין האמת עם מי — אתיא חזקת שלש שנים ומוקי לה ברשותיה, ואמרינן: דלמא קושטא הוא דקאמר. אבל בלא טענה — מהיכן קנאה בשביל אכילת שלש שנים? **מיהא שלא בפניו לא תיהוי מוחאה** — אם מיחה המערער בתוך שלש שנים לפני עדים שלא בפני המחזיק, ואמר: דעו שפלוני מחזיק בקרקע שלי בגזילה — לא תיהוי מוחאה. **דומיא דשור המועד** — שמעידין ששורו נגחן, ובשלש פעמים שהעידו שלא בפניו אינו נעשה מועד — אף התראת עדות של מחאה לא תיהוי עדות שלא בפניו. דמחאה דומיא דהעדאה היא, שהיא התראה לשמור שורו, ואף המחאה התראה היא — להזהר בראיית זכותו ושטר מכירתו. **התם והועד בבעליו אמר רחמנא בו'** — כלומר: לא דמי: נהי דגמרינן שלש שנים משלש נגיחות, כי היכי דמפקי דני מחזקה הני נמי מפקי מחזקה. אבל מחאה מהעדאה לית לן למיגמר, דהתם, בין דהעדאה לחייבו ממון על נגיחותיו היא באה, ולהעמיד שורו בחזקת מועד – בעינן בפני בעלים, שידעו לטעון ולהבדיח העדים, ולהביא אחרים להזימן. אבל טעמא דמחאה — להתרות בו להיות זהיר בזכויותיו היא באה, שזה טוען שבגזילה היא בידו, הכא אפילו שלא בפניו נמי איתה. **דחברך חברא איתי ליה בו'** — ואמרו זה לזה, והדבר בא לאוזני, ואינו יכול לומר: אילו שמעתי הייתי זהיר בראיית זכותי. **ולרבי מאיר דאמר בו'** — כלומר, לרבי יהודה דאמר בבבא קמא: איזהו מועד — כל שהעידו בו שלשה ימים, אינא למימר: הכא שלש שנים דומיא דשלשה ימים. אלא לרבי מאיר, דאמר התם דאפילו נגח שלשה פעמים ביום אחד הוי מועד מקל וחומר, הכא נמי אכלה תלת פרי בחד יומא, בגון תאנה שאינה מתבשלת יחד, ויש שאינה מתבשלת שחרית ולערב היא ראויה – הכי נמי דהויא חזקה ומשני: דומיא דשור המועד בו'. **צלף** – פרי שלא ניבר בו

דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, "בְּנוּ בָתִּים וְיָשְׁבוּ וְנִטְעוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פִּרְיָן" מַאי קָאָמַר? אֶלָּא עָצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לָן; מַשְׁמַע לָן, הָכָא נַמִּי עָצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לָן; תַּרְגֵּם, דִּכְתִיב: "וְנִתַּתָּם בִּכְלִי חֶרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים". אֶלָּא אָמַר רָבָא: שָׁתָא קַמַּיְיתָא מְחַיֵּל אִינִישׁ, תַּרְתֵּי מָחֵיל, תְּלַת לָא מְחֵיל. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא מַעֲתָּה, כִּי הַדְרָא אַרְעָא - תִּיהַדַּר לְבַר מִפֵּירֵי אִלֵּימָה אָמַר רַב נַחְמָן: הַדְרָא אַרְעָא וְהַדְרֵי פֵּירֵי? אֶלָּא אָמַר רָבָא: שָׁתָא קַמַּיְיתָא לָא קָפֵיד אִינִישׁ, תַּרְתֵּי לָא קָפֵיד, תְּלַת קָפֵיד. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא מַעֲתָּה, גְּנוֹן הֲנֵי דְּבֵי בַּר אֱלִישִׁיב דְּקָפְדֵי אֲפִילּוּ אַמַּאן דְּחָלִיף אַמֵּיצְרָא דִּידְהוּ, הָכִי נַמִּי דְּלַאֲלְתַר הָוֵי חֻזְקָה? וְכִי תֵּימָא הָכִי נַמִּי, אִם כֵּן נָתַתָּ דְּבָרֶיךָ לְשִׁעוּרִין אֶלָּא אָמַר רָבָא: שָׁתָא קַמַּיְיתָא מְיַזְּדְּרָה אִינִישׁ בְּשִׁטְרֵיהּ, תַּרְתֵּי וּתְלַת מְיַזְּדְּרָה, טֵפֵי לָא מְיַזְּדְּרָה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא מַעֲתָּה, מֵחָאָה דְּאָמַר לֵיהּ: אִי מֵחַיִּת בַּאֲפַאי הָוֶה מְיַזְּדְּרָא בִּשְׁטָרֵי - דְּאָמַר לֵיהּ: חַבְרֵךְ חַבְרָא אִית לֵיהּ, וְחַבְרָא דְּחַבְרֵךְ חַבְרָא אִית לֵיהּ. אָמַר רַב הוּנָא: שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים שֶׁאָמְרוּ, הוּא שֶׁאָכְלָן רְצוּפוֹת. מַאי קָמַשְׁמַע לָן? תַּנְיָא - חֻזָּקָתָן שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם - מַהוּ דְּתֵימָא, "מִיּוֹם לְיוֹם" - לְאַפּוֹקֵי מִקְּטוֹעוֹת, וְלָעוֹלָם אֲפִילּוּ מְפוּזָּרוֹת קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר רַב חָמָא: וּמוֹדֵי רַב הוּנָא, בְּאַתְרֵי דְּמוֹכְרֵי בְּאנֵי. - פְּשִׁיטָא - לָא צְרִיכָא, דְּאִיכָּא דְּמוֹכֵר וְאִיכָּא דְּלָא מוֹכֵר, וְהַאי גַּבְרָא מוֹכְרָה; מַהוּ דְּתֵימָא אָמַר לֵיהּ: אִם אִיתָא דְּדִידָךְ הַיְינוּ, אֵיבָעֵי לָךְ לְמֵיזְעָה - קָא מַשְׁמַע לָן דְּאָמַר לֵיהּ: חֲדָא אַרְעָא בְּכוּלֵּיהּ בָּאנָא לָא מְצֵינָא לְמֵיטַר; וְאִי נַמִּי: בְּהָכֵי נֵיחָא לִי, דְּעָבְדָא טְפֵי. תָּנוּ: חֶזְקַת הַבָּתִּים; וְהָא בָּתִּים - דִּבְיָמָא יָדְעִי, בְּלֵילְיָא לָא יָדְעִי אָמַר אַבַּיֵי: מַאן מְסַהֵיד אַבָּתִּים? שִׁיבְּבִי, שִׁיבְּבִי מִידַּע יָדְעִי בְּיָמָא וּבְלֵילְיָא. רָבָא אָמַר: גְּנוֹן דְּאָתוּ בֵּי תְּרֵי וְאָמְרֵי: אֲנַן אַגְרִינַן מִינַּיהּ, וְדָרְנִין בֵּיהּ תְּלַת שְׁנִין בְּיָמָא וּבְלֵילְיָא. אָמַר לֵיהּ רַב יִמַּר לְרַב אַשִׁי: הָנֵי נוֹגְעִין בְּעֵדוּתָן הֲן, דְּאִי לָא אָמְרִי הָכִי, אָמְרִינַן לְהוּ: זִילוּ הַבוּ לֵיהּ אֲנַן בֵּיתָא לְהַאי - אָמַר לֵיהּ: דַּיְינֵי דְּשַׁמְעִילִי הָכִי דַּאֲנִי, מִי לָא עָסְקִינַן בְּגוֹן דְּנָקְטֵי אֲנַן בֵּיתָא וְאָמְרִי: לְמַאן לִיתְּבֵיהּ? אָמַר מָר זוּטְרָא, וְאִי קָטָעַן וְאָמַר: לֵיתּוּ תְּרֵי סָהֲדֵי לְאַסְהוּדֵי לֵיהּ דְּדַר בֵּיהּ תְּלַת שְׁנֵי בְּיָמָא וּבְלֵילְיָא, טַעֲנָתֵיהּ טַעֲנָה.

שתא קַמַּייתָא לָא קָפֵיד וכו' — תִּימְהּ: מִנַּא לָן דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹקָא יְלִיף מִשּׁוּר הַמּוּעָד וְלֹא רַבָּנָן? אֵינְהוּ נַמִּי מִצִּי גְּמְרִי מִשּׁוּר הַמּוּעָד. דְּהֵיכִי טַעְמָא נַמִּי דְּלָעִיל דְּגָמַר מִשּׁוּר הַמּוּעָד, דְּכֵיוָן דְּקָפֵיד בִּשְׁלֹשָׁה זְמַנִּין וְלֹא מֵיחָה אִם כֵּן וְדַאי מְכָרָהּ אוֹ נָתְנָהּ לוֹ וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּלֹא דָּמֵי, דְּוַדַּאי דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאִזֵּל בְּתַר אֲכִילוֹת שָׁפִיר מִצִּי לְמִיגְמַר מִשּׁוּר הַמּוּעָד, דְּמֵה שֶּׁהֵם הַחוֹזֵק נִגְרָע בִּשְׁלֹשׁ פְּעָמִים – אַף כָּאן בִּשְׁלֹשׁ אֲכִילוֹת, אֲבָל לֹא שְׁמִכְרָה לוֹ הֵיכָא דְּלֹא מְקַפֵּד, וְאֵין זֶה חוֹזֵר לְתוֹלְיָיהּ בִּשְׁתֵּי זְמַן. אֲבָל לְרַבָּנָן, דִּתְלוּי בִּשְׁתֵּי זְמַן כְּמוֹ יְשִׁיבָה וּרְקִיפָה – לֹא שַׁיְיךְ לְמִגְמַר מִשּׁוּר הַמּוּעָד.

אלא מֵעַתָּה מֵחָאָה שְׁלֹא בִּפְנֵי בַּר' — אוֹמֵר רִבֵּינוּ יִצְחָק: דְּלֵיכָא לְאוֹקְמֵי פִּירְכָא דְּאַבַּיֵי אֶלָּא בְּשֶׁהָיָה בְּעִיר אַחֶרֶת — הֵיכִי פָּרֵיךְ דְּלָא תְּהֵא מֵחָאָה וְתֶהֱוֵי חֻזְקָה? אֲדַרְבָּה, כֵּיוָן דְּלָא הָוֵי מֵחָאָה — לֹא הָוֵי חֻזְקָה, דְּהָא אֵינוֹ צָרִיךְ לָבֹא בְּעִיר אַחֶרֶת לִפְנֵי הַמְּחַזִּיק וּלְמֵחוֹת, כְּדְמוּכָח לְקַמָּן.

הני נוֹגְעִין בְּעֵדוּתָן הֵן — וְאִם תֹּאמַר: וְאַמַּאי הָוֵי נוֹגְעִין בְּעֵדוּתָן? הָא אֵיכָא מֵיגוֹ, דְּהָוֵי מִצִּי אָמְרִי: פִּרְעוּנָא לָךְ אַגַּר וְאַף עַל גַּב דְּבַתְר דְּתַקְנוּ רַבָּנָן שְׁבוּעַת הַיסֵת לֹא מְהֵימְנִי לְאַסְהוּדֵי בְּהָאֵי מֵיגוֹ, כְּדְאֵיתָא בְּרֵישׁ "הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ" (קִדּוּשִׁין מג,ב), הָכָא דְּאַמְחִינְתְּהוּ קִימְנִין וְאִבְּתַר לֹא נִיתְּקְנָה שְׁבוּעַת הַיסֵת — מַאי פְּרִיךְ? לְהֵימְנִיהּ בְּמֵיגוֹ רֵישׁ לוֹמַר: דְּהָאי לָאו מֵיגוֹ הוּא, שֶׁרֹּאשֵׁי הַשָּׁנָה "פִּרְעוּנָא לָךְ", כִּי שְׁמָא יִזְכֶּה הָאוֹחֵר וְיִתְבַּע מֵהֶם פַּעַם שְׁנִיָּה. **אמר** מָר זוּטְרָא אִי טְעִין וְאָמַר בַּר' — הַקְשָׁה רִבֵּינוּ יִצְחָק בַּר מַרְדְּכַי לְפִירוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס: כֵּיוָן דְּלֹא טָעִין נַמִּי, אֲמַאי לֹא נִשְׁאַל מֵהֶן? כִּי שְׁמָא אֵינָן יוֹדְעִין עַל הַלֵּילוֹת, שֶׁלֹּא נִזְדַּמֵּן לָהֶן עֵדִית אֲנוּ דּוֹרְשִׁין יָפֶה, וּכְאֵן נַמִּי אֲמַאי לֹא נִחְקוֹר אוֹתָן מִסָּפֵק? וְלֹאו פִּירְכָא הִיא, דְּכֵיוָן שֶׁהֵעִידוּ עַל הַיְמִים, אֲפִילּוּ יֹאמְרוּ: אֵין אָנוּ

אנו יודעים על הלילות, מסתמא כיון שדר בימים — דר נמי בלילות, אם לא שטוען המערער שבודאי לא דר. ורבינו חננאל פירש: דמר זוטרא קאי אפירכא דרב יימר, דפריך: נוגעין בעדותן הן, וקאמר מר זוטרא: אי טעין ואמר המוחזק: לייתו תרי סהדי דדרו ביה שלש שנים בימים ובלילה והבו לי אגרא, ונפקו ואזלו להו, והנהו דדיירי ביה אחריני נינהו — טענתו טענה, ולא נוגעין בעדותן הן, דלא דיירי בה השתא דמצי למימר להו "הבו לי אגר ביתא", אלא אינהו אמרי "דיירנא" ואינהו אמרו "פרענא", והפה שאסר הוא הפה שהתיר, דאי בעי אמרי "לא דיירנא ביה". וליכא למימר דדיילמא מבחוש להו — שהוא לא היה יודע כלל שהיו דרים באותו בית. ובסמוך לא גרסינן: מודה מר זוטרא, אלא: ומודה רבא דבעינן שלש שנין ביממא ובלילה. אם הנך עדים רוכלים המחזרים בעיירות, אף על גב דלא אמרו דדרו ביה שלש שנין ביממא ובלילה, אלא אמרי: בידינו היה זה הבית שלש שנים רצופות, אף על גב שימים רבים הם מחזרים בעיירות ולא היו בזה הבית — עדותן עדות. ורבינו תם גרס: דדיירנא ביה שלש שנין. ופירש דאביי ורבא תרוייהו סבירא להו דאין צריך להביא עדים על הימים ועל הלילות, ורבא לא אמר ביממא ובלילא אלא להוציא המקשה ממסברתו, ולא לפלוגי אאביי אתא. וקאמר מר זוטרא, אם אמרו: העידונו סתם שדרתי שלש שנים בחזקת ימים ולילות, אף על פי שלא ראו ממש כל הימים והלילות, אלא שבחזקת כן מתזקין אותו, שכל שעה שהיו נבנסים, פעמים ביום ופעמים בלילה, היו רואין אותו בביתו — טענתיה טענה. והוה ליה למימר "עדותן עדות", אלא אגב דנקיט ברישא דמילתיה "אי טעין" — אומר נמי "טענתיה טענה". ומודה רבא, והוא הדין מר זוטרא ואביי, ברוכלין המחזרין בעיירות, אף על גב דלא טען — טענתן ליה. דאין צריכים להעיד שראו ממש, שהרי הם מחזרין בעיירות ואין יכולין להעיד על הראיה, אלא יעידו שבחזקתו היה זה הבית שלש שנים ימים ולילות.

ומודה רב הונא בחנותא דמחתא דביממא עבדי ובליליא לא עבדי — פירוש: ומועיל להם אם החזיקו שלש שנים. ואף על גב דלאו שלש רצופות אלא מפוזרות, בין דאורזיידנו בהכי, דהוי כאתרו דמוברי באגי, ואם תאמר: אם כן פשיטא, דמודה רב הונא, כדפריך לעיל באגי ביאגי ואם תאמר: לפי שבני אדם שאינם חנוונים דרים בהן בין ביום ובלילה, ואותן צריכים שלש שנים רצופות יום ולילה, וסלקא דעתך דחנוונים נמי יצטרכו בן — קא משמע לן, ומהאי טעמא אתי שפיר דבעינן להו שלש שנים שלימות, דהיינו שש שנים. אף על גב דבשדות ובית הבדים לא בעינן אלא שלש שנים בין הכל, (אלא) היינו משום דכמו שאר בני אדם הדרים שם שאין חנוונים בעו שלש שנים ביום ובלילה — הכי נמי חנוונים בעו שלש שנים שלימות, דהיינו שש שנים. והא דלא אייתי להא לעיל גבי "ומודה רב הונא" — אומר רבינו חם: משום דלא סלקא שמעתתא דבתי. וכי האי גוונא איכא בסוף ("הכונס") (בבא קמא סא, ב) גבי "ומודו חכמים לרבי יהודה". **דלא**תחזקו אהדדי — ואף על גב דתנן לקמן (מב, א): השותפין אין להם חזקה זה על זה, פירש רש"י: דהבא החזקו לעשות כן, לפי שלא היה להם עדי שותפות. וקשיא לרבינו יצחק: דאם כן מאי שהחזיק שנה ראשונה יאמר שהוא שלו, כיון שאין עדים שיש להכיר חלק ונראה לרבינו יצחק: דלא היו רוצים שיחזיק האחד שלש שנים, שלא השתכח השותפות.

אבל כתוב עיטרא קלא אית לה — והא דאמר ב"המפקיד" (בבא מציעא לט, א) גבי אין מורידין לבסקי קטן: לא שנא עבידי עיטרא לא שנא לא עבידי אין מורידין — גבי יתמי החמירו.

בשבוני גוואי הואי — והואי לי אורח עלך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשבוני גוואי, אבל לא היו יודעים באיזה דרך היה יוצא. דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשבוני גוואי — היכי הוה קאמר רב נחמן זיל ברור אבילתך? דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינן יודעים — יפסיד? לאו

הכי גרסינן: ומודה **מר זוטרא** ביכולין המחזירין בעיירות **דאף על גב** כו' — אף על גב דסבירא למר זוטרא דאי טעין טענתיה טענה, אבל אנו לא נטעון בשבילו — מודי הוא היכא דהוי מערער רוכל המחזר בעיירות למכור קשוטי נשים, ואינו חוזר לעיירו כי אם לזמן ארוך, דאף על גב דלא טעין "לייתי מחזיק סהדי דדר בה רצופות יומם ולילה" — אנן טענינן ליה. דדילמא משום דלא קביע במתא המחזיק זה בביתו, וכי הוה אתי במתא הוי נפיק האי מחזיק מן ביתא, ולא ידע ליה זה המערער מעולם שהחזיק זה בביתו, ולכך שתק ולא מיחה. הלכך יביא המחזיק עדים שלא יצא מן הבית כל שלש השנים אפילו לילה אחת. ולא גרסינן "ומודי רבא", דהא לא איירי רבא לעיל אי טענינן ליה או טענין איהו לנפשיה, וכל מאי דתריץ רבא לעיל — אליבא דרב הונא תריץ. ואי גרסינן הכי, הוה לן למיגרס: ומודה רב הונא. **ומודה רב הונא** — אף על גב דבעי רצופות יום ולילה, בחנוונותא דמחתא — חניות שמוכרין בהן לחם ויין — דאי טעין אין חוששין לטענתו. דאף על גב דלא דר בו בלילות — חזקה מעלייתא היא, שאין דיירתן אלא ביום. **מר אישתמש ראשונה כו'** — עובדת הוה שנה ולזה שנה, שאין אחד מהן יכול להחזיק כל שלש השנים רצופות להפסיד חבירו. **עיטרא** — שטר חלוקה, ובעדים, שתעבוד לזה שנה ולזה שנה. יש מפרשים: קלא אית ליה — והיה לו למחות מיד ולא מיחה, ולאלתר הויא חזקה, דכמי שמכרה להם בפניו דמי, שהרי הניחם להביא עדים ולכתוב עליו שטר חלוקה ושתק. אי נמי, כיון דאיכא תרתי: שני חזקה מפוזרות ועיטרא — איכא קלא. וכחזקה גמורה דמי, דהיה לו למחות ולא מיחה. ואין נראה לי כלל, אלא משלש שנים ראשונות הויא חזקה, כיון דאיכא עדים ושטר בין זה לזה, כדאמרינן לקמן בפירקין (מא, ב): שלש לקוחות מצטרפות, אמר רב: וכולן בשטר. אלמא אמר רב, אף על גב דכל אחד אין מחזיק אלא שנה אחת — מצטרפים שלש השנים לחזקה, משום דמכח שטר קאתו. הכי נמי לא שנא. והיינו טעמא דהויא חזקה — שהיה לו למערער למחות בתוך שלש שנים, ואינו יכול לומר: בשביל שראיתיו מחזיק בדילוג לא מחיתי, שהרי סבור לכך אתם עושים שאתם יראים להחזיק שנים רצופות. שלשטר מוכיח שלא בשביל כן עושים, אלא שעל מנת כן חלקו, שבן יהו משתמשין. וכן עיקר. **חוץ מבית ריבע** — באותו שדה, שלא נעבד בו ולא נזרע. **דבר זריעה היא** — דאמר ליה: אי דידך הואי אמאי לא זרעת? **והלכך לא מחיתי. אלא מעתה** — הלוקח מחבירו צנומא, במאי קני לה? **באיזו אבילה של שלש שנים**? הראיל ואינה בת זריעה, וכי אינו קונה אותה בהעמדת שם בהמותיו לרבוץ ולרעות או לשטיחת פירותיו? **הכא נמי כו'** — ולא קני לה אגב ארעא. **ואבלתיה** שני חזקה — ואבדתי שטרי, ואתה לא מחית לי, שאזדהר בשטרי. **אמר** ליה — מערער. **אנא בשבוני גוואי הואי** — בחדרים הפנימים היתה עיקר דירתי, והייתי עובר דרך עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי, ולכך לא מחיתי. **אמר** ליה — למחזיק. **זיל ברור אבילתך** — הבא עדים שדרת בבית לבדך שלש שנים בלא אותו שבא עמך, כדין כל חזקת שלש שנים, שצריך להביא עדים שהחזיק בה חזקה גמורה. **המוציא מחבירו** — דהיינו מוכר, שהרי לוקח מוחזק. **עליו** — למערער להביא ראיה שנשתמש עמו. וסבירא ליה לרבא דבין שראו עדים לזה המוחזק שנשתמש בו שלש שנים — אין לנו לחוש שמא גם זה היה עמו, והואיל ולא שמענו בלתי היום. והאי עובדא לא מתוקם אלא כשהיה לו עדות למערער דבית זה שלו היה. אבל בלא עדות — אפילו רב נחמן מודי דהמחזיק נאמן בלא ראיה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, דאי בעי אמר "שלי הוא מעולם", כי אמר נמי "מינך זבינתה" — מהימן.

כל

ומודי מָר זוּטְרָא, בְּרוֹכְלִין הַמַּחֲזִירִין בָּעֲיָרוֹת, דְּאַף עַל גַּב דְּלָא טָעַן - טָעֲנִינַן לֵיהּ אֲנַן. וּמוֹדֶה רַב הוּנָא, בְּחָנְוָתָא דְּמַחְתָּא - דְּלִילְיָא לָא עֲבִידָא, לֵילְיָא לָא עֲבִידָא. רְמִי בַּר חָמָא וְרַב עוּקְבָא בַּר חָמָא זְבוֹן הַהִיא אַמְתָא בַּהֲדֵי הַדָּדֵי, מָר אִישְׁתַּמַּשׁ בָּהּ רִאשׁוֹנָה שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשִּׁים, וּמָר אִישְׁתַּמַּשׁ בָּהּ שְׁנִיָּה רְבִיעִית וְשִׁשִּׁית; נִפֵּק עֲרָעָר עֵילָּוָה, אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא, אָמַר לְהוּ: מַאי טַעֲמָא עֲבִידְתּוּ הָכֵי? כִּי הֵיכִי דְּלָא תַּחְזְקוּ אֲהֲדָדֵי, כִּי הֵיכִי דְּלִדִּירְכוּ לָא חֲזֵי חֶזְקָה - לְעָלְמָא נַמִּי לָא חֲזֵי חֶזְקָה. וְלָא אֲמָרַן אֶלָּא דְּלָא כְּתוּב עִיטְרָא, אֲבָל כְּתוּב עִיטְרָא - קָלָא אִית לֵיהּ. אָמַר רָבָא: אֲכָלָה כּוּפָּה חוּץ מִבֵּית רוֹבַע - קָנָה כּוּפָּה חוּץ מִבֵּית רוֹבַע. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְלָא אֲמָרַן אֶלָּא דְּבַר זְרִיעָה הִיא, אֲבָל לָאו בַּר זְרִיעָה הִיא - קָנֵי לָהּ אַגַּב אַרְעָא. מַתְקִיף לָהּ רַב בֵּיבִי בַּר אַבַּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, צוֹנְמָא בְּמָה יִקָּנֶה? אֶלָּא בְּאוֹקוֹמֵי בָּהּ חֵיוָתָא וּמַשְׁטְחָא בָּהּ פֵּירֵי - הָכָא נַמִּי אֵיבְעֵי לֵיהּ לְאוֹקוֹמֵי בָּהּ חֵיוָתָא, אִי נַמִּי מַשְׁטְחָא בָּהּ פֵּירֵי. הֲהוּא דַּאֲמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: מַאי בָּעֵית בְּהַאי בֵּיתָא? אֲמַר לֵיהּ: מִינָּךְ זְבִינְתֵּיהּ וַאֲכָלִית שְׁנֵי חֶזְקָה, אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא בְּשָׁכְנֵי גַּוָּאֵי הֲוַאי; אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר לֵיהּ: זִיל בְּרוֹר אֲכִילָתְךָ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: הָכִי דִּינָא? הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, וְרֵמֵי דְּרָבָא לְרַב נַחְמָן, אַדְּרַב נַחְמָן אַדְּרַב

דאמר

כל נכסי דבי בר סיסין — כלומר: כל אותן קרקעות שקניתי מאותו אדם ששמו בר סיסין.

דמקריא דבי בר סיסין — כך קורין לו, ואין ידוע אם קנאה מבר סיסין ולפיכך נקראת כן, או כך שמה מעולם וירושה היא לו מאבותיו. **אוקמה ביה דלוקח** — כדמפרש טעמא לקמיה, דעליה דידיה רמיא לגלויי דלאו בר סיסין היא. **אמר ליה רבא דינא הכי** — להוציאה מספק מתחת יד המוכר שהוא מוחזק? **המוציא מחבירו** — דהיינו לוקח, עליו להביא ראיית זכות, ומאחר שאין לו ראיה — יפסיד **קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן** — דלעיל מוקי לה רב נחמן ביד המוכר ורבא ביד הלוקח, והכא איפכא. **דרבא אדרבא לא קשיא** — דבכל דוכתי מוקי לה ביד המוחזק, והתם מוכר בו. **ביון** — דכולי עלמא קרו ליה "דבי בר סיסין" ונראין הדברים שלפיכך נקראת כן — שקנאה מבני בר סיסין, והוא אמר: לאו מבר סיסין לקחתיה — עליה דידיה רמיא לגלויי ולהביא ראיה דלאו מבר סיסין לקחה. ואם יביא עדים דאיקרויי הוא דמיקריא דבי, ולא מהני שדות שלקח מבר סיסין היא — מוקמינן לה בידיה. דהא פשיטא לן דהאי דאמר ליה "נכסי דבי בר סיסין מזבנינא לך" הכי קאמר: ניכסי שקניתי ממנו, ולא נכסי שלא קניתי ממנו, אף על פי שנקראין כן. כך נראית השיטה. **מי לא אמרינן ליה קיים שטרך** — אחרי שהמוכר רוצה לפסלו? והחזקה של שלש השנים במקום השטר היא באה, ומאחר שהמוכר מערער על החזקה שהיתה חזקה — צריך זה להביא עדים שחזקתו גמורה שלא דר זה עמו. ובהני תרי עובדי סבירא לן כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדינא, וכן פוסקין פירושי רבי חנינא איש רומי: **מאי בעית בהאי ביתא** — שהכל יודעין ששלי היה. **אמר אנא בשוק בראי הוא** — בארץ מרחקים מקום, שאין השיירות מצויות, ולא ידעתי ולכך לא מיחזקי. ותנן בפרקין: היה ביהודה והחזיק בגליל — אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה באותה מלכות, דהוו שיירות מצויות. אי נמי, איכא לאוקמה בשעת חירום, ואפילו באותה מדינה כדלקמן בהאי פירקין. וכן פירשוה הגאונים בפירוש רבינו חננאל. אבל במקום שהשיירות מצויות וליכא חירום — לא מצי טעין הכי, דקיימא לן בפירקין (לה, ב): מחזיקין בנכסי בורח, דמחאה שלא בפניו הויא מחאה. ואי טעין: לא ידעתי שהחזיק איש פלוני בקרקע שלי, ולכך לא מיחזקי — אינו נאמן. דכי היכי דאמרינן מחאה שלא בפניו הויא מחאה, דחברך חברא אית ליה ויאמרו לו למחזיק — כמו כן אמרו לזה שאדם אחד מחזיק בקרקע שלו, דהאיל ושיירות מצויות. וכן הלכה. **בשוקא הוה טריזנא** — למכור סחורתי ולקנות אחרת, ולא ידעתי שאתה דר בביתי. וכגון שיש לו בית אחר באותה העיר שהיה מתאכסן שם כל שלשים יום. ויש מפרשים: בשוקאי הוה טרידנא — ולא היה לי פנאי למחות, אף על פי שידעתי. ואינו נראה בעיני.

אמר

לאו קמודית דהא אריא דידי הוא — פירש רבינו שמואל: דאם מוחזק זה שלש שנים, וטוען "מפלניא זבנתיה דזבנה מינך קמי דידי" — דנאמן במיגו דאי בעי אמר "מינך דר בה חד יומא" — היה נאמן, אף על פי שלא החזיק שלש שנים, מיגו דאי בעי אמר "לא היתה שלך מעולם". אבל ודאי השתא דאמר "מפלניא זבינתה דזבנה מינך", והודה שהיתה שלו — תו לא מצי למיטען "קמי דידי זבנה מינך" או "קמי דידי דר בה חד יומא" מיגו דאי בעי אמר בתחלה "לא היתה שלך מעולם". דמיגו למפרע לא אמרינן, כדמוכח לקמן (מא, ב) גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין, ואמר: מפלניא זבינתיה דזבנה מינך, אתא לקמיה דרבי חייא, אמר ליה: אייתי סהדי דדר ביה אפילו חד יומא, ואוקמינא לה בידך. משמע לית ליה סהדי — אין נאמן לומר "קמי דידי דר בה חד יומא" במיגו דאי בעי אמר "מינך וזבינתיה", כיון שכבר הודה דלאו מיניה זבנה — לית ליה תו מיגו, ואין לו להאמינו במאי דקאמר השתא מתוך שהיתה יכול לשקר בתחילה קודם שהודה, דלא הוה מסיק אדעתיה שהיתה זקוק לטענה זו. והא דקאמר התם רב: חזקתיה לדעתיה דהביבי דאי הוה אמר ליה "קמי דידי זבנה מינך" — הוה מהימן לית ליה במיגו דאי בעי אמר "מינך וזבינתה" — לא קאמר שהיה עדיין נאמן בטענה זו, אלא כלומר, אי הוה טעין מעיקרא קודם שהודה. והוא הדין דאי הוה טעין מעיקרא "קמי דידי דר בה חד יומא" דהוה מהימן, דעוד ראיה מסוף ד"ה בורר" (סנהדרין לא, א) גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה, אמרה: ידענא ליה בהאי שטרא דפריע הוא כר'. ולא הימינה רב נחמן. אמר ליה רבא: והא אי בעיא קלתיה כיון דאתחזק בבי דינא, אי בעיא קלתיה לא אמרינן. אלמא, אף על גב דקודם שראינהו בידה היתה נאמנת לומר דפרוע הוא במיגו דאי בעיא קלתיה, השתא דאתחזק בבי דינא, פירוש שראינהו בידה — לא מהימנה, דאין כאן עוד מיגו, שעל כרחך צריכה עכשיו טענה זו שהיא אומרת, אם רוצה לפטור את הלוה. ובקונטרס פירש שם: "אתחזק" — שהיה השטר מקוים. ואין נראה לרבינו יצחק, דמה מועיל? דמכל מקום אי בעיא קלתיה. ועוד ראיה: דתנן בפרק "שבועת הדיינין" (שבועות לח, ב): "מנה לי בידך" אמר לו "יפה", למחר אמר לו: "תנהו לי", "נתתי לך" — פטור. ופריך מינה (שם מא, א) למאן דאמר המלוה את חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים: והא הכא כיון דתבעיה בעדים — במאן דאחפיה בעדים דמי, ותקני פטור. ומאי קושיא? שאני הבא לפטור, מיגו דאי בעי אמר אתמול "לא היה דברים מעולם" אלא ודאי כי האי גוונא לא אמרינן מיגו. ומה שפירש הקונטרס בפרק בתרא דכתובות (קט, ב) גבי עשאה סימן לאחר, דאם טען ואמר "חוזרתי ולקחתיה ממנו לאחר שעשיתיה סימן בשמר" — נאמן, דדפה שאסר הוא הפה שהתיר. דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה ממנו — אין לו זכות אלא על פיו של זה שעשאה סימן לו, והרי חזר ואמר "לקחתיה ממך" — אין נראה לרבינו יצחק, דבכי האי גוונא לא אמרינן מיגו, כדפרישית, דעל ידי מה שהיה יכול לטעון תחילה אינו נאמן עכשיו. אלא נראה לרבינו יצחק: דדוקא נמי חזר ואמר "לא היתה שלך מעולם", וכי תימא: אי אמר "לא היתה שלך" אבל לא אמר "מעולם" — יותנן דנאמן? מתניתין היא, דדוקא שיש טענה הרי זו חוקה ויש לומר: דסלקא דעתך דלא מהימן, כיון שערער עליו לוקח שאבדה שני חוקה לומר שהיא שלו — לא עביד אינש דליזבנה בתר הכי, קא משמע לן. וכן ההוא עובדא דמייתי בתר הכי איירי בשאבדה שני חוקה. ובעובדא דידן, אי הוה מייתי המחזיק סהדי דדר ביה חד יומא, נראה לרבינו שמשון בן אברהם דהוה לאוקומי לארעא בידיה. אף על גב דליכא מיגו, מכל מקום טענינן ללוקח, מאחר שהיה המוכר נאמן לומר "זבנתיה מינך", במיגו דאי בעי אמר "לא היתה שלך מעולם". ואף על גב דהאי לוקח ידע שהיתה שלו, והוי כחד סהדא — מכל מקום הוי מיגו, כדמשמע לקמן (לג, ב) גבי נסכא דרבי אבא, אי לא היו מחזיב שבועה ואינו יכול לישבע — היה נאמן לומר "דידי חטפי", במיגו דאי בעי אמר "לא חטפי" והיה מכחיש את העד. והכא לא הוי מחזיב שבועה, דאין נשבעין על הקרקעות. וכהאי גוונא מצינו בסוף "המוכר" (בבא בתרא ע, א) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר, דאף על גב דלא טענינן ליתמי "נאנסה", אפילו הכי טענינן ליה "החזרתיו לך", כיון שאביהם היה נאמן בטענה זו במיגו דאי בעי אמר "נאנסה". ואומר רבינו יצחק: דלא דמי לההיא ד"המוכר את הבית", דהכא, אם היה רוצה המוכר לוכות בטענה זו ד"לא היתה שלך מעולם" — לא היה מעבבה הלוקח, שהרי יודע היה שהיתה שלו. כתב רבינו חננאל: ראינו לרבותינו הגאונים שכרובם דהאי מחזיק לית ליה למיחת לדינא בהדי מריה דארעא, אלא האי דזבין ליה מחית בהדיה. ואין נראה לרבינו שמשון בן אברהם, דהא כל זכות שתבא לידו מכר ראשון לשני, ולא יוכל לדחות ולומר לו "לאו בעל דברים דידי את". ולקמן אשכחן בהדיא גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא דלא מצי למימר ליה "לאו בעל דברים דידי את", אלא אי הוה משכח סהדי דדר ביה ההוא גברא חד יומא — הוה מוקי לה רבי חייא בידיה.

מפלניא

דְּאָמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: כֹּל נִכְסֵי דְּבֵי בַּר סִיסִין מְזַבְּנָא לָךְ. הֲוֵי הַהִיא אַרְעָא דַּהֲוָה מֵיקְרֵי "דְּבֵי בַּר סִיסִין", אָמַר לֵיהּ: הָא לָאו דְּבֵי בַּר סִיסִין הִיא, וְאֵיקְרוֹיֵי הוּא דְּמֵיקְרָיָא "דְּבֵי בַּר סִיסִין"; אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אוֹקְמָהּ בִּידָהּ דְּלוֹקֵחַ. אָמַר לֵיהּ רָבָא: דִּינָא הָכִי? הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה קָשְׁיָא דְּרָבָא אַדְּרָבָא, קָשְׁיָא דְּרַב נַחְמָן אַדְּרַב נַחְמָן - דְּרָבָא אַדְּרָבָא לָא קָשְׁיָא: הָתָם מוֹכֵר קַאֵי בְּנִכְסֵיהּ, הָכָא לוֹקֵחַ קָאֵי בְּנִכְסֵיהּ; דְּרַב נַחְמָן אַדְּרַב נַחְמָן נְמֵי לָא קָשְׁיָא: בֵּיוָן דַּאֲמַר לֵיהּ "דְּבֵי בַּר סִיסִין" וּמִיקְּרֵי "דְּבֵי בַּר סִיסִין" - עֲלֵיהּ דִּידֵיהּ רָמְיָא לְגַלּוֹיֵי דְּלָאו דְּבֵי בַּר סִיסִין הִיא. אֲבָל הָכָא, לָא יָהֵא אֶלָּא דְּנָקִיט שְׁטָרָא, מִי לָא אָמְרִינַן לֵיהּ: קַיֵּים שְׁטָרָךְ וְקוּם בְּנִכְסֵיהּ? הַהוּא דַּאֲמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: מַאי בָּעֵית בְּהַאי בֵּיתָא? אָמַר לֵיהּ: מִינָּךְ זְבַנְתֵּיהּ וַאֲכַלְתֵּיהּ שְׁנֵי חֶזְקָה. אָמַר לֵיהּ: בְּשׁוּקֵי בָּרָאֵי הֲוֵאי, אָמַר לֵיהּ: וְהָא אִית לִי סָהֲדֵי דְּכָל שַׁתָּא הֲוָה אָתֵית תְּלָתֵין יוֹמֵי אָמַר לֵיהּ: תְּלָתֵין יוֹמֵי בְּשׁוּקֵי הֲוָה טָרֵידְנָא; אָמַר רָבָא: עֲבִיד אִינִישׁ דְּכָל תְּלָתִין יוֹמֵי טָרֵיד בְּשׁוּקָא. הָהוּא דַּאֲמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: מַאי בָּעֵית בְּהַאי אַרְעָא? אָמַר לֵיהּ: מִפְּלָנְיָא זְבִינָתָהּ דַּאֲמַר לִי דְּזַבְנָהּ מִינָּךְ. אָמַר לֵיהּ: אַתְּ לָאו קָא מוֹדֵית דְּאִי

מפלניא זבינתיה דזבנה מינך ואבלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גולנא הוא — פירוש: יש לי עדים שהוא גולן. ואפילו דר ביה חד יומא — הא קיימא לן דגולן אין לו חזקה. ולא בפירוש הקונטרס דפירש דאין לו עדים שהחזיק בה המוכר אפילו יום אחד, דתו לא הוה מצי טענין מפלניא גולנא הוא. משמע שרוצה לפרש "גולנא הוא" — לא שיש לו עדים שהוא גולן, אלא כלומר בגולן היא החקרקע בידו, ואין נראה לרבינו יצחק; דהוה ליה לאסוקי כדמסיק לעיל: לא קמודית לי דארעא דידי הוא ואת מינאי לא זבינתיה וכו'.

עביד אינש דקרי לשני טובא שני חזקה — אבל אי לא עביד, אף על גב דאית ליה סהדי דאכלה שבע שנין — לא מהימנינן, דהא אימו דמכחיש להו, דמודה שלא אכלה אלא שני חזקה, דהיינו שלש שנים. אבל

דְּהַאי אַרְעָא דִּידֵי הִיא, וְאַתְּ לָא זְבִינְתָּהּ מִינַּאי? זִיל, לָאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידֵי אַתְּ, אֲמַר רָבָא: דִּינָא קָאָמַר לַיֵּה. הַהוּא דַּאֲמַר לַיֵּה לְחַבְרֵיהּ: מַאי בָּעֵית בְּהַאי אַרְעָא? אֲמַר לַיֵּה: מִפְּלָנְיָא זְבִינָא וַאֲכַלְתֵּיהּ שְׁנֵי חֶזְקָה. אֲמַר לַיֵּה: פְּלָנְיָא גַּוְלָנָא הוּא. אֲמַר לַיֵּה: וְהָא אִית לִי סָהֲדֵי דַּאֲתַאי אִימְלֵכִי בָּךְ, וְאָמְרַתְּ לִי "זִיל זְבִין" אֲמַר לַיֵּה: הַשְׁתָּא נוֹחַ לִי, הָרִאשׁוֹן קָשֶׁה הֵימֶנּוּ; אֲמַר רָבָא: דִּינָא קָאָמַר לַיֵּה. - כְּמַאן, כְּאַדְמוֹן? דְּתַנְיָן: הָעוֹרֵר עַל הַשָּׂדֶה וְחָתוּם עָלֶיהָ בָּעֵד - אַדְמוֹן אוֹמֵר: הַשֵּׁנִי נוֹחַ לִי, הָרִאשׁוֹן קָשֶׁה הֵימֶנּוּ; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִיבֵּד אֶת זְכוּתוֹ - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, הָתָם עֲבַד לַיֵּה מַעֲשֶׂה, אֲבָל הָכָא דִּבּוּרָא, עֲבִיד אִינִישׁ דְּמִקַּרֵי וְאָמַר. הַהוּא דַּאֲמַר לַיֵּה לְחַבְרֵיהּ: מַאי בָּעֵית בְּהַאי אַרְעָא? אֲמַר לַיֵּה: מִפְּלָנְיָא זְבִינְתָּהּ וַאֲכַלְתֵּיהּ שְׁנֵי חֶזְקָה. אֲמַר לַיֵּה: פְּלָנְיָא גַּוְלָנָא הוּא. אֲמַר לַיֵּה: וְהָא אִית לִי סָהֲדֵי דַּאֲתַאי בְּאוֹרְתָא וְאָמַרְתָּ לִי "זִיל זְבִין" אֲמַר לַיֵּה: הַשְׁתָּא נִיהֲלִי" אֲמַר לַיֵּה: אֲמִינָא אֵיזְבּוֹן דִּינַאי; אֲמַר רָבָא: עֲבִיד אִינִישׁ דְּזָבֵין דִּינַיהּ. הַהוּא דַּאֲמַר לַיֵּה לְחַבְרֵיהּ: מַאי בָּעֵית בְּהַאי אַרְעָא? אֲמַר לַיֵּה: מִפְּלָנְיָא זְבִינָא וַאֲכַלְתֵּיהּ שְׁנֵי חֶזְקָה. אֲמַר לַיֵּה: וְהָא נָקְמִינָא שְׁטָרָא דְּזַבְנִי לַיֵּה מִינַּיהּ הָא אַרְבְּעָ שְׁנֵי אֲמַר לַיֵּה: מִי סַבְרַתְּ "שְׁנֵי חֶזְקָה" - תְּלָת שְׁנֵי קָא אָמְינָא? שְׁנֵי חֶזְקָה טוֹבָא קָא אָמְינָא - אֲמַר רָבָא: עֲבִידִי אֱינָשֵׁי דְּקָרוּ לִשְׁנֵי טוֹבָא "שְׁנֵי חֶזְקָה". וְהֵנֵי מִילֵּי דַּאֲכָלָה שָׁבַע, דְּקָדֵים חֶזְקָה דְּהַאי לִשְׁטָרָא דְּהָךְ, אבל

עובדא, אפילו אם באו עדים שהחזיק בה יום אחד אותו המוכר, אבל אין יודע אם לקח אותה אם לאו — אינו מועיל כלום, מאחר שזה לא החזיק שלש שנים, וגם הראשון אין לו שטר מכירה מן הבעלים. **ולא קא** מודית לי בו' — כמו שפירשתי. ועד כאן שייך לעמוד א). **ואת מינאי לא זבינתה** — שאפילו אם היית טוען דמינאי זבינתה — הלא אין לך לא שטר ולא חזקה. זיל — מקרקע שלי, לאו בעל דברים דידי את, ואני מוחזק בה יותר ממך, שהרי אתה לא החזקת שלש שנים. **אמר רבא דינא קאמר ליה** — המערער. ואפילו אם החזיק בה שלש שנים, כמו שפירשתי. וכן הלכה. **מפלניא זבינתה ואבלתיה שני חזקה** — ואין לו עדים שהחזיק בו אותו המוכר יום אחד, דתו לא הוי מצי טענין פלניא גולנא הוא, דהא טוענין ללוקח. והכי מפרש לקמן גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין. **פלניא גולנא הוא** — בשדה זו, שממנני גזלה. **ואימלכי** = נועצתי. זיל זבין = לך קנה. **השני נוח לי** — אתה נוח לי, לריב עמך ולהוציאה ממך בדין. **אמר רבא דינא קאמר ליה** — המערער, ויטול שדהו. דאפילו אדמון ורבנן לא פליגי אלא בדעביד המערער מעשה לסייעו ללוקח לקנות שדהו, אבל בדבורא בעלמא — כולהו מודו, ברבא, בדמפרש ואזיל. ואף על פי שהחזיק בה שלש שנים בלא מחאה — יפסיד, דהא חזקה שאין עמה טענה היא, שמודה הוא שלא לקחה מיד הבעלים כי אם מיד איש נברי, שאין ידוע שהיה לו חלק בה אפילו יום אחד. ולא מצי טענין אנאי לא מיחה מערער בתוך שלש, דהיכא אמרינן דמספיד מערער בשתיקתו — היינו היכא דטענין אידך "מינך זבינתה ואבלתיה שני חזקה", דעד שלש שנים מיידהר איניש בשטריה, טפי לא מיזדהר. הלכך, זה שלא מיחה והוא לא נזדר בשטרו — הפסיד. אבל הבא, דמדי מחזיק דלא מיניה דמערער זבניה, שהוא בעל הקרקע, ובעדים זבנה — לא הורע כחו של מערער בשתיקתו. שהחזקה במקום שטר מכירתו עומדת, וכיון דאין שטרו מועיל לו, שהרי מגזל לקח — אף חזקתו אינה כלום. **כמאן כאדמון** — ואנן קיימא לן כרבנן, בפרק אחרון דכתובות. **דתנן** — ראובן העורר על שדה שמכר שמעון ללוי, ואומר ראובן כי שמעון גזלו ממנו, והוא ראובן המעורר חתום עליה בעד — באותו שטר מכירה שכתב לו שמעון ללוי חתם ראובן ועד אחר עמו. השני — לוי נוח לי, ולכך חתמתי. **מעשה** — שחתם עד. **דפקרי ואזי** — לשון "ויקר מקרהו" (רות ב). **ואטרח לי זיל זבנה ניהלי** — ואם שלך היתה — היה לך להוציא ממנו בדין חנם, ולא לאבד מעותיך. **אמינא למיזבן דינא** — אמרתי בלבי: טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע הראוי לי, ולא לטרוח ולבא בדין. **עביד אינש דזבין דיניה** — אדם שם שאינו רוצה להתקוטט אפילו על שלו — עשוי הוא להוציא מעותיו ליטול את שלו בלא דין ומחלוקת. ובפירוש רבינו חננאל מפורש: אמינא למיזבן דיניה — לקנות המריבות, כלומר, אף על פי שהיא שלי איני מוציאה מידו בלא מריבות ודינין, אקנה אותם הדינין והמריבות באלו המעות, אף על פי שעיקר הארץ שלי. **ואבלתיה שני חזקה** — ולא נזדרתי בשטרי יותר. **אמר ליה והא נקימנא שבורא** — שכתוב בה דזבנה לי, כלומר שקנויה אצלי מן המוכר הזה ארבע שנים, ונמצא שקדם מקוי לחזקה שלך שנה אחת, ואת מיכאי לא זבינתה — הלכך חזקה שאין עמה טענה היא, שהמוכר לא יכול למוכרה לך, שכבר מכרה לי קודם. **אמר** ליה — מחזיק למערער: מי סברת דמאי דאמינא שני חזקה דהיינו תלת שני בצמצום? **שני חזקה טובא קאמינא** — שקדמו לשטר שלך הרבה, ויש לי עדים בכל החזקה, כדמפרש לקמיה. אבל לפיכך אמרתי שני חזקה סתם — שלא הייתי יודע שהיה לך שטר של ארבע שנים שאצטרך לטעון ולפרש שני חזקה טובא. **אמר רבא עביד אינש דקרי שני טובא שני חזקה** — סתם, ואם בא לטעון אחרי כן דשני חזקה טובא יותר משלש שנים — אין זה חוזר וטוען טענות אחרות להכחיש טענות ראשונות. ואנן קיימא לן לקמן דאין אדם טוען בבית דין וחוזר וטוען טענות אחרות להכחיש הראשונות, אלא אחר טענות הראשונות נפסוק הדין. הלכך, כי מייתי סהדי בהני שני חזקה טובא — מזהימנינן ליה, שהרי לא חזר וטען. **והני מילי** — דמוקמינן לה בידיה — דאייתי סהדי דאכלה שבע שנין, שקדמו שני חזקה שלו למכירת השטר של מערער, שהמוכר עצמו לא יכול למוכרה אחר שהחזיק בה שלש שנים בשופי. אבל אי לית ליה סהדי, אלא משית שני — הדין עם בעל השטר. דאין לך מחאה גדולה מזו שמיחה המוכר בזה המחזיק לסוף שתי שנים, שמכר לאחר, והיה לו לזה להזהר בשטרו לעולם עד שיוציא השטר מיד השני ויקרענו. ויש מפרשים: דאין צריך עדי חזקת שבע שנים אלא של שלש אחרונים, ואנן מהימנינן ליה לע"ש. מדאמר רבא: עביד אינש דקרי לשני טובא שני חזקה למדו בן, דאי איכא סהדי על כל השבע שנים – אמאי איצטריך למימר עביד אינש דר' ולאו מילתא היא, שהרי החזקה במקום השטר עומדת, ולא יהא חזקת שלש שנים האחרונים שיש לו עדים עליהם אלא שטר של שלש שנים, והרי שטר של ארבע שנים הקודם לו פוסלו. ומדברי רבא אין ללמוד דלא צריך עדים לשבע שנים, שהרי רבא להודיענו בא דאינו קרוי חוזר וטוען במאי דאמר לבסוף שני חזקה טובא קאמינא, דעביד אינש בר'. שאילו היה חוזר וטוען להכחיש דברים הראשונים, אפילו כי מייתי סהדי בהני אחרונים — אינו כלום, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ואחר טענות הראשונות נלך. ובפירוש רבינו חננאל נמי מצריך עדים לכל השבע שנים.

זה

זה אומר של אבותי — היה הקרקע, והרי היא שלי. וזה אומר כו'. עובדא הוה, כדמוכח לקמיה. **אמר רבה מה לו לשקר** — לזה המחזיק במאי דטוען דשל אבותיו וירשה מהם, אי בעי אמר כו'. והלכך, בהאי מיגו מהימנינן ליה. **אמר ליה** — תלמידו אביי: מה לי לשקר כו', כלומר על ידי האי מיגו ד"מה לי לשקר" לא יזכה בקרקע, שהרי עדים מבחישים את דבריו, שאומרים דשל אבותיו דאידך היא, וגם החזקה אינה כלום — שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקר. והלכה כאביי, שהרי רבה הודה לו, כדמוכח ואזיל. **הדר אמר ליה אין כו'** — דמשום שהיו מפסדידן אותו כאביי, הוצרך לחזור ולטעון כן. דיקא נמי, דקאמר גמרא: אמר ליה אביי, ולא קאמר "אביי אמר". **הדר אמר ליה** — ההוא דאייתי עדי חזקה לאידך. **דפסיק עלה כדאבהתי** — הייתי סומך ומובטח על קרקע זו כאילו היא של אבותי, לפי שהחזקתי בה בשופי ובעדים, וקניתיה מאבותיך. ובעי גמרא: טוען וחזר וטוען — יכול אדם לטעון בבית דין, שטוען בבית דין מה שהוא רוצה, וחזר וטוען לתקן דבריו הראשונים? **עולא אמר טוען וחזר וטוען** — טוען בבית דין מה שהוא רוצה, וחזר אחרי כן לטעון דברים אחרים לחרץ דברים הראשונים אף על פי שמכחישים קצת, בזה שחזר וטען: האי דאמר "דאבהתי" — דסמיך עלה כדאבהתי. **ומודי עולא** — אף על גב דמהימנינן ליה להאי דטעין "אין דאבהתך היא" כו', שאם טען מתחילה בפירוש "של אבותי ולא של אבותיך" — דאינו חוזר וטוען טענה זו "דסמיך עלה כדאבהתי", שהרי עוקר לגמרי דברים הראשונים. וכן הלכה, דפסקינן לקמן כעולא. **ומודי נמי עולא** — כל היכא דהוה קאי בי דינא ולא טען תיקון דברים הראשונים, אלא אחד שיצא מבית דין חזר לבית דין ותיקן דבריו הראשונים — שאינו חוזר וטוען היכא דמכחישן קצת. **מתניתא אמטריה** — אוהביו וקרוביו. ומודו נהרדעי — בזה שטען מתחילה "של אבותי" וחזר וטען "של אבותי שלקחוה מאבותיך" — דחזר וטוען, ומדהימן, דאינו עוקר דברי הראשונים כלל, אלא מוסיף עליהן. וכיון דהחזיק בה שלש שנים — מוקמינן לה בידיה. דחזקה שיש עמה טענה היא, דמה לו לשקר, דאי בעי אמר "מינך זבנתה ואבלתיה שני חזקה", כי אמר נמי "של אבותי שלקוחה מאבותיך" — מהימן. ואף על גב דגבי יורש קיימא לן לקמן בפירקין דאין צריך טענה, מאחר שהחזיק בה שלש שנים, היאך היתה של אביו, אבל ראיה בעי שהחזיק בה אביו יום אחד — הכא אין צריך להביא עדים שהחזיק בה אביו כלל, שהרי זה טען טענה גמורה, וחזקה שיש עמה טענה היא. **ומודו נמי נהרדעי** — כל היכא דאישתעי מילי מאבראי לבי דינא קודם שטען דין, ולא טען מה שהוא טוען עכשיו בבית דין, ואתא לבי דינא לטעון טענות שעוקרות לגמרי את הראשונות — דחזר וטען. **דלא מגלי מתניתא** — שלא ילמד מהן מי שכנגדו, ויתן לבו מתחלה קודם שיבאו לבית דין להשיב עליהם. וכן הלכה. והיו מילי — טענות בעלמא, אבל טען בפירוש בפני עדות חוץ לבית דין "חזיב אני מנה לפלוני" — הרי הודה לו, ושוב אינו יכול לכפור בבית דין. **ואביבא לי דחזור וטוען** — כלומר, אנא נמי נהרדעי אנא, ופליגנא עלייהו דנהרדעי. **והלכתא חזור וטוען** — תיקון לשון הראשון, אף על פי שמכחישם קצת, הואיל ואינו עוקרן לגמרי, כדלעיל. **זה אומר של אבותי** — ואבלתיה שני חזקה, אותן שלש שנים שאתה טוען — אני אבלתיה ולא אתה. **והאי אייתי סהדי דאבלה שני חזקה** — אותן שלש שנים עצמן שהעידו אלו הראשונים עליהם, ובאו אלו והכחישום. **אמר רב נחמן** — עדות דאבילה בטלה, דאוקי עדות של אבילה בנגד עדות שניה של אבילה, והרי מכחישים זה את זה. אבל בעדות דאבהתא דלא אתכחשת — עדותן קיימת, ומוקמינן בידיה. **הא עדות מוכחשת היא** — כיון דהני שתי כתות מכחישות זו את זו — אחת מהן פסולה לבל עדיות שבעולם, ואחרי שאין לברר איזו הפסולה — תיבטל עדותן לגמרי.

בראבהתא

אבל אבלה שית שנין כו' — הקשה רבינו יצחק בר מרדכי: אפילו לא אייתי סהדי אלא דאבלה שלש שנין — יהא נאמן לומר "לקחתיה קודם מינך", במיגו דאי בעי אמר "מינך זבינתה" ואומר רבינו יצחק: דאין זה מיגו, דמעיקרא לא יטען כלל "מינך זבינתה", דאין יודע אם יש לזה שטר שקנאה ממנו. **אמר** רבה מה לו לשקר — דלא סביראי להו הא דרב חסדא, ד"מה לי לשקר" במקום עדים לא אמרינן. **מה** לי לשקר במקום עדים לא אמרינן — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי הוי במקום עדים? נימא של אבותיו היתה יום אחד, ונאמר שלקחה מאבותיו. דהא טוענין ליורש, ומהימנינן ליה בהא דקאמר שאבותיו דרו בו יום אחד, במיגו דאי בעי אמר "מינך זבנתיה" ולקמן נמי דקאמרי נהרדעי ההיכא דאמר "של אבותי שלקחוה מאבותיך" דחזר וטוען, הא אפילו לא יטען שלקחוה, אלא אמר שדרו בה יום אחד — אנן טענינן ליה ואומר רבינו יצחק: ד"של אבותי" משמע: שהיתה מעולם של אבותי, ולא שלקחוה, עד שיפרש בדבריו. ולקמן דנקט "שלקחוה" — לא שצריך שיטעון שידע שלקחוה, אלא: של אבותי שראיתי שדרו בה יום אחד. על כן אני רוצה לזכות, דשמא לקחוה אבותי במשפט. וטוענין ליורש.

ומודו נהרדעי היכא דאמר שלקחוה בו' — מספקא לרבינו יצחק, היכא דנפיק לבראי וחזר ואתא לבית דין, אי מצי למימר הכי. **אמר** ליה רבא והא עדות מוכחשת היא — תימה: אמאי הואי עדות מוכחשת? והא רבא אית ליה ב"מרובה" (בבא קמא עב, ב) ובפרק "זה בורר" (סנהדרין כז, א) דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל, ולא מפסל אלא משעה דאתכחוש. ואית לן למימר אאבילתה דאתכחוש — אתכחוש, אאבהתא דלא אתכחוש — לא אתכחוש דהכי אמר ב"מרובה" (שם עג, א) דהחמו על הטביחה ועל הגניבה לא החזמו, אף על גב דתוך כדי דבור העידו על הגניבה ועל הטביחה, לרבא, כיון דמההיא שעתא דקא מיתזמי הוא דקא מיפסלי, אטביחה דאיתזום — איתזום, על הגניבה דלא איתזום — לא איתזום, וללישנא דהוי טעמא דרבא משום דעד זומם חידוש, ואין לך אלא משעת חידושו — ניחא. אלא ללישנא דמפרש טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות — הכי נמי נהימנינהו ואפילו היכא דליכא פסידא דלקוחות לא מיפסל למפרע אפילו לההיא לישנא, מדבעי התם: מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא? ולא קאמר: איכא ביניידהו להיכא דליכא פסידא דלקוחות. ועוד קשיא, דקאמר בסמוך: אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי, משמע דרב נחמן לא מצי סבר בשום ענין כרב חסדא דחשיב להו סהדי שקרי, ומנא ליה? דלמא סבר רב נחמן דמכאן ולהבא הוא נפסל ומיהו, הא איכא למימר משום דלא קיימא לן כרבא בהא. ונראה דסוגיא דהכא כההיא לישנא דחזרוש, אבל ללישנא דפסידא דלקוחות — סבר דלא אמר ליה רבא לרב נחמן מעולם הכי. ולרבינו יצחק בן אשר נראה דלא דמי דך דהכא להההיא ד"מרובה". דהתם גניבה וטביחה תרי מילי נינהו, ולהכי אגניבה דלא איתזום — לא איתזום, כיון דלהבא הוא נפסל. אלא הכא, כי איתכחוש אאבילה — איתכחוש נמי אאבהתא, דאבהתא בלא אבילתה לא מהני, דהוי מוקמינן בידיה דאית ליה סהדי דאבלה שני חזקה, דנאמן לומר "הימה של אבותי יום אחד", במיגו דאי בעי אמר "מינך זבינתה". ומיהו, אבתי דחשיב לה גמרא בעדות אחרת — לא אתי שפיר.

וזו

אֲבָל שִׁית - אֵין לְךָ מְהָאָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ. זֶה אוֹמֵר "שֶׁל אֲבוֹתַי" וְזֶה אוֹמֵר "שֶׁל אֲבוֹתַי", הַאי אַייְתִי סָהֲדֵי דַּאֲבָהָתֵיהּ הִיא, וְהַאי אַייְתִי סָהֲדֵי דַּאֲכָלָה שְׁנֵי חֶזְקָה - אָמַר רַבָּה: מַה לוֹ לְשַׁקֵּר, אִי בָּעֵי אָמַר לֵיהּ: מִינָּךְ זְבַנְתָּהּ וַאֲכַלְתֵּיהּ שְׁנֵי חֶזְקָה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: "מַה לִּי לְשַׁקֵּר" בְּמָקוֹם עֵדִים לָא אָמְרִינַן. הָדַר אָמַר לֵיהּ: אִין, דַּאֲבָהָתֵךְ הִיא, וּזְבַנְתָּהּ מִינָּךְ, וְהַאי דַּאֲמַרְתְּ לָךְ "דַּאֲבָהָתַי" - דְּסָמִיךְ לִי עֲלָהּ כְּדַאֲבָהָתַי; טוֹעֵן וְחוֹזֵר וְטוֹעֵן, אוֹ אֵין טוֹעֵן וְחוֹזֵר וְטוֹעֵן? עוּלָּא אָמַר: טוֹעֵן וְחוֹזֵר וְטוֹעֵן, נְהַרְדְּעֵי אָמְרִי: אֵינוֹ טוֹעֵן וְחוֹזֵר וְטוֹעֵן. וּמוֹדֵי עוּלָּא, הֵיכָא דַּאֲמַר לֵיהּ: "שֶׁל אֲבוֹתַי וְלֹא שֶׁל אֲבוֹתֶיךָ" - דְּאֵינוֹ טוֹעֵן וְחוֹזֵר וְטוֹעֵן. וְהֵיכָא דַּהֲוָה קָאֵי בֵּי דִּינָא וְלָא טָעֵן, וְאָתָא מֵאַבְּרֵי וְטָעֵן - אֵינוֹ חוֹזֵר וְטוֹעֵן; מַאי טַעֲמָא? מַתְנִיתִיהּ אַגְמְרֵיהּ. וּמוֹדוּ נְהַרְדְּעֵי, הֵיכָא דַּאֲמַר לֵיהּ: "שֶׁל אֲבוֹתַי שֶׁלְּקָחוּהָ מֵאֲבוֹתֶיךָ" - דְּחוֹזֵר וְטוֹעֵן, וְהֵיכָא דְּאִישְׁתָּעִי מִילֵּי אַבְּרֵי וְלָא טָעֵן, וַאֲתָא לְבֵי דִּינָא וְטָעֵן - דְּחוֹזֵר וְטוֹעֵן, מַאי טַעֲמָא? עֲבִיד אִינִישׁ דְּלָא מְגַלֵּי טַעֲנָתֵיהּ אֶלָּא לְבֵי דִּינָא. אָמַר אַמֵּימָר: אֲנָא נְהַרְדְּעָא אֲנָא, וְסָבְרָא לִי דְּטוֹעֵן וְחוֹזֵר וְטוֹעֵן. וְהִלְכְתָא: טוֹעֵן וְחוֹזֵר וְטוֹעֵן. זֶה אוֹמֵר "שֶׁל אֲבוֹתַי" וְזֶה אוֹמֵר "שֶׁל אֲבוֹתַי", הַאי אַייְתִי סָהֲדֵי דַּאֲבָהָתֵיהּ הִיא, וְהַאי אַייְתִי סָהֲדֵי דַּאֲכָלָה שְׁנֵי חֶזְקָה - אָמַר רַב נַחְמָן: אוֹקֵי אֲכִילָה לְבָתְרֵי אֲכִילָה, וְאוֹקֵי אַרְעָא בְּחֶזְקַת אֲבָהָתָא. אָמַר לֵיהּ רָבָא: הָא עֲדוּת מוּכְחֶשֶׁת הִיא אָמַר לֵיהּ: נְהִי דְּאִיתְכַּחַשׁ בַּאֲבִילָתָהּ, מוּכְחֶשֶׁת הִיא אַאֲבָהָתָא

וזו באה בפני עצמה ומעידה — תימה: לבין לרב הונא בין לרב חסדא, נדמנינהו לבתראי, במיגו דאי בעי פלינהו לקמאי בגזלנותא ומיהו, במיגו דאי בעי לימא להמנינהו, דיראים להזימן פן יחומו גם הם. ונראה לי: דמיגו במקום עדים לא אמרינן. (ועוד) דמיגו לא יוכל לסיים יותר משני עדים, אפילו הן עמהן מאה עדים — אין נאמנין, דתרי כמאה. ועוד אומר רבינו יצחק: דלא שייך מיגו, דאין דעת שניהם שוה, ומה שירצה לטעון לא יטען זה.

ורב נחמן ברב הונא — תימה: דבפרק שני דתרובות (יט, ב) תניא: שנים שהיו חתומין על השטר ומתו, ובאו שנים ואמרו שכתב הזה הוא, אבל קטנים או פסולי עדות או אנוסים היו, אם כתב ידם יוצא ממקום אחר — אין נאמנין. ופריך: ומגבינן ביה בשטרא? תרי ותרי ניגבו ומסיק התם (כרב) ורב נחמן לא מגבינן בשטרא, ואוקי תרי להדי תרי, ואוקי ממונא בחזקת מריה. ואמאי לא מגבינן ביה? והא סבירא ליה הכא ברב הונא, דכשרים הם לעדות אחרת, דמוקמינן להו אחזקת כשרות. והתם בעדות אחרת דמי, דהא אין מכחישים אלו את החתומים בזאת המלוה, שהיו אומרים אין חשיב לו כלום, אלא שאמרו: איכבו דנאמנים בדבר זה, דפסולים הייתם. והזה לן למימר דנאמנים, כמו הכא דכשרים, אף על גב דאלו מכחישים אותם ופוסלים וחושבין אותן כשאר פסולים לכל דבר עדות ואומר רבינו יצחק: דכי אמרו קטנים היו — ליכא לאוקמינהו אחזקיהו, וכן אנוסים נמי — לא מפקי להו מחזקת כשרות, דאמרינן: אנוסים היו מחמת נפשות. ופסולי עדות היו — איכא למימר: בגון שפוסלים אותן משנולדו, שאומרים: קרובים היו ועבשיו נתרחקו.

ורבא ברב חסדא — ואם תאמר: אם כן אמאי חשיב רבא ב"מרובה" (בבא קמא עב, ב) ובפרק "זה בורר" (סנהדרין כו, א) עד זומם חידוש הוא, ואין לך בו אלא משעת חידושו? והלא מה שהוא נפסל אינו חידוש, דהא מן הדין היה להיות לשניהן פסולים, כמו בשני כתי עדים המכחישות זו את זו — אם כן לא הוי חידוש אלא מה שהמזימין כשרים ואומר רבינו יצחק: דרבא דאמר חידוש הוא — לא הוי אלא לפי המסקנא, דאתי שפיר ברב הונא.

אנן אחתינן ליה אנן מסקינן ליה — ואם היה אותו דליית ליה חזקת אבתיה מוחזק תוחלה — אתי שפיר "אחתינן" ו"מסקינן", שנעמידה בידו כאשר היה בתחלה. ואפילו לא היה מוחזק לא זה ולא זה, מצי לפרש: אחתינא ליה — לתתה לזה, ומסקינא ליה — שנרגיאנה מידו, ויהא דין כל דאלים גבר. רבינו יצחק.

ואם ניסת לא תצא — בפרק שני דכתובות (כב, ב) מוקי לשניהן לאחד מעידה, ואומרת "ברי לי", וחשדא ליכא, כדפרישתי התם.

אבל ניסת ואחר בא באו עדים הרי זו לא תצא — וטעמא משום דילותא דבי דינא. ולקשה לרבינו שמשון בר אברהם: דעל כרחך לאו טעמא משום דילותא דבי דינא הוא, דאם כן אפילו לא נשאת, אלא התירוהו לינשא — תנשא, כדמשמע בכל הסוגיא דאיכא דילותא אפילו לא נעשה מעשה וכו' תימה: דאין הבי נמי, ר"נשאת" דקאמר — היינו שהתירוה לינשא, ושוב לא תצא מהיתרה הראשון — ד"באו עדים ואחר כך נשאת" לא מצי לפרושי התירוה לינשא, אלא נשאת ממש. ועל כרחך טעמא דמספיקא לא מפקי לה מבעל, ולא משום דילותא ריש לימר: לעולם טעמא משום דילותא. ודוקא כשנשאת ואחר כך באו עדים איכא דילותא דבי דינא, שכבר נאסרה לבעל העולם ביון שנשאת, נמצא מה שהחזירו לאסרה לעד שנשאת לו — אין חוזרין אלא בעבורו. אבל אם באו עדים קודם שנשאת — ליכא דילותא, דעל כרחך צריכין לחזור מהיתרה הראשון כדי לאסרה לכל העולם — הלכך ליכא דילותא אם אוסרים אותה נמי לעדיה. רבינו יצחק.

והאמר

אלעזר לקמיה (בשמעתין). **אמר רבי אלעזר אימתי** — אין מעלין על פי עד אחד — בזמן שיש על הכהן עוררין, עדים הפוסלים אותו, כדתמרת בסמוך. ולפרש דברי רבי יהודה בא, ולא לחלוק עליו. **אבל אין עליו עוררים** — אלא קול פסול בעלמא, כדמפרש לקמיה — מעלין על פי עד אחד שמכחיש את הקול. **רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר** — דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רבן שמעון בן גמליאל דליהוי חד נאמן, וכי אמר מעלין — במקום שאין עוררין קאמר. **עד אחד איכא בינייהו** — והא דקתני: בזמן שיש עליו עוררין — היינו עד אחד הפוסלו, ומכחיש עד אחד המכשירו. **דרבי אלעזר סבר עד אחד הוי** — הוי עדות, ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו.

ורבן

בַּאֲבָהָתָהּ מי אִיתְּחֵשׁ? לֵימָא, רָבָא וְרַב נַחְמָן בְּפַלְגֻתָּא דְּרַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא קָמְפַּלְגִי. דְּאִיתְּמַר: שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים הַמַּכְחִישׁוֹת זוֹ אֶת זוֹ - אָמַר רַב הוּנָא: זוֹ בָּאָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וּמְעִידָה, וְזוֹ בָּאָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וּמְעִידָה, וְרַב חִסְדָּא אָמַר: בַּהֲדֵי סָהֲדֵי שַׁקְרֵי לָמָּה לִי; לֵימָא, רַב נַחְמָן דַּאֲמַר בְּרַב הוּנָא, וְרָבָא דְּאָמַר בְּרַב חִסְדָּא? - אֲלֵיבָא דְּרַב חִסְדָּא פּוֹלֵי עֲלָמָא לָא פְּלִיגִי. כִּי פְּלִיגִי - אֲלֵיבָא דְּרַב הוּנָא; רַב נַחְמָן בְּרַב הוּנָא, רָבָא: עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַב הוּנָא - אֶלָּא לְעֵדוּת אַחֶרֶת, אֲבָל לְאוֹתָהּ עֵדוּת לָא. חָדָר אֵיתֵי לְהָא סָהֲדֵי דַּאֲבָהַתְּהוּ הִיא. אָמַר רַב נַחְמָן: אֲנַן אַחֲתִינַיהוּ אֲנַן מַסְקִינַן לֵיהּ, לְזוּלוּתָא דְּבֵי דִּינָא לָא חֲיִישִׁינַן. מְתִיב רָבָא, וְאֵיתֵימָא רַבִּי זְעֵירָא: שְׁנַיִם אוֹמְרִים "מֵת", וְשָׁנַיִם אוֹמְרִים "מֵת" - שְׁנַיִם אוֹמְרִים "לֹא מֵת", שְׁנַיִם אוֹמְרִים "נִתְגָּרְשָׁה" שְׁנַיִם אוֹמְרִים "לֹא נִתְגָּרְשָׁה" - הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵּצֵא; רַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תֵּצֵא. אָמַר רַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסֵי: אֵימָתַי אֲנִי אוֹמֵר תֵּצֵא? בְּזְמַן שֶׁבָּאוּ עֵדִים וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת, אֲבָל נִשֵּׂאת וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים - הֲרֵי זוֹ לֹא תֵּצֵא אָמַר לֵיהּ: אֲנָא סְבָרֵי לְמֵימַר עוּבְדָא, הַשְׁתָּא דְּאוֹתְיְבְתָן אַתְּ, וְאוֹתְבָן רַב הַמְנוּנָא בְּסוּדְיָא - לָא עֲבַדִינַן בַּהּ עוּבְדָא. נָפַק עֲבַד עוּבְדָא. מַאן דַּחֲוָא סְבַר טָעוּתָא הִיא בִּידֵיהּ; וְלָא הִיא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּתָלְיָא בַּאֲשֵׁלֵי רַבְרְבֵי. דְּתָנֵן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מַעֲלִין לַכֹּהֵנוּת עַל פִּי עֵד אֶחָד: אֵימָתַי? בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עוֹרְרִין, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹרְרִין - מַעֲלִין לַכֹּהֵנוּת עַל פִּי עֵד אֶחָד; רָבָן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַסְגִּין: מַעֲלִין לַכֹּהֵנוּת עַל פִּי עֵד אֶחָד. רָבָן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הֵיינוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְכִי תֵּימָא, עֲרָעָר חַד אֵיפָא בֵּינַיְיהוּ, רַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר: עֲרָעָר חַד,

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

בראבהתא טי איתחש — עדות של אבהתא קיים הוא, והכל מודים בו. **המכחישות** זו **את** זו — בעדות אחת, כגון שנים אומרים: פלוני לוה מפלוני מנה, ושנים אחרים המכחישום, ואמרו: לא לוה ממנו כלום, שהרי באותו היום שאתם אומרים שלוה ממנו היה עמנו הלוה כל אותו היום, ולא לוה משום אדם כלום. ובעדות כזה לא האמינה תורה האחרונים יותר מן הראשונים, אלא בעדות הזמה, כגון שמעידים על העדים עצמם: עמנו הייתם במקום פלוני, ולא ראיתם שלוה.

זו באה בפני עצמה ומעידה — כשאר עדיות שבעולם, דלא נחזיקנה בפסולה מספק. **וזו באה כו'** — בעדות אחרת. אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו — אין מצטרפין לעדות אחת, דהא אחד מהם פסול בודאי, ואין כאן אלא חצי עדות. וטעם דרב הונא — משום דאוקי גברא אחזקיה, ולא תפסלינהו מספק. **אמר רב חסדא בהדי סהדי שקרי למה לי** — ולא יעידו בשום עדות בעולם, דאוקי ממונא אחזקיה, ולא תוציאנו מספק; שמא העדים פסולים. **לימא רב נחמן** — שמכשיר עדות דאבהתא שהעידו עדים מוכחשים, דהיינו עדות אחרת שלא הוכחשו בה. בדרב הונא שהכשירם בעדות אחרת שלא הוכחשו בה. **אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי** — לומר כל אחד: אנא סבירא ברב חסדא. דדאי רב נחמן לא סבירא ליה ברב חסדא, דהא רב חסדא אפילו בעדות אחרת בעלמא פוסל, כל שכן בעדות דאבהתא שהוכחשו העדים מאבילה באותו עדות של אותו קרקע. **אבל באותו עדות** — דאותו קרקע עצמו, לא. ולהלכתא כרב נחמן, שהרי נפסק הדין על פיו, כדמוכח לקמן: אנן אחתינן. **הדר איתי סהדי** — אותו שהפסידו רב נחמן. **דאבהתיה היא** — הדרי לשניהם עדי חזקה ועדי אבות, ואין כח זה לזה מזה, וכל דאלים גבר, כדאמר רב נחמן לקמן בשמעתין. **אנן מסקינן ליה** — כלומר, לא נחזיק את זה יותר מזה, הואיל ועדות שניהם שוה. **לזילותא דבי דינא** — שמא ילגלגו הבריות על בית דין על שסותרין את דיניהם, ודמי לחזכא ואיטלולא. **שנים אומרים מת** — אשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו שנים ואמרו לה: מת בעליך, ושנים אומרים: לא מת. אי נמי, שנים אומרים: נתגרשה בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם, ושנים אומרים: לא נתגרשה, וזקוקה ליבם. אי נמי, בגון שהיה בעלה בקיים, ובאין להתירה לאחר — הרי זו לא תנשא. דאוקי תרי להדי תרי, ואיתא בחזקת איסור אשת איש קיימא. **ואם ניסת לא תצא** — דייעבד — אין, לכתחלה — לא. ובפרק "האשה שנתארמלה" פרכינן: מכדי תרי ותרי ניגבו, הבא עליה באשם תלוי קאי ומשני, אמר רב ששת: בגון שניסת לאחד מעידה. ותו פרכינן: היא גופה באשם תלוי קיימא ומשני: באומרת "ברי לי שמת בעליי". **בזמן שבאו עדים** — האחרונים, שאמרו לא מת, ולאחר כך ניסת. לפיכך תצא, שהרי באיסור נשאת. שאילו שאלה מבית דין — היו אוסרין לה לינשא. **אבל אם נשאת** — על פי עדי מיתה, שהתירוה בית דין לינשא, ואחר כך באו עדים שהוא קיים — לא תצא, דחיישינן לזילותא דבי דינא. ושקה לרב נחמן. **למעבד עובדא** — דמתחינן ליה ומסקינן ליה, ולא ניחוש לזילותא דבי דינא. **דאותיבתן** — השיבותני מברייתא זו. **ואותבן רב המנונא** — השיב לו כמו כן מהא ברייתא דרבי מנחם ורבנן. **נפק עבד** — רב נחמן עובדא, ולא חש לזילותא דבי דינא. **מעותא היא ביידיה** — שלא נזכר מתך ברייתא דלעיל. ועוד, דאמר "לא שבדינן בה עובדא". **דתליא באשלי רבריבי** — רבי יהודה ורבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל, בולהו סברי להו דלא חיישינן לזילותא דבי דינא, כדמפרש רב אשי במסקנא. **אין מעלין לכהונה** — להחזיק אדם בכהן — לאבול בתרומה, ולעבוד עבודה, ולישא את בפיו — על פי עד אחד המעידו שהוא כהן, כדמפרש רבי אלעזר לקמיה (בשמעתין). **אמר רבי אלעזר אימתי** — אין מעלין על פי עד אחד — בזמן שיש על הכהן עוררין, עדים הפוסלים אותו, כדתמרת בסמוך. ולפרש דברי רבי יהודה בא, ולא לחלוק עליו. **אבל אין עליו עוררים** — אלא קול פסול בעלמא, כדמפרש לקמיה — מעלין על פי עד אחד שמכחיש את הקול. **רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר** — דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רבן שמעון בן גמליאל דליהוי חד נאמן, וכי אמר מעלין — במקום שאין עוררין קאמר. **עדער חד איכא בינייהו** — והא דקתני: בזמן שיש עליו עוררין — היינו עד אחד הפוסלו, ומכחיש עד אחד המכשירו. **דרבי אלעזר סבר עדער חד** — הוי עדות, ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו.

ורבן

ורבן שמעון בן גמליאל סבר עדעד תרי — בעינן. אבל במקום שרער אחד — הוי עד אחד נאמן להכשירו. והא אמר רבי יוחנן — לא אישתרש היכא קאי. ונפק עליה קלא — קול בעלמא, ולא עדות. ואחתיניה — מן הבהונה, עד שיבדקו את הדבר, שמעלה היא בכהונה. וכל זה יתור לשון הוא בלא צורך, דבלא קול נמי מיתוקמא שמעתתא שפיר בעד אחד מכשיר מעיקרא, ועד אחד בסוף, ושנים עדים עוררים ביתיהם, כדמפרש ואזיל. אלא משום הכי נקט ליה — דבעי למימר: ואתא עד אחד ואמר דכהן גמור הוא ואסקיניה, דלמאי אתא עד אחד להכשירו, אלא אם כן יצא עליו פסלות קודם לכן. ואסקיניה — דבמקום קול הוי עד אחד מהימן. ואחתיניה — דאחד במקום שנים אין דבריו כלום. ואתא עד אחר — לבסוף, ואמר דכהן גמור הוא, והוו להו שנים מכשירין. ודכולי עלמא — בין רבי אלעזר בין רבן שמעון בן גמליאל, מצרפין עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות. והכי נמי יש לנו לצרף מן הדין עד ראשון ועד אחרון המכשירין, ונכשירנו לזה. אם לא מפני זילותא דבי דינא, כדמפרש ואזיל. דרבי אלעזר סבר ביון דאחתיניה — על פי שני עוררין. ובדין הורדנוהו בבבל מקום האמינה תורה שנים — תו לא ליסקי ליה על פי עד אחד זה השני. אף על פי שיש לצרפו עם הראשון ולהכשירו לזה, דאוקי קמייתא, דהוה מחזק לן באבוה דכהן הוא, וגם הבשרנוהו תחלה על פי עד אחד, קודם שבאו עוררין. דחיישינן לזילותא דבי דינא — שהורידוהו על פי עוררין, ועכשיו יעלו ויבטלו דבריהם. והכי קאמר רבי אלעזר: אימתי אין מעלין על פי עד אחד הבא לבסוף — בזמן שיש עליו עוררין שנים הפוסלין אותו, הלכך לא מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם הראשון המכשיר. דאף על גב דאיכא למימר: אוקי תרי מכשירין לבהדי תרי פוסלין, ואוקי גברא אחזקיה ויהיה כשר — אפילו הכי לא מסקינן ליה, משום דזילותא דבי דינא. והאי דאסקוהנו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשביח הקול — לאו דזילותא דבי דינא הוא, דמאי דאחתיניה — בשביל עד שבא להשביח הקול הורדנוהו על פי עדים — מן הדין הורדנוהו, וכי הדר מסקי ליה, ליכא דזילותא. אבל כשהורדנוהו על פי עדים — מן הדין נינהו, ואמאי מסקינן ליה? והא הוי ספק תרי"ן: אוקי תרי לבהדי תרי, ואוקמיה אחזקיה קמייתא, דאסקוהו על פי עד ראשון שהיה נאמן, דהא אכתי אין עוררין, דקול לאו עוררין הוא. אי הכי — דרבי אלעזר חייש לזילותא דבי דינא. מאי איריא — עד הבא לבסוף, דהתם אין מעלין משום זילותא כדקתני מתניתין: אין מעלין על פי עד אחד בזמן שיש עליו עוררין, הא על פי שנים — מעלין, אפילו תרי אתו בהדי הדדי נמי, בפעם שניה לרבי אלעזר לא מסקינן ליה אלא אמר רב אשי דכולי עלמא בי — והיינו אשלי רבדבי דלעיל. והבא בלצרף עדותן קא מיפלגי — לרבי אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון, דהואיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן דפליגי אדרבי נתן. אבל אם באו שניהם ביחד — הוה מסקינן ליה ומוקמינן ליה אחזקיה קמייתא, דמחזק לן באבוה דכהן הוא, ולזילותא לא חיישינן. ורבן שמעון בן גמליאל כרבי נתן. דהני תנאי — רבי נתן ורבנן. דתניא אין עדיותן מצטרפת — אין צריך כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן קרחה ורבנן. אלא כך היא ברייתא שלימה בשילהי "זה בורר", ומשום גרירא דסיפא נקט רישא. עד שיראו שניהם כאחד — את העדות, לאפוקי אחד אומר "בפני הלוהו" ואחד אומר "בפני הודה לו עליו". אפילו בזה אחר זה — אחד אומר "ביום ראשון לזה פלוני מפלוני מנה" ואחד אומר "ביום שני ראיתיו גם אני שלוה ממנו" — דמכל מקום אמנה קא מסהדי. ותנא קמא סבר: אמנה דקא מסהדי האי לא קא מסהדי האי, והוה ליה לגבי מנה חצי עדות. וטעמייהו מפרש שפיר בסנהדרין מקרא ומסברא. אין עדיותן מתקיימת — להתקבל בבית דין, ואפילו ראו שניהם כאחד, עד שיעידו שניהם כאחד בפני בית דין. ופלוגתא אחריתי היא, ולאו רבי יהושע בן קרחה קאמר לה. ורבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל בפלוגתא דרב נתן ורבנן פליגי. רבי נתן אומר כו' — וטעמייהו מפרש התם שפיר מקרא ומסברא.

אמר

והאמר רבי יוחנן כו' — ונראה לרבינו יצחק: דרבי יוחנן עיקר דבריו אהך משנה איתמר, והיינו דקאמר "דברי הכל" — היינו רבן שמעון בן גמליאל ורבי אלעזר דאיירו בעוררין. ולהכי לא קא משני הכא: דני מילי — היכא דאיכא חזקה דכשרות, אבל היכא דליכא חזקה דכשרות — לא אמר, כדמשני בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עג, ב) גבי "נאמנת חיה לומר זה בהן". דאמתניתין דהכא קאי. ואם תאמר: ביון דאמתניתין דהכא קאי, היכי פריך מיניה התם ובפרק קמא דגיטין (ט, א)? דלמא הא דקאמר רבי יוחנן אין עורר פחות משנים — היינו משום דאיכא עד אחד דמכשיר ויש לומר: דהגמרא ידע דרבי יוחנן מיירי כדמסיק, דיצא עליו קול שהוא בן גרושה, ואחר כך בא עד אחד דמכשיר להסיר הקול, ואתו בי תרי כו'. ובבהאי גוונא אמר רבי יוחנן דאין פחות משנים. ואף על גב דעד אחד שהכשיר הקול בליתנהו דמי, שהרי העד גרוע מן הקול אם לא החזקה, שהרי הקול פוסל והעד אינו פוסל.

אין ערעור פחות משנים — לא בא לאפוקי אלא עד אחד, אבל קול פוסל כדמסקינן.

ונפק עליה קלא ואחתיניה — לאו דוקא אחתיניה, אלא כלומר: ממילא ירד.

דאי דוקא אחתיניה — אמאי אסקיניה? והא איכא זילותא דבית דין וליכא למימר: ליכא זילותא אלא כשהורידו שתי פעמים. דבשמעתתא מוכח דאפילו בחדא זימנא איכא זילותא. אי נמי, זילותא גמורה קאמר. והקול הוא זילותא דבית דין אלא היכא דהורידוהו על ידי עדות, אבל בהורדה שעל ידי הקול — ליכא זילותא.

ואתא חד סהדא ואסקיניה — ואף על גב דאמרינן בפרק "המגרש" (גיטין פט, א) דלא מבטלין קלא גבי גרושה לכהן — משום דאית ליה תקנה, אבל הכא דאי לא מסקינא ליה פסול לעולם — מבטלין. אי נמי, בתרומה דרבנן הקילו.

אנן מסקינן ליה — דאוקי תרי בהדי תרי, ואוקי גברא אחזקיה, דמוחזק לן דאביו כהן הוא. ותימה: דאמרינן בפרק "האומר" בקדושין (סה, א) גבי יצאי המלך: "ובוקש ולא נמצא", היכי דמי? אילימא דתרי אמרי אישתאבי ותרי אמרי לא אישתאבי — תרי ותרי ניתנו, מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, ואמאי לא נמצא? והשתא מאי קא פריך? אדרבה, אית לן למימר: אוקי תרי בהדי תרי, ואוקי גברא אחזקיה, ואוקי יצאי אחזקת אמו דלא אישתאבי ופירש התם בקונטרס: דחזקת האם לא מהניא להכשיר את יצאי, לפי שאין עדים באין לפסול את האם לכהונה, אלא להעיד על יצאי. ואין נראה לרבינו יצחק: דלמה לא יועיל חזקת האם לבן, הואיל ואינו יכול להיות שתהא האם כשרה אם לא יהיה הבן כשר? ועוד: דהכא, אף על גב דעל הבן מעידים לפסלו — מהניא ליה חזקת האב להכשירו דנראה לרבינו יצחק: דמיירי טעמא, משום דמסקינן בפרק "ארבעה אחין" (יבמות לא, א) דכל תרי ותרי ליתא בשפיקא דרבנן. והאם נמי היי בשפיקא דרבנן, ולהכי פריך התם: סמוך אהני, דנהי דמדאורייתא אמרינן אוקי תרי בהדי תרי, ואוקי אישתא אחזקה — מכל מקום מדרבנן יש לפוסלה. והכא לענין תרומה דרבנן הקילו, להתירה בה בתרי ותרי, ולאוקמיה אחזקה. והא דאמר לעיל: שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת כו' אבל נשאת ואחר כך באו עדים לא תצא, אף על גב דתרי ותרי בשפיקא דרבנן היא, דמדאורייתא אית לן לאוקמה אחזקה דהויא אשת איש, היה לה לצאת אף על פי שנשאת לאחד מעדיה אומר רבינו תם: דאתיא חזקה דדייקא ומנסבא, ומרעה חזקת אשת איש. ואם תאמר: כי איכא שני עדים לא דייקא, דליכא חומר בסופה, כראמר ב"האשה רבה" (שם פז, ב): נשאת שלא ברשות — מותרת לחזור לו. ומפרש התם דדיינו שנשאת בעדים ויש לומר: הואיל ומכחישים זה את זה — איכא חומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת צרי שלה, ואם תאמר: שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה, אמאי לא תצא בנשואת ואחר כך באו עדים? הא לא דייקא דדוקא במת הוא דדייקא, שיראה שמא יבא וידעו הכל שלא מת, ואינה נאמנת לומר נתגרשה, דשלא בפני בעלה מעיזה ומעיזה, ועוד: דהיכא דאיכא עדים דקא מסיימי לה מעיזה ומעיזה ויש לומר: דלעניין דבר דייקא, ומרעה חזקת אשת איש, דלעולם יראה שמא יזומו או יפסלום בגזלנות. ואם תאמר: למאי דלא ידע דבאומר "ברי לי" איירי, מאי קאמר "היא גופא באשם תלוי קיימא"? הוה ליה למימר "בחטאת קיימא" ויש לומר: דפריך, אפילו נאמר דתרי ותרי הוה בשפיקא דאורייתא, כדפריש בפרק "ארבעה אחין" (שם לא, א) מכל מקום באשם קיימא. ואין להאריך, ובבתובות (כג, ב) פירשתי.

אמנאי

אמאי קא סמכת אהאי שטרא חספא בעלמא הוא — תימה: דלידמניה במיגו, דאי בעי אמר "שטרא מעליא הוא" ותירץ רבינו יצחק ברבי מרדכי: דלא אמרינן מיגו להוציא ממון. ומה שהוא מחזוק בקרקע — אינו כלום, דקרקע בחזקת בעליה קיימא, כיון שאין לו שטר ולא חזקה, אלא בדברים בעלמא, שאומר "שטרא מעליא הוא לי ואירכס". ולא אמרינן מיגו אלא להחזיק ממון, שיכול לפטור עצמו על ידי מיגו. אי נמי: אם יש לו שטר או חזקה, וזה בא לפסול ראייתו — אז זה יכול לקיימו על ידי מיגו, כמו: "קמי דידי זבנה מינך", מיגו דאי בעי אמר "מינך זבינתיה ואכלתיה שני חזקה". ואין נראה לרבינו יצחק, מדלא מפרש טעמא הכי בהדיא — משמע דלאו משום הכי הוא. ונראה לרבינו יצחק: דטעמא דרב יוסף דלא אמרינן מיגו הכא — כיון דלית ליה הכא מיגו אלא אם כן שקר תחלה, שהרצרך לשקר תחלה ולומר "והא שטרא". אי נמי, משום הכי לא אמרינן הכא מיגו — משום דהוי חזר וטוען, דמעיקרא טען "והא שטרא", ועתה חזר בו ומודה דחספא בעלמא הוא, אלא שטרא מעליא הוא לי.

והלכתא כוותיה דרבה באראע — רבינו שמואל פירש דמסקינא ליה כמאן דלהלכתא. וצריך לדחוק ולפרש ולחלק בין ספיקא דתרי ותרי לספיקא דדינא. דהא דלא אוקמוה בחזוק מרה קמא כמו בנכסי דבר שטיא, דאמרינן (כתובות כ, א): אוקי תרי בהדי תרי, ואוקי נכסי בחזוק בר שטיא — התם הוו תרי ותרי כמאן דליתנהו דמי, ואוקמינן ארעא בחזוק מרה קמא. אבל הכא, דמספקא לן דינא כמאן — התם לא שייך בולי האי למימר אוקמוה אחזוק מרה קמא, ונוציא מיד המחזוק. ודוחק הוא. ועוד: ד"והלכתא" — משמע דלגמרי פוסק כרבה ולא מספק, אפילו עבד כרב יוסף בדיעבד — לא עבד. ונראה לרבינו יצחק: דהיינו טעמא דלהלכתא באראע כרבה וכרב יוסף בזוזי — משום דאמרינן מיגו לאוקמי ממונא, ואית לן לאוקמי ארעא בחזוק מרה דקיימא השתא. וב"הכותב" (כתובות פה, א) דאמר: מיגו דיכלי למימר "לא היו דברים מעולם" יכלי למימר "הני סיטראי נינהו", אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן — שאני התם דאיכא שטרא.

נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי — פירוש: יצא הקול שהוא של יתומים. אבל אין לפרש דיצא הקול דמתחלה היה של אביהם, אבל עכשיו לא היו יודעין — דאם כן הוה מצי למימר "לקוחה היא בידי".

אמור

1 אָמַר לֵיהּ: שְׁטָרָא זַייפָא הוּא, גָּחֵין לָחֵישׁ לֵיהּ לְרַבָּה:
2 אֵין, שְׁטָרָא זַייפָא הוּא, מֵימְרוּ שְׁטָרָא מְעַלְיָא הָוֶה לִי
3 וְאִירְכַּס, וְאָמְינָא: אֵינְקִיט דַּאי בִּידַאי כָּל דְּהוּ; אָמַר
4 רַבָּה: מַה לוֹ לְשַׁקֵּר? אִי בָּעֵי אָמַר לֵיהּ שְׁטָרָא מְעַלְיָא
5 הוּא. אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף: אַמַּאי סָמְכַתְּ? אַהַאי שְׁטָרָא,
6 דְּאִי שְׁטָרָא חַסְפָּא בְּעַלְמָא הוּא הַהוּא דַּאֲמַר לְחַבְרִיהּ:
7 הַב לִי מְאָה זוּזֵי דְּמַסֵּיקְנָא בָּךְ, וְהָא שְׁטָרָא. אָמַר
8 לֵיהּ: שְׁטָרָא זַייפָא הוּא. גָּחֵין לָחֵישׁ לֵיהּ לְרַבָּא: אֵין,
9 שְׁטָרָא זַייפָא, מֵימְרוּ שְׁטָרָא מְעַלְיָא הָוֶה לִי וְאִירְכַּס,
10 וְאָמְינָא: אֵינְקִיט דַּאי בִּידַאי כָּל דְּהוּ; אָמַר רַבָּה: מַה
11 לוֹ לְשַׁקֵּר? אִי בָּעֵי אָמַר לֵיהּ שְׁטָרָא מְעַלְיָא הוּא. אָמַר
12 לֵיהּ רַב יוֹסֵף: אַמַּאי קָא סָמְכַתְּ? אַהַאי שְׁטָרָא, דְּאִי
13 שְׁטָרָא חַסְפָּא בְּעַלְמָא הוּא אֲמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין:
14 הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּה בְּאַרְעָא, וְהִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב
15 יוֹסֵף בְּזוּזֵי; הִלְכְתָא כְּרַבָּה בְּאַרְעָא - דְּהֵיכָא דְּקַיְימָא
16 אַרְעָא תֵּיקוֹם, וְהִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בְּזוּזֵי - דְּהֵיכָא
17 דְּקַיְימֵי זוּזֵי לוֹקְמוּ. הַהוּא עָרְבָא דַּאֲמַר לֵיהּ לְלוֹוֶה: הַב
18 לִי מְאָה זוּזֵי דְּפָרַעְתְּ לְמַלְוֶה עֵילָוךְ, וְהָא שְׁטָרָא. אָמַר
19 לֵיהּ: לָאו פָּרַעְתִּיךְ? - אֲמַר: לָאו הַדְרַתְּ שְׁקַלְתִּינְהוּ
20 מִינַּאי? שְׁלַחֵהּ רַב אִידִי בַּר אָבִין לְקַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי: כִּי הַאי
21 גַּוְונָא מַאי? שָׁלַח לֵיהּ אַבַּיֵי: מַאי תִּיבָּעֵי לֵיהּ? הָא אִידְּוּ
22 דַּאֲמַר: הִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּה בְּאַרְעָא, וְהִלְכְתָא כְּווֹתֵיהּ
23 דְּרַב יוֹסֵף בְּזוּזֵי - דְּהֵיכָא דְּאוֹקְמוּ זוּזֵי לוֹקְמוּ וְהָנֵי מִילֵּי
24 - דְּאָמַר לֵיהּ: הַדְרַתְּ אוֹזַפְתִּינְהוּ מִינַּאי, אֲבָל אָמַר לֵיהּ:
25 הַדְרַתְּ־נְהוּ נֵיתֵילָךְ מֵחֲמַת דְּחִוּוּ שַׁיְיבֵי וְסוֹפְקֵי - אַפַּתִּי
26 אֵיתֵיהּ לְשַׁעְבּוּדָּא דִּשְׁטָרָא. רָבָא בַּר שִׁילְשׁוֹם נָפַק עֲלֵיהּ
27 קָלָא דְּקָא אָכֵיל אַרְעָא דִּיתְמֵי, אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֵימָא
28 לִי אֵינַשׁ, גּוּפָא דְּעוּבְדָּא הֵיכִי הָוֶה. אֲמַר לֵיהּ: אַרְעָא
29 בְּמַשְׁכּוֹנְתָא הָוֶה נָקְטִינָא מֵאֲבוּהוֹן דְּיָתְמֵי, וַהֲוָה לִי

זוזי

והכא פסקינן הלכה כרב יוסף — לא קשיא, דהא בהך פלוגתא נמי פסקינן כרבה. **דפריעתי למלוה עילוך** — כגון ערב קבלן. אי נמי, כגון שאמר המלוה בשעת ההלוואה: "ממי שארצה אפרע". **והא שטרא** — שטר שהיה לו למלוה עליך, והחזירו לי, לפי שפרעתי חובו, והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו. **אמר** — לוה לערב: וכי לא פרעתיך? **בתמיה. לאו הדרת ושקלתינהו מינאי** — וכמי שלא פרעת דמי. ולוה לא הודה לו בכך. **כהאי גוונא מאי** — דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל, דפסקינן כרב יוסף, דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ונאבד, ולקח את זה להיות בידו לזכות, ואותו מזויף הוא ממש, דלא נבחב עד מלוה זה — הלכך הפסיד, דהיכא דקיימי זוזי תיקום. אבל הכא — לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה, והלכך, אף על גב דפרעינהו, כיון דהדר שקלינהו — כאילו לא פרעינהו דמי וחייב לפרעו. או דלמא, מכל מקום מודה הוא שפרעו, וקימנא לן: שטר שלוה בו ופרעו — אינו חוזר ולוה בו, שכבר נמחל שעבודו. **והאי שטרא חספא בעלמא הוא. שלח ליה אביי והא את הוא דאמרת הלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי** — שמעינן מהכא דשטרא זייפא דאיירי בה רבה ורב יוסף לאו זייפא ממש, דהוא שקר. וכי זייף וכתב בבבהאי גוונא, לדברי הכל, ואפילו לרבה — פסול הוא. אלא בהאי גוונא — בגון שטר פרוע שנמחל שעבודו, או בגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב, וכיוצא בהן — פליגי רבה ורב יוסף. ואביי משוה ליה להאי שטרא בשטרא דאיירי ביה רבה ורב יוסף, ואמר: כיון דמודה הערב דפרע, אלא הדר ושקלינהו להנהו זוזי, אף על פי שהשטר ביד הערב — לא מהייבינן ללוה לשלומי. כן פירש רבינו חננאל. ולי נראה דהוא הדין לזייפא ממש, לקפסיק גמרא ואזיל. **והני מילי** — דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום, ולא מהייבינ לוה לפרוע לערב — היכא דטעין ערב בדאמר לעיל, דאמר "פרעתיהו אבל הדר יפתיהנהו מנאי", דערב גופיה מודה שהשטר שבידו נמחל שעבודו. **אבל** — אי טעין ערב: אני החזרתי לך אותם מעות עצמן, משום דהוו שיפי — נישוף צורתן ולא היו יוצאין בהוצאה, כמו: השף מטבע של חבירו (בבא קמא צח, א). **ומזמקי** — האדים נחשתן יותר מדאי. נמצא שעדיין לא פרעו. **אכתי איתיה לשעבודא דשטרא** — ובאילו טעין "לא פרעתני" דמי. **שרישום נפיק עליה כלא דקאכיל ארעא דיתמי** — כדמפרש לקמיה, דבמשכון היתה אצלו עד עכשיו, שכלו שני משכנתא, והלכך נפק עליה קול של עדות אמת, דמהשתא אכיל ארעא דיתמי. **משכנתא** — גבאי מאבוהון דהוה, במשכנתא דסורא, דכתבי הכי: במשלם שניא אליף תיפוק ארעא דא בלא כסף. ובימי אביהם אכלתיה שני חזקה.

זוזי

גְּמָרָא –"טְמֵא לְנֶפֶשׁ", אֵין לִי אֶלָּא טְמֵא לְנֶפֶשׁ, אֲנוּסִים אוֹ שׁוֹגְגִין מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ" "אִישׁ" רִיבָּה,

עַד בְּדוּן כְּרַבִּי עֲקִיבָא. כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל? תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, לֹא טְמֵא נֶפֶשׁ כַּהֲרֵי דֶּרֶךְ רְחוֹקָה, וְלֹא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה כַּהֲרֵי טְמֵא נֶפֶשׁ. הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁלֹּא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן – יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי, אַף אֲנִי אֲרַבֶּה אֲנוּסִין אוֹ שׁוֹגְגִין שֶׁלֹּא עָשׂוּ אֶת הָרִאשׁוֹן – יַעֲשׂוּ אֶת הַשֵּׁנִי.

מִזִּיד מִנַּיִן? אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: "וְהָאִישׁ" – לְרַבּוֹת אֶת הַמְּזִיד. אֲנַן תְּנִינַן שָׁגַג אוֹ נֶאֱנַס. תָּנֵי רַבִּי חִיָּה: שָׁגַג אוֹ הֵזִיד, אָמַר רַבִּי יוֹסָה: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן, שֶׁאֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַהִכָּרֵת וְאֵלּוּ חַיָּבִין בְּהִכָּרֵת. מַה אִית לָךְ חַיָּב בְּהִכָּרֵת לֹא מֵזִיד

טְמֵא לְנֶפֶשׁ? אֵין לִי אֶלָּא טְמֵא לְנֶפֶשׁ, טְמֵא זִיבָה וּטְמֵא צָרַעַת מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר טְמֵא מֵת רִיבָּה, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר טְמֵא נֶפֶשׁ? אֶלָּא אִישׁ טְמֵא–נֶפֶשׁ נִדְחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי וְאֵין צִבּוּר טְמֵא–נֶפֶשׁ נִדְחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי. טְמֵא–זִיבָה וּטְמֵא–צָרַעַת נִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי. טַמְאַת עֲבוֹדָה יָרָה עָשׂוּ אוֹתוֹ כְּטַמְאַת זִיבָה וְטָמֵא צָרַעַת. נִתַּן לְיִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת הַבַּיִת הַבְּחִירָה.

יָחִיד עוֹשֶׂה פֶּסַח שֵׁנִי וְאֵין צִבּוּר עוֹשִׂין פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: צִבּוּר עוֹשֶׂה פֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּחִזְקִיָּה שֶׁעָשָׂה פֶּסַח שֵׁנִי, הֲדָא הוּא דִכְתִיב: "כִּי מַרְבִּית הָעָם רַבַּת מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה" וְגוֹ' (דִּבְרֵי הַיָּמִים– ב ל, יח).

[דף ס"ד ע"א]

אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי – 'מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה', אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי 'אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה'. מַאן דְּאָמַר אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה מַה מְקַיְּמִים "כִּי אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא כַּכָּתוּב" (דִּבְרֵי הַיָּמִים–ב ל, יח). שֶׁעִבְּרוּ אֶת נִיסָן וְאֵינוֹ מְעֻבָּר אֶלָּא אֲדָר וְאָתְיָא כַּיי דְּאָמַר רַבִּי סִימוֹן בֶּן רַבִּי זַבְדִּי גּוּלְגּוֹלְתּוֹ שֶׁל אַרְנוֹן הַיְבוּסִי מָצְאוּ תַּחַת הַמִּזְבֵּחַ.

כְּתִיב (דִּבְרֵי הַיָּמִים–ב כט, יז): "וַיָּחֵלּוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְקַדֵּשׁ וּבְיוֹם שְׁמוֹנָה לַחֹדֶשׁ". וְהַלֹּא בְּיוֹם אֶחָד הָיוּ יְכוֹלִין לְבָעֵר כָּל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָיְתָה שָׁם. אָמַר רַבִּי אִידִי: מִפְּנֵי צַלְמֵי כַּשְׂדִּים שֶׁהָיוּ חֲקוּקִים בַּשֵּׁשֶׁת, כְּתִיב: "כָּל לְבָבוֹ הֵכִין לִדְרוֹשׁ הָאֱלֹהִים ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו". רַבִּי סִימוֹן בַּר זַבְדִּי וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, חַד אָמַר: אֲפִלּוּ עָשָׂה כַּמָּה בְּטָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ – לֹא יָצָא יְדֵי טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ. וְחוֹרָנָה אָמַר: אֲפִלּוּ כָּל מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעָשָׂה – לֹא יָצָא דֵּי טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ.

שִׁשָּׁה דְּבָרִים עָשָׂה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה, עַל שְׁלֹשָׁה הוֹדוּ לוֹ וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ, וְאֵלּוּ שְׁלֹשָׁה שֶׁהוֹדוּ לוֹ: כְּתַת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וְהוֹדוּ לוֹ, גִּירֵר עֲצָמוֹת אָבִיו עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים וְהוֹדוּ לוֹ. גָּנַז סַבְלָה שֶׁל רְפוּאוֹת וְהוֹדוּ לוֹ. וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא הוֹדוּ לוֹ: קִצֵּץ דַּלְתוֹת הַהֵיכָל וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. סָתַם אֶת מוֹצָא מֵימֵי גִּיחוֹן וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. עֵבֵר נִיסָן בְּנִיסָן וְלֹא הוֹדוּ לוֹ.

הָיָה הַצִּבּוּר חֲצִין זְבִים וְחֲצִין טְמֵאִין, רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר: זְבִין נַעֲשִׂין אֵצֶל טְמֵאִין כַּטְּמֵאִין, אֵצֶל טְהוֹרִין אֵינָן עוֹשִׂין, זְבִין נִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי. רַב חוֹנָה אָמַר: אֵין תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטֻמְאָה.

הָיָה הַצִּבּוּר רֻבָּן טְהוֹרִין וּמִיעוּטָן טְמֵאִין, מֵתוּ מִן הַטְּהוֹרִין בֵּין שְׁחִיטָה לִזְרִיקָה, אַחַר מִי אַתְּ מְהַלֵּךְ? אַחַר שְׁחִיטָה אוֹ אַחַר זְרִיקָה? אֵין תֵּימַר אַחַר שְׁחִיטָה – אֵינָן עוֹשִׂין בְּטֻמְאָה. אִין תֵּימַר אַחַר זְרִיקָה – עוֹשִׂים בְּטֻמְאָה. הָיָה צִבּוּר רֻבָּן טְמֵאִין וּמִיעוּטָן טְהוֹרִין, וּמֵת מִן הַטְּמֵאִין בֵּין שְׁחִיטָה לִזְרִיקָה אַחַר מִי אַתְּ מְהַלֵּךְ? אַחַר שְׁחִיטָה אוֹ אַחַר זְרִיקָה? אֵין תֵּימַר אַחַר שְׁחִיטָה עוֹשִׂין בְּטֻמְאָה, אֵין תֵּימַר אַחַר זְרִיקָה אֵינָן עוֹשִׂין בְּטֻמְאָה.

הֲלָכָה ב׳ מַתְנִי׳ – אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה? מִן הַמּוֹדִיעִים וְלַחוּץ, וּכְמִדָּתָהּ לְכָל רוּחַ, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מֵאִסְקַפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לְפִיכָךְ

[דף ס״ד ע״ב]

נָקוּד עַל ה׳, לוֹמַר, לֹא מִפְּנֵי שֶׁרְחוֹקָה וַדַּאי, אֶלָּא מֵאִסְקַפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ.

גְּמָרָא – רַבִּי סִימוֹן אָמַר: אִתְפַּלְגוּן רַבִּי חִיָּה רַבָּה וּבַר קַפָּרָא, חַד אָמַר כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא וְיֹאכַל. וְחוֹרָנָא אָמַר: כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא וְיִזְרֹק, וַאֲפִלּוּ כְּמַאן דְּאָמַר: כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא וְיֹאכַל, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם לַתְּחוּם עַד שֶׁלֹּא חֲשֵׁכָה. אָמַר רַבִּי זְעֵירָה: וְתָנֵי תַּמָּן, הָיָה נָתוּן מִן הַמּוֹדִיעִית וְלִפְנִים וְרִגְלָיו רָעוֹת, יָכוֹל יְהֵא חַיָּב? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְחָדַל" יָצָא זֶה שֶׁלֹּא חָדַל. הָיָה נָתוּן מִן הַמּוֹדִיעִית וְלַחוּץ וְהַפּוּם בְּיָדוֹ, יָכוֹל יְהֵא חַיָּב? תַּלְמוּד לוֹמַר "וּבְדַרְכּוֹ לֹא הָיָה" – יָצָא זֶה שֶׁהָיָה בְּדַרְכּוֹ.

הָיָה נָתוּן מִן הַמּוֹדִיעִית וְלִפְנִים קֹדֶם לְשֵׁשׁ שָׁעוֹת, יָצָא לוֹ קֹדֶם לְשֵׁשׁ שָׁעוֹת יָכוֹל יְהֵא חַיָּב? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְחָדַל לַעֲשׂוֹת", הֶחֱדֵל בְּשָׁעַת עֲשִׂיָּה חַיָּב, שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת עֲשִׂיָּה פָּטוּר. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנֵיהֶן מִקְרָא אֶחָד הֵן הוֹרְשִׁין – שָׁם שָׁם, חַד אָמַר חוּץ לַעֲשִׂיָּתוֹ וְחוֹרָנָא אָמַר חוּץ לִמְחִיצָתוֹ.

חַבְרַיָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר וּבַדֶּרֶךְ לֹא הָיָה" – יָצָא זֶה שֶׁהָיָה בַּדֶּרֶךְ.

רַבִּי זְעִירָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כְּשֶׁהוּא מַזְהִיר הוּא מַזְהִיר רְחוֹקָה, כְּשֶׁהוּא אוֹנֵס אֵינוֹ מַזְהִיר רְחוֹקָה.

וְרַבָּנָן אָמְרֵי: בְּשָׁעָה שֶׁהַכָּתָב רַבָּה עַל הַנְּקֻדּוֹת אַתְּ הוֹרֵשׁ אֶת הַכָּתָב וּמְסַלֵּק אֶת הַנְּקֻדָּה, וּבְשָׁעָה שֶׁהַנְּקֻדָּה רַבָּה עַל הַכָּתָב אַתְּ הוֹרֵשׁ אֶת הַנְּקֻדָּה וּמְסַלֵּק אֶת הַכָּתָב. אָמַר רַבִּי: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא נְקֻדָּה אַחַת מִלְּמַעְלָן אַתְּ הוֹרֵשׁ אֶת הַנְּקֻדָּה וּמְסַלֵּק אֶת הַכָּתָב. הֲ"א שֶׁכָּ"רְחוֹקָה" נָקוּד, אִישׁ רָחוֹק וְאֵין דֶּרֶךְ רְחוֹקָה:

הֲלָכָה ג' מַתְנִי' – מַה בֵּין פֶּסַח רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי?

הָרִאשׁוֹן אָסוּר בְּכָל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא, וְהַשֵּׁנִי, מֻתָּר וְחָמֵץ עִמּוֹ בַּבַּיִת.

הָרִאשׁוֹן טָעוּן הַלֵּל בַּאֲכִילָתוֹ, וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ טָעוּן הַלֵּל בַּאֲכִילָתוֹ.

זֶה וָזֶה טָעוּן הַלֵּל בַּעֲשִׂיָּתָן, וְנֶאֱכָלִין צָלִי עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים, וְדוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת:

[דף ס"ה ע"א]

גְּמָרָא – כְּתִיב "לֹא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר", אִם לָאֲכֹל – זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁבּוֹ. "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ" – זֶה מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבּוֹ. וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר "כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ" יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה לְכַעוּר חָמֵץ וְלַאֲכִילַת מַצָּה כָּל שִׁבְעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ", אֵין לְךָ דָּבָר חוּץ מִגּוּפוֹ מְעַכְּבוֹ אֶלָּא מַצּוֹת וּמְרוֹרִים בִּלְבַד, וּכְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: כְּלָל וּפְרָט הַכֹּל בִּכְלָל, יָכוֹל יְהוּ כָּל הַדְּבָרִים מְעַכְּבִין אוֹתוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ", אֵין לְךָ דָּבָר חוּץ מִגּוּפוֹ מְעַכְּבוֹ אֶלָּא מַצּוֹת וּמְרוֹרִים בִּלְבַד.

אִית תַּנַּיי תָּנֵי, עַל הַשֵּׁנִי הוּא עָנוּשׁ כָּרֵת עַל הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת. אִית תַּנַּיי תָּנֵי עַל הָרִאשׁוֹן עָנוּשׁ כָּרֵת עַל הַשֵּׁנִי אֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת. וְאִית תַּנַּיי תָּנֵי בֵּין עַל הָרִאשׁוֹן בֵּין עַל הַשֵּׁנִי עָנוּשׁ כָּרֵת.

מַאן דְּאָמַר עַל הָרִאשׁוֹן הוּא עָנוּשׁ כָּרֵת – חֶטְאוֹ יִשָּׂא בָּרִאשׁוֹן. מַאן דְּאָמַר עַל הַשֵּׁנִי הוּא עָנוּשׁ כָּרֵת – חֶטְאוֹ יִשָּׂא בַּשֵּׁנִי. מַאן דְּאָמַר בֵּין עַל הָרִאשׁוֹן בֵּין עַל הַשֵּׁנִי עָנוּשׁ כָּרֵת – חֶטְאוֹ יִשָּׂא בֵּין עַל הָרִאשׁוֹן בֵּין עַל הַשֵּׁנִי. מַאן דְּאָמַר עַל הַשֵּׁנִי אֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת, אֶלָּא אִם כֵּן לֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן, "כִּי קָרַב ה' לֹא הִקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ" – בָּרִאשׁוֹן, "חֶטְאוֹ יִשָּׂא בַּשֵּׁנִי".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: כְּתִיב, "הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חָג", בָּא לֵיל פֶּסַח לְלַמֵּד עַל מַפַּלְתּוֹ שֶׁל סַנְהֶדְרִיב וְנִמְצָא לָמֵד מִמֶּנּוּ. מַה זֶּה טָעוּן הַלֵּל אַף זֶה טָעוּן הַלֵּל. אִי מַה זֶּה טָעוּן

חֲגִיגָה אַף זֶה טָעוּן חֲגִיגָה? אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: "כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חָג", אֶת שֶׁהוּא טָעוּן חַלֵּל – טָעוּן חֲגִיגָה, אֶת שֶׁאֵינוֹ טָעוּן חַלֵּל – אֵינוֹ טָעוּן חֲגִיגָה

וְדוֹחֶה אֶת הַטֻּמְאָה. אָמַרְתָּ, כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה, וְאַתְּ אָמַר דּוֹחֶה אֶת הַטֻּמְאָה?

הֲלָכָה ד' מַתְנִי' – הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטֻמְאָה – לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִין וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת.

וְאִם אָכְלוּ – פְּטוּרִים מִכָּרֵת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר אַף עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ.

גְּמָרָא – תָּנֵי, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? "וְהַבָּשָׂר, כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר; וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים" (וַיִּקְרָא ז, יט–כ) – אֶת שֶׁהוּא מֻתָּר לַטְּהוֹרִין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה, יָצָא פֶּסַח שֶׁבָּא בְּטֻמְאָה – יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִים וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת. אֶת שֶׁאֵינוֹ מֻתָּר לַטְּהוֹרִין – אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה.

אָכַל עוֹלָה אָכַל אֲמוּרִין, מֵאַחַר שֶׁאֵין מֻתָּר לַטְּהוֹרִין – אֵין חַיָּבִין עָלָיו.

[דף ס"ה ע"ב]

נִכְנַס בַּלַּיְלָה נִכְנַס קֹדֶם לְשֵׁשׁ שָׁעוֹת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין יְכֹבֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַה טַּעֲמָא? "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא" – אֶת שֶׁהוּא חַיָּב עַל אֲכִילַת קֹדֶשׁ – חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל אֲכִילַת קֹדֶשׁ – אֵינוֹ חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. אֵין יְכֹבֵּר רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּרַבִּי לְעָזָר, מַה טַּעֲמָא? "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא", אֶת שֶׁהוּא חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ חַיָּב עַל אֲכִילַת קֹדֶשׁ, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ חַיָּב עַל אֲכִילַת קֹדֶשׁ.

הֲלָכָה ה' מַתְנִי' – מַה בֵּין פֶּסַח מִצְרַיִם לְפֶסַח דּוֹרוֹת? פֶּסַח מִצְרַיִם מִקְחוֹ מִבָּעָשׂוֹר וְטָעוּן הַזָּיָה וַאֲגַדּוֹת אֵזוֹב עַל מַשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת

וְנֶאֱכָל בְּחִפָּזוֹן וְלַיְלָה אֶחָד, וּפֶסַח דּוֹרוֹת נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה.

גְּמָרָא – אִית תַּנַּיי תָּנֵי דּוֹקִים וּתְבַלּוּלִים – פּוֹסְלִין בּוֹ. אִית תַּנַּיי תָּנֵי, אֵין דּוֹקִים וּתְבַלּוּלִים פּוֹסְלִין בּוֹ. מַאן דְּאָמַר דּוֹקִים וּתְבַלּוּלִים פּוֹסְלִין בּוֹ נִיחָא, דִּכְתִיב "שֶׁה תָּמִים", מַאן דְּאָמַר אֵין דּוֹקִים וּתְבַלּוּלִים פּוֹסְלִין בּוֹ, מַה קָמִים שֶׁה תָּמִים אֲפִלּוּ בְּקָרְבָּנוֹת בְּנֵי נֹחַ אֵינוֹ. לֹא כֵן אָמַר רַבִּי יָסָא פָּשַׁט רַבִּי לְעָזָר

לְחַבְרִיהּ: ״מִכָּל הָחַי מִכָּל בָּשָׂר״ – שֶׁיְּהוּ שְׁלֵמִין בְּאֵיבְרֵיהֶן. תַּפְוֵן יֵשׁ מֵהֶן לַמִּזְבֵּחַ בְּרַם הָכָא אֵין מֵהֶם לַמִּזְבֵּחַ.

רַבִּי חוֹנָה בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה: מְכַיְּון שֶׁכְּתִיב בָּהּ כַּפָּרָה כְּקָדָשִׁים כְּמִי שֶׁיֵּשׁ מֵהֶם לַמִּזְבֵּחַ.

וְתָנֵי בֵּן, שְׁלֹשָׁה מִזְבְּחוֹת הָיוּ לַאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם מַשְׁקוֹף וּשְׁתֵּי מְזוּזוֹת. אֵית תַּנֵּיי תָּנֵי אַרְבָּעָה סַף וּמַשְׁקוֹף וּשְׁתֵּי מְזוּזוֹת. אֵית תַּנֵּיי תָּנֵי, סַף כְּלִי. אֵית תַּנֵּיי תָּנֵי, סַף אַסְקֻפָּה. מַאן דְּאָמַר סַף כְּלִי – ״וְאֶת הַסִּפּוֹת וְהַמִּזְמְרוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת״ (מְלָכִים–א ז, נ), מַאן דְּאָמַר סַף אַסְקֻפָּה ״בִּתְּתָם סִפָּם אֶת סִפֵּי״ (יְחֶזְקֵאל מג, ח),

מַאן דְּאָמַר כְּלִי נִיחָא, דִּכְתִיב ״מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסַּף״. מַאן דְּאָמַר סַף אַסְקֻפָּה, מַה מְקַיֵּם סַף כְּלִי? מֵבִיא סַף כְּלִי וְנוֹתֵן עַל הָאַסְקֻפָּה וְטוֹבֵל וּמַזֶּה.

תָּנֵי, בֶּן בַּג בַּג אוֹמֵר: ״שֵׁה תָמִים״, אֵין גְּזֵה תְּמִימָה. וְהָתָנֵי ״מִן הַצֹּאן״ – לְהוֹצִיא אֶת הַחֲלָקִים שֶׁבָּהֶן. אָמַר רַבִּי אָבוּן: לְהוֹצִיא מַה שֶּׁחִלְּקָה לְךָ הַתּוֹרָה. רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע וּמֻקְצֶה וְנֶעֱבָד.

אָמַר רַבִּי יוֹסָה: אַף רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּכָוָתְהוֹן. דְּתָנֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי שֶׁלֹּא הָיְתָה פֶּסַח מִצְרַיִם אֶלָּא יוֹם אֶחָד בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר ״לֹא יֶאֱכַל חָמֵץ; הַיּוֹם״:

[דף ס״ו ע״א]

הֲלָכָה ו׳ מַיְתְנִי׳ – אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שָׁמַעְתִּי שֶׁתְּמוּרַת הַפֶּסַח קְרֵבָה, וּתְמוּרַת הַפֶּסַח אֵינָהּ קְרֵבָה, וְאֵין לִי לְפָרֵשׁ.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי אֲפָרֵשׁ. הַפֶּסַח שֶׁנִּמְצָא קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיִקַּח בְּדָמָיו שְׁלָמִים, וְכֵן תְּמוּרָתוֹ. אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, קָרֵב שְׁלָמִים, וְכֵן תְּמוּרָתוֹ:

גְּמָרָא – רַבִּי יוּדָן בָּעֵי, אַף בִּתְמוּרַת אָשָׁם בֵּן. תְּמוּרַת אָשָׁם קְרֵבָה וּתְמוּרַת אָשָׁם אֵינָהּ קְרֵבָה. אָמַר רַבִּי יוֹסָה: פֶּסַח שֶׁהִקְרִיבָהּ בְּשַׁחֲרִית – אֵינָהּ פֶּסַח. עוֹלָה שֶׁהִקְרִיבָהּ בְּשַׁחֲרִית – עוֹלָה הִיא.

הֵמִיר בּוֹ בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר? רַבִּי זְעִירָה אָמַר: תְּמוּרָתוֹ קְרֵבָה שְׁלָמִים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר: אֵין תְּמוּרָתוֹ קְרֵבָה שְׁלָמִים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר: אֵין תְּמוּרָתוֹ קְרֵבָה שְׁלָמִים. חֵילֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִן הֲדָא: לְאַחַר הַפֶּסַח יָבִיא שְׁלָמִים וְכֵן תְּמוּרָתוֹ. אֵין תֵּימַר הֵמִיר בּוֹ בִּשְׁלֹשָׁה

עָשָׂר וּתְמוּרָתוֹ קָרֵבָה שְׁלָמִים. וְיִתְיַבְּנֵיהּ לֹא מוּטָב לְלַמֵּד תְּמוּרַת פֶּסַח מִפֶּסַח, וְלֹא לְלַמֵּד תְּמוּרַת שְׁלָמִים מִפֶּסַח.

רַבִּי הִילָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: מֵתוּ בְּעָלִים בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר גּוּפוֹ קָרֵב שְׁלָמִים.

תַּמָּן תְּנִינָן: וְלָד חַטָּאת, וּתְמוּרַת חַטָּאת, וְחַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלִים, וְשֶׁעִבְּרָה שְׁנָתָהּ, וְשֶׁאָבְדָה וְנִמְצְאת בַּעֲלַת מוּם.

וְולַד חַטָּאת. דְּאִיתְפַּלְגוּן, צִבּוּר שֶׁהִפְרִישׁ נְקֵבָה, וְכֵן נָשִׂיא שֶׁהִפְרִישׁ שְׂעִירָה. רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר: לֹא קָדְשָׁה, וְלָדָהּ קָרֵב. רַבִּי יוֹסָה אוֹמֵר: קָדְשָׁה וּוְלָדָהּ מֵת.

[דף ס"ו ע"ב]

חֵילֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי מִן הָדָא, אֵין אַתְּ יָכוֹל לוֹמַר וְולַד חַטָּאת בְּצִבּוּר שֶׁאֵין הַצִּבּוּר מְבִיאִין נְקֵבָה. לֹא אָמַר אֶלָּא אֵין אַתְּ יָכוֹל, הָא אִם הִקְדִּישָׁהּ – קָדְשָׁהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן: יָאוּת אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, וְלֹא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא?! דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר: נְקֵבָה לְעוֹלָה לֹא קָדְשָׁה אֶלָּא הֶקְדֵּשׁ דָּמִים.

וּתְמוּרַת חַטָּאת – דְּאִיתְפַּלְגוּן, הֵמִיר בּוֹ בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רַבִּי זְעֵירָא אָמַר: תְּמוּרָתוֹ קָרֵבָה שְׁלָמִים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר: אֵין תְּמוּרָתוֹ קָרֵבָה שְׁלָמִים.

וְחַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלִים יָמוּת – כַּיי דְּמַר רַבִּי הִילָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: מֵתוּ בְּעָלָיו בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר – גּוּפוֹ קָרֵב שְׁלָמִים. וְלָמָּה לֹא אָמַר בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר? כָּל עַמָּא מוֹדֵי כָּל שֶׁנִּרְאֶה לִקְרֵב בְּפֶסַח – אֵין גּוּפוֹ קָרֵב שְׁלָמִים.

וְשֶׁעִבְּרָה שְׁנָתָהּ – כַּיי דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: בְּשֶׁעִיבְּרָה שְׁנָתוֹ בֵּין רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי. רַבִּי הִילָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשֶׁעִיבֵּר זְמַן כַּפָּרָתוֹ וְשֶׁאָבְדָה וְנִמְצְאת בָּרִי – מוֹתָר. רַבִּי יָסָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין לְךָ פֶּסַח גּוּפוֹ קָרֵב שְׁלָמִים אֶלָּא שֶׁאָבַד וְנִמְצָא מֵאַחַר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים.

וּבַעֲלַת מוּם – רַבִּי זְעֵירָה בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי יָסָא: לֹא מִסְתַּבְּרָא הָהֵן בַּעַל מוּם דְּתָנֵינָן הָכָא כְּאָבוּד הוּא. אָמַר לֵיהּ: אָנָא סָבַר בֵּן,

הִפְרִישׁ פִּסְחוֹ וְאָבַד וְהִפְרִישׁ אַחֵר תַּחְתָּיו לֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיב אֶת הַשֵּׁנִי עַד שֶׁנִּמְצָא הָרִאשׁוֹן וְהָרֵי שְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין. אֵית תַּנַּיי תָּנֵי, מִצְוָה לְהַקְרִיב אֶת הָרִאשׁוֹן, אֵית תַּנַּיי תָּנֵי, מִצְוָה לְהַקְרִיב אֶת הַשֵּׁנִי.

וְתָנֵי שְׁמוּאֵל בֵּן, בּוֹרֵר אֶת הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמְכֹּר וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר. רַבִּי לְעָזָר אָמַר הוּא עַצְמוֹ קָרֵב שְׁלָמִים בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר,

אַתְיָא דְּרַב כְּרַבִּי לְעָזָר, וּשְׁמוּאֵל תַּנְיֶתָא בְּשִׁיטָּתֵיהּ, דְּתָנֵי, רַבִּי אוֹמֵר: אֵין חַטָּאת אֶלָּא שֶׁנִּמְצֵאת מֵאַחַר שֶׁכִּפְּרוּ בָהּ בָּעָלִים, אֵין הַמָּעוֹת הוֹלְכוֹת לְיָם הַמֶּלַח, אֶלָּא שֶׁנִּמְצְאוּ מֵאַחַר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים.

הֲלָכָה ז' מַתְנִי' – הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לְפִסְחוֹ אוֹ זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה. הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וָמֵת, לֹא יְבִיאֶנּוּ בְנוֹ אַחֲרָיו

[דף ס"ז ע"א]

לְשֵׁם פֶּסַח, אֶלָּא לְשֵׁם שְׁלָמִים.

גְּמָרָא – מַתְנִיתָא לְאַחַר כַּפָּרָה וּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּתָנֵי, קֹדֶם לַפֶּסַח – תְּהֵא רוֹעָה עַד שֶׁתִּסְתָּאֵב וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ פֶּסַח. לְאַחַר הַפֶּסַח – תָּבוֹא שְׁלָמִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: קֹדֶם לַפֶּסַח – תִּמָּכֵר שֶׁלֹּא בְמוּם, לְאַחַר הַפֶּסַח – תָּבוֹא שְׁלָמִים.

לֹא כֵן סַבְרִינָן מֵימַר, כָּל שֶׁנִּרְאֶה לְקָרֵב בַּפֶּסַח – אֵין גּוּפוֹ קָרֵב שְׁלָמִים. פָּתַר לָהּ בְּשֶׁהִפְרִישׁ טָעוּת.

הֲלָכָה ח' מַתְנִי' – הַפֶּסַח שֶׁנִּתְעָרֵב בַּזְּבָחִים, כֵּיצַד יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וְיַפְסִיד הַמּוֹתָר מִבֵּיתוֹ. נִתְעָרֵב בַּבְּכוֹרוֹת, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם חֲבוּרַת כֹּהֲנִים, יֹאכְלוּ.

גְּמָרָא – תָּנֵי, אֵין לוֹקְחִין שְׁבִיעִית בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. רַבִּי יוֹסֵה אָמַר: בְּמַהֲלֶקֶת. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: דִּבְרֵי הַכֹּל הֵיא, אוֹכְלֵי תְרוּמָה זְרִיזִין הֵן.

הֲתִיב רַבִּי חֲנַנְיָא קוֹמֵי רַבִּי מָנָא: וְהָתַנִינָן נִתְעָרֵב בִּבְכוֹרוֹת, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם חֲבוּרַת כֹּהֲנִים יֹאכְלוּ, וְתָנֵי עָלָהּ: יֹאכְלוּ בָּחֳמוּר שֶׁבָּהֶן.

אָמַר לֵיהּ: אוֹכְלֵי פְּסָחִים בְּשָׁעָתָן זְרִיזִין הֵן כְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה,

תֵּדַע לְךָ, דְּתָנֵינַן: 'אֵין צוֹלִין בָּשָׂר בָּצָל וּבֵיצָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצָלוּ'. וּתְנִינַן 'מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח לְתַנּוּר עִם חַשְּׁבָה'.

[דף ס"ז ע"ב]

הֲלָכָה ט' מַתְנִי' – חֲבוּרָה שֶׁאָבַד פִּסְחָהּ, וְאָמְרָה לְאֶחָד: ״צֵא וּבַקֵּשׁ וּשְׁחוֹט עָלֵינוּ״, וְהָלַךְ וּמָצָא וְשָׁחַט, וְהֵם לָקְחוּ וְשָׁחָטוּ, אִם שָׁלוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן – הוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, וְהֵם אוֹכְלִים עִמּוֹ מִשֶּׁלּוֹ, וְאִם שֶׁלָּהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן – הֵם אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן, וְהוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ. וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד – הוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, וְהֵם אֵינָם אוֹכְלִים עִמּוֹ, וְשֶׁלָּהֶן יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי.

אָמַר לָהֶן: ״אִם אֲחַרְתִּי, צְאוּ וְשַׁחֲטוּ עָלַי״. הָלַךְ וּמָצָא וְשָׁחַט, וְהֵן לָקְחוּ וְשָׁחָטוּ. אִם שֶׁלָּהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן – הֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן, וְהוּא אוֹכֵל עִמָּהֶן. וְאִם שֶׁלּוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן – הוּא אוֹכֵלמִשֶּׁלּוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן. וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶם נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד – הֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן, וְהוּא אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן, וְשֶׁלּוֹ יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, וּפְטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי.

אָמַר לָהֶן וְאָמְרוּ לוֹ – אוֹכְלִין כֻּלָּם מִן הָרִאשׁוֹן. וְאִם אֵין יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן – שְׁנֵיהֶן יוֹצְאִין לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. לֹא אָמַר לָהֶן וְלֹא אָמְרוּ לוֹ – אֵינָן אַחֲרָאִין זֶה בְּזֶה;

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶן, אֵלּוּ מוֹשְׁכִין לָהֶם אֶחָד וְאֵלּוּ מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד, אֶחָד מֵאֵלּוּ בָּא לוֹ אֵצֶל אֵלּוּ, וְאֶחָד מֵאֵלּוּ בָּא לוֹ אֵצֶל אֵלּוּ, וְכָךְ הֵם אוֹמְרִים: ׳אִם שֶׁלָּנוּ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה, יָדֵינוּ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלָּנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שֶׁלָּךְ וְנִמְנֵיתָ עַל שֶׁלָּנוּ, וְאִם שֶׁלָּךְ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה, יָדֵינוּ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלָּנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שֶׁלָּךְ׳.

וְכֵן חָמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, וְשֶׁל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה, מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה, וְכֵן הֵם אוֹמְרִים.

גְּמָרָא – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּרַבִּי נָתָן הִיא, דְּרַבִּי נָתָן אָמַר: יוֹצְאִין בְּזָרִיקָה בִּלֹא אֲכִילָה.

תָּנֵי בַּר קַפָּרָא: יָפָה שִׂתִּיקָה לַחֲכָמִים כָּל הָרוֹמֶר לַסַּפְּשִׂים, וְכֵן שְׁלֹמֹה אוֹמֵר (מִשְׁלֵי יז, כח): ״גַּם אֱוִיל מַחֲרִישׁ חָכָם יֵחָשֵׁב״. וְאֵין צָרִךְ לוֹמַר חָכָם מַחֲרִישׁ.

[דף ס"ח ע"א]

הֲלָכָה י' מַתְנִי' – שְׁנַיִם שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִּסְחֵיהֶם, זֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד, וְזֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד, זֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק, וְזֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק, זֶה בָּא אֵצֶל זֶה, וְזֶה בָּא אֵצֶל זֶה, וְכָךְ הֵם אוֹמְרִים, אִם שֶׁלִּי

הוּא פֶּסַח זֶה, יָדֶיךָ מְשׁוּכוֹת מִשָּׁלָךְ וְנִמְנֵיתָ עַל שֶׁלִּי. וְאִם שֶׁלָּךְ הוּא פֶּסַח זֶה, יָדַי מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלִּי וְנִמְנֵיתִי עַל שֶׁלָּךְ׃

גְּמָרָא – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתָנֵינַן תַּמָּן, אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר.

הָא שֶׁל אַרְבָּעָה עָשָׂר לֹא! לֹא כֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: כָּל גַּרְמָא אָמְרָה דְּהִיא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתָנֵינַן תַּמָּן: אֵין שׁוֹחֲטִין פֶּסַח לְיָחִיד; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר.

הדרן עלך מי שהיה טמא

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

הֲלָכָה א' מַתְנִי' – עֶרֶב פְּסָחִים סָמוּךְ לַמִּנְחָה – לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. וַאֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיָּסֵב. וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, וַאֲפִלּוּ מִן הַתַּמְחוּי.

גְּמָרָא – מַתְנִיתָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתָנֵי, עֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָן לֹא יִטְעֹם אָדָם כְּלוּם עַד שֶׁתֶּחֱשַׁךְ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לְשַׁבָּת בְּתַאֲוָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ

[דף ס"ח ע"ב]

עַד שֶׁעָה שֶׁהוּא מַשְׁלִים. מַפְסִיקִין לַשַּׁבָּת; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: אֵין מַפְסִיקִין.

מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲלַפְתָּא שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בָּעֶרֶב שַׁבָּת בְּעַבּוֹ, וְקָדְשָׁה עֲלֵיהֶן הַשַּׁבָּת, אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲלַפְתָּא: רְצוֹנְךָ שֶׁנִּפְסֹק לַשַּׁבָּת? אָמַר לוֹ: כָּל יוֹם הָיִיתָ מְחַבֵּב דְּבָרַי לִפְנֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְעַכְשָׁו אַתָּ מְחַבֵּב דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּפָנַי? "הֲגַם לְכִבּוּשׁ אֶת הַמִּלְחָמָה עִמִּי בַּבַּיִת"?! אָמַר לוֹ: אִם כֵּן לֹא נִפְסֹק, שֶׁלֹּא תִּקָּבַע הֲלָכָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּרַבִּי יְהוּדָה. לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁקָּבְעוּ הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי.

רַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵה, אֲבָל דִּבְרֵי חֲכָמִים פּוֹרֵשׂ מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ. מַהוּ לוֹכַל מִינֵי כִּיסָנִים? מַהוּ לוֹכַל מִינֵי תַּרְגִּימָא? רַבִּי יוּדָן נְשִׂייָא סְחָה וּצְהָא , שָׁאַל לְרַבִּי מָנָא: בְּגִין דַּאֲנָא צָחֵי מַהוּ נִישְׁתֵּי ? אָמַר לֵיהּ: תָּנֵי רַבִּי חִיָּה, אָסוּר לְאָדָם לִטְעֹם כְּלוּם עַד שֶׁתֶּחֱשַׁךְ.

אָמַר רַבִּי לֵוִי: הָאוֹכֵל מַצָּה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח כְּבָא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו, וְהַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו – לוֹקֶה. תָּנֵי, רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: בֵּין חָמֵץ בֵּין מַצָּה אָסוּר. רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: רַבִּי לֹא הָיָה אוֹכֵל, לֹא חָמֵץ וְלֹא מַצָּה, לֹא מַצָּה – מִן הַדָּא דְּרַבִּי לֵוִי, וְלֹא חָמֵץ – מִן הַדָּא דְּרַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה, וְרַבִּי תַּלְמִידֵי דְּרַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה הֲוָה? לֹא תַּלְמִידֵיהּ דְּרַבִּי יַעֲקֹב בֶּן קוֹדְשַׁיי הֲוָה? אֶלָּא בִּנְיַן דַּהֲוָה בְּכוֹר. אָמַר רַב מָנָא: רַב יוֹנָה אַבָּא הֲוָה בְּכוֹר וַהֲוָה אָכֵיל. אָמַר רַב תַּנְחוּמָא: לֹא מִן הַדָּא אֶלָּא מִן הָדָא, רַבִּי אִיסְתַּנִּים הֲוָה, כַּד אָכִיל בִּימָמָא לֹא הֲוָה אָכִיל בְּרַמְשָׁא, וּלְכָךְ לֹא הֲוָה אָכִיל הָכָא בִּימָמָא, כְּדֵי שֶׁיִּפָּנֵם לְמַצָּה בְּתַאֲוָה .

אָמַר רַב לֵוִי: וּלְפִי שֶׁהָרִךְ עֲבָדִים לִהְיוֹת אוֹכְלִין מְעַמָּד, וְכָאן לִהְיוֹת אוֹכְלִין מְסֻבִּין, לְהוֹדִיעַ שֶׁיָּצְאוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת. רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אוֹתוֹ כַּזַּיִת שֶׁאָדָם יוֹצֵא בּוֹ בְּפֶסַח – צָרִיךְ לְאוֹכְלוֹ מְיֻסָּב.

רַבִּי יוֹסֵי בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי סִימוֹן: אֲפִלּוּ עֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ אֲפִלּוּ אִשָּׁה לִפְנֵי בַּעְלָהּ?! אָמַר לֵיהּ: בְּרִבִּי! עַד כָּאן שָׁמַעְתִּי.

אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר אַדָּא: לְפִי שֶׁאֵין עָרֵב לְאָדָם לוֹכַל מִן הַקַּפָּה וְכָאן אֲפִלּוּ מִן הַתַּמְחוּי.

תָּנֵי, צָרִיךְ הוּא אָדָם לְשַׂמֵּחַ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו בָּרֶגֶל. בַּמֶּה מְשַׂמְּחָן? בַּיַּיִן. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: נָשִׁים בְּרְאוּי לָהֶן וּקְטַנִּים בְּרְאוּי לָהֶם. נָשִׁים בְּרְאוּי לָהֶן – כְּגוֹן מְסָנִין וְצוֹצְלִין . וּקְטַנִּים בְּרְאוּי לָהֶן – כְּגוֹן אֱגוֹזִין וְלוּזִין. אָמְרִין, הָוָה רַבִּי טַרְפוֹן עָבִיד בֵּן.

מִנַּיִן לְאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת? רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי בְּנָיָה: כְּנֶגֶד אַרְבַּע גְּאוּלּוֹת: "לָכֵן אֱמֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם" וְגוֹ', "וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם" וְגוֹמֵר; "וְהוֹצֵאתִי", "וְהִצַּלְתִּי", "וְגָאַלְתִּי", "וְלָקַחְתִּי". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל פַּרְעֹה – "וְכוֹס פַּרְעֹה בְּיָדִי, וָאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים וָאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פַּרְעֹה, וָאֶתֵּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פַּרְעֹה, וְנָתַתָּ כוֹס פַּרְעֹה בְּיָדוֹ" וְגוֹ'. רַבִּי לֵוִי אָמַר: כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה מַלְכֻיּוֹת. וְרַבָּנָן אָמְרֵי כְּנֶגֶד אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל פַּרְעֹנוּת שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לְהַשְׁקוֹת אֶת אֻמּוֹת הָעוֹלָם – "כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵלַי קַח אֶת כּוֹס הַיַּיִן הַחֵמָה" וְגוֹ'; "כּוֹס זָהָב בָּבֶל בְּיַד ה'"; "כִּי כוֹס בְּיַד ה'"; "יַמְטֵר עַל רְשָׁעִים פַּחִים אֵשׁ וְגָפְרִית וְרוּחַ זְלָעָפוֹת מְנָת כּוֹסָם". מַהוּ "מְנָת כּוֹסָם"? רַבִּי אָבִין אָמַר:

[דף ס"ט ע"א]

דִיפְּלִי פּוֹטִירִין , כְּדִיפְּלִי פּוֹטִירִין אַחַר הַמָּרְחָץ, וּכְנָגְדָן עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַשְׁקוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל נֶחָמוֹת: "ה' מְנָת חֶלְקִי וְכוֹסִי דִּשַׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסִי רְוָיָה", וְהָדִין: "כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא" תְּרִין.

תַּמָּן תְּנִינָן, 'הַמּוֹצִיא יַיִן כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס'. רַבִּי זְעֵירָא שָׁאַל לְרַבִּי יוֹשִׁיָּה: כַּמָּה הוּא שִׁעוּרָן שֶׁל כּוֹסוֹת? אָמַר לֵיהּ: נִלְמַד סָתוּם מִן הַמְפֹרָשׁ, דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּה: אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁאָמְרוּ, יֶשְׁנָן רְבִיעִית יַיִן בְּאִיטַלְקִי.

תַּמָּן תָּנִינָן: מְפַנִּין אֲפִילוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ קִפּוֹת. רַבִּי זְעֵירָא שָׁאַל לְרַבִּי יוֹשִׁיָּה: כַּמָּה הִיא שִׁעוּרָהּ שֶׁל קִפָּה? אָמַר לֵיהּ: נִלְמַד סָתוּם מִן הַמְפֹרָשׁ, דְּתָנֵינַן תַּמָּן 'כְּשָׁלֹשׁ קִפּוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ סְאִין – תּוֹרְמִין אֶת הַלִּשְׁכָּה'.

רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: דְּרַבִּי יוּדָה הִיא, דְּתָנֵי מַיִם כְּדֵי גְמִיָּה. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי מְזִיגַת הַמּוֹזֵג. מָזוּג בְּכַמָּה? נִישְׁמַעִינָהּ מִן הֶדָּא: מַיִם – כְּדֵי גְמִיָּה. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס. יַיִן – כְּדֵי גְמִיָּה. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס.

כַּמָּה הוּא שִׁעוּרָן שֶׁל כּוֹסוֹת? רַבִּי מָנָא אָמַר: טִירְטַרְטִין וּרְבִיעַ.

מַהוּ לִשְׁתּוֹתָן בְּכָרֵךְ אֶחָד? מִן מַה דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַלֵּל אִם שְׁמָעָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת – יָצָא.. הֶדָּא אָמְרָה אֲפִילּוּ שָׁתָן בְּכָרֵךְ אֶחָד יָצָא.

מַהוּ לִשְׁתּוֹתָן מְפוּסָּקִין? כְּלוּם אָמְרוּ שֶׁיִּשְׁתֶּה, לֹא שֶׁיִּשְׁתַּבֵּר? אִם שׁוֹתֶה הוּא מְפוּסָּקִין – אֵינוֹ מִשְׁתַּבֵּר. מַהוּ לָצֵאת בַּיַּיִן שֶׁל שְׁבִיעִית? תָּנֵי רַב הוֹשַׁעְיָה: יוֹצְאִין בַּיַּיִן שֶׁל שְׁבִיעִית.

מַהוּ לָצֵאת בְּקוֹנְדִיטוֹן? מִן מַה דְּתָנֵי בַּר קַפָּרָא קוֹנְדִיטוֹן כְּיַיִן, הֶדָּא אָמְרָה יוֹצְאִין בְּקוֹנְדִיטוֹן.

מַהוּ לָצֵאת בָּהֶן מְזוּגִין? מִן מַה דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּה: אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁאָמְרוּ יוֹצְאִין בָּהֶן בֵּין חַיִּין בֵּין מְזוּגִין, וְהוּא שֶׁיְּהֵא בָּהֶן טַעַם וּמַרְאֶה יַיִן. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: מִצְוָה לָצֵאת בְּיַיִן אָדוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם".

תָּנֵי, מְבֻשָּׁל כְּדֵי תֶּבֶל . מַהוּ לָצֵאת בְּיַיִן מְבֻשָּׁל? רַבִּי יוֹנָה אָמַר: יוֹצְאִין בְּיַיִן מְבֻשָּׁל. רַבִּי יוֹנָה כְּדַעְתֵּיהּ, דְּרַבִּי יוֹנָה שָׁתֵי אַרְבָּעָתֵי כָּסוֹי דְּלֵילֵי פִּסְחָא, וְחִזֵּק רֵישֵׁיהּ עַד עַצַרְתָּה . רַבִּי יוּדָה בֵּי רַבִּי אֶלָּעֲי שָׁתֵי אַרְבָּעָתֵי כָּסוֹי דְּלֵילֵי פִּסְחָא, וְחִזֵּק רֵישֵׁיהּ עַד חַגָּא .

חַמְתֵּיהּ חָדָא מַטְרוֹנָה אַפּוֹי נְהִירִין, אָמְרָה לֵיהּ: סַבָּא סַבָּא! חָדָא מִן תְּלָת מִילִּין אִית בְּךָ, אוֹ שָׁתֵי חֲמַר אַתְּ, אוֹ מַלְוֶה בְּרִבִּית אַתְּ, אוֹ מְגַדֵּל חֲזִירִים אַתְּ. אָמַר לָהּ: תִּפַּח רוּחָהּ דְּהִיא אִיתְתָא, חָדָא מִן אִילֵּין תְּלָתֵי מִילֵּיא לֵית בִּי אֶלָּא אוֹלְפָנִי שְׁכִיחַ לִי, דִּכְתִיב: "חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו" .

רַבִּי אַבָּהוּ אָתָא לְטִיבֶּרְיָא, חַמּוֹנֵיהּ תַּלְמִידוֹי דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַפּוֹי נְהִירִין, אָמְרוּן קוֹמֵי רַבִּי יוֹחָנָן, אַשְׁכַּח רַבִּי אַבָּהוּ סִימָא. אָמַר לוֹן: לָמָּה? אָמַר לוֹן אַפּוֹי נְהִירִין. אָמַר לוֹן: דִּילְמָא אוֹרַיְתָא חַדְתָּא שְׁמַע. סָלֵיק לְגַבֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: מַה אוֹרַיְתָא חַדְתָּא שָׁמַעְתְּ? אָמַר לֵיהּ: תּוֹסָפְתָּא עַתִּיקְתָּא. וְקָרָא עֲלוֹי "חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו" .

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה: לוֹנָא דְּאוֹרַיְתָא תּוֹמַנְתָּא עַתִּיקְתָּא דְמוֹרָיְסָא דְּצִפּוֹרִין. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: חַפִּים אֲנָא לָהּ, דְּבֵית רַבִּי יַנַּאי מְכִילִין בָּהּ דְּבַשׁ. תָּנֵי חֲצִי שְׁמִינִית טִיבֶּרְנִית יְשָׁנָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חָדָא דִּידָן חֲוִוֹת.

וְלָמָּה לֹא אָמַר עַתִּיקְתָּא? בְּגִין דַּחֲוִוֹת בְּיוֹמֵיהּ. וְאִית דְּאָמְרִין:

[דף ס"ט ע"ב]

דַּחֲוִוֹת זְעֵירָא וְרַבַּת, וּזְעֵירַת, וְלֹא זְעֵרַת כְּמָה דַּחֲוִוֹת. כַּמָּה הוּא שִׁעוּרוֹ שֶׁל כּוֹס? רַבִּי יוֹסָה בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי, רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם עַל כּוֹס אֶצְבַּע וּמֶחֱצָה וּשְׁלִישׁ אֶצְבַּע.

תָּנֵי, יָבֵשׁ כַּזַּיִת; דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אַתְיָא דְּרַבִּי נָתָן כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּמָה דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר בִּרְבִיעִית בֵּן רַבִּי נָתָן אָמַר לכשיקדש יְהֵא בּוֹ כַּזַּיִת.

הֲלָכָה ב' מַתְנִי' – מָזְגוּ לוֹ כוֹס רִאשׁוֹן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם.

גְּמָרָא – מַה טַּעֲמָא דְּבֵית שַׁמַּאי? שֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם גָּרְמָה לַיַּיִן שֶׁיָּבוֹא, וּכְבָר נִתְחַיֵּב בְּקִדֻּשַּׁת הַיּוֹם עַד שֶׁלֹּא בָּא הַיַּיִן. מַה טַּעַם דְּבֵית הִלֵּל? שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקִדֻּשַּׁת הַיּוֹם שֶׁתֵּאָמֵר. דָּבָר אַחֵר, הַיַּיִן תָּדִיר וּקְדֻשָּׁה אֵינָהּ תְּדִירָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶן יַיִן וְאַבְדָּלָה הַיַּיִן קֹדֶם בְּלוּם. טַעֲמָא דְּבֵית שַׁמַּאי, לֹא שֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם גָּרְמָה לַיַּיִן. וְכָאן הוֹאִיל וְאַבְדָּלָה גָּרְמָה לַיַּיִן שֶׁיָּבוֹא הַיַּיִן קֹדֶם בְּלוּם. טַעֲמָא דְּבֵית הִלֵּל, אֶלָּא שֶׁהַיַּיִן תָּדִיר וּקְדֻשָּׁה אֵינָהּ תְּדִירָה, וְכָאן הוֹאִיל וְהַיַּיִן תְּדִירָה וְאַבְדָּלָה אֵינָהּ תְּדִירָה – הַיַּיִן קֹדֶם.

אָמַר רַבִּי מָנָא: מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶן, יַיִן וְאַבְדָּלָה – אַבְדָּלָה קֹדֶם כְּלוּם. טַעֲמָא דְּבֵית שַׁמַּאי, אָלָּא שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בִּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם עַד שֶׁלֹּא בָּא הַיַּיִן. וְכָאן הוֹאִיל וְנִתְחַיֵּב בְּאַבְדָּלָה עַד שֶׁלֹּא בָּא הַיַּיִן – אַבְדָּלָה קוֹדֶמֶת כְּלוּם. טַעֲמָא דְּבֵית הִלֵּל, אָלָּא שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקִדֻּשַּׁת הַיּוֹם שֶׁתֹּאמַר, וְכָאן הוֹאִיל וְהַיַּיִן גּוֹרֵם לְאַבְדָּלָה שֶׁתֹּאמַר – אַבְדָּלָה קוֹדֶמֶת.

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶן – מַבְדִּילִין בְּלֹא יַיִן וְאֵין מְקַדְּשִׁין אָלָּא בַּיַּיִן. הֵיא דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי זְעֵירָה, דְּרַבִּי זְעֵירָה אָמַר: מַבְדִּילִין עַל שֵׁכָר. וְאָזְלִין מִן אָתָר לַאֲתַר לְמִשְׁמַע קִדּוּשָׁא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן: נַהֲגִין תַּפָּן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יַיִן – שְׁלִיחַ צִבּוּר יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה, וְאוֹמֵר בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שֶׁבַע, וְחוֹתֵם ׳מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַשַּׁבָּת׳.

הֲלָכָה ג׳ מַתְנִי׳ – הֵבִיאוּ לְפָנָיו, מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לִפְרִפֶּרֶת הַפַּת. הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וַחֲזֶרֶת וַחֲרֹסֶת וּשְׁנֵי תַבְשִׁילִין, אַף עַל פִּי

[דף ע׳ ע״א]

שֶׁאֵין חֲרֹסֶת מִצְוָה. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: מִצְוָה. וּבַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְבִיאִים לְפָנָיו גּוּפוֹ שֶׁל פֶּסַח.

גְּמָרָא – חַבְרַיָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: צָרִיךְ לְטַבֵּל בְּחַזֶּרֶת שְׁתֵּי פְּעָמִים. רַבִּי זְעֵירָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין צָרִיךְ לְטַבֵּל בְּחַזֶּרֶת שְׁתֵּי פְּעָמִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אִם לֹא טִבֵּל פַּעַם רִאשׁוֹנָה – צָרִיךְ לְטַבֵּל פַּעַם שְׁנִיָּה.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מַטְבִּילִים פַּעַם אַחַת וְהַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים. סָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ עַל הָדָא דְּבַר קַפָּרָא, מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל בַּר קַפָּרָא, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מַטְבִּילִין אוֹתוֹ עִם הַפַּת, וְכָאן אָנוּ מַטְבִּילִין אוֹתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן, יוֹצְאִין בַּמַּצָּה, בֵּין שֶׁבִּזְּן בֵּין שֶׁלֹּא בִּיזְּן, וְהָכָא מִבִּיזְּן שֶׁהֻסַּב – חֲזָקָה בִּזְּן.

מֵתִיב רַבִּי יִרְמְיָה קוֹמֵי רַבִּי זְעֵירָה, מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וַחֲזֶרֶת וַחֲרֹסֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרֹסֶת מִצְוָה – חֲזֶרֶת מִצְוָה. אָמַר לֵיהּ: שֶׁבֵּן רַב מְטַבֵּל בְּתֵירְדִין.

תַּנְּרֵי יְרוּשָׁלַם הָיוּ אוֹמְרִים: ׳בּוֹאוּ וּטְלוּ לָכֶם תִּבְלֵי מִצְוָה׳. בְּנֵי בֵיתֵיהּ דְּאִיסִי בְּשֵׁם אִיסִי: וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רוֹבָהּ? שֶׁהִיא רָבָה עִמּוֹ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: צְרִיכָא שֶׁתְּהֵא עָבָה. מִלְּתֵיהּ אָמַר, זֶכֶר לַטִּיט. אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי, צְרִיכָא שֶׁתְּהֵא רַכָּה, מִלְּתֵיהּ אָמַר זֶכֶר לְדָם. תָּנֵי, וּבִגְבוּלִין צְרִיכִין שְׁנֵי תַבְשִׁילִין, אֶחָד זֵכֶר לַפֶּסַח וְאֶחָד זֵכֶר לַחֲגִיגָה.

הֲלָכָה ד׳ מַתְנִי׳ – מְזוּג לוֹ כּוֹס שֵׁנִי, וְכָאן הַבֵּן שׁוֹאֵל אָבִיו. וְאִם אֵין דַּעַת בַּבֵּן – אָבִיו מְלַמְּדוֹ, מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת, הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בָּשָׂר צָלִי, שָׁלוּק, וּמְבֻשָּׁל, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ צָלִי. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מַטְבִּילִין פַּעַם אַחַת, הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּלְפִי דַּעְתּוֹ שֶׁל בֵּן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ.

מַתְחִיל בִּגְנוּת וּמְסַיֵּם בְּשֶׁבַח, וְדוֹרֵשׁ מֵאֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי, עַד שֶׁיִּגְמוֹר כָּל הַפָּרָשָׁה כֻּלָּהּ; רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן, פֶּסַח, מַצָּה, וּמָרוֹר. פֶּסַח, עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַמָּקוֹם עַל פָּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מַצָּה, עַל שׁוּם שֶׁנִּגְאֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. מָרוֹר, עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת

[דף ע׳ ע״ב]

עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יג, ח): ״וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה׳ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם״. לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִין לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבֵּחַ, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדֵּר, לְבָרֵךְ, לְעַלֵּה, וּלְקַלֵּס, לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ, הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת, מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה. וְנֹאמַר לְפָנָיו, הַלְלוּיָהּ.

גְּמָרָא – תָּנֵי רַבִּי חִיָּה, כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָּנִים דִּבְּרָה תוֹרָה: בֶּן חָכָם, בֶּן רָשָׁע, בֶּן טִפֵּשׁ, בֶּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל. בֶּן חָכָם מַהוּ אוֹמֵר? ״מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֱלֹהֵינוּ אוֹתָנוּ״? אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ: ״בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה׳ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים״.

בֶּן רָשָׁע מַהוּ אוֹמֵר? מַה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם? מַה הַטֹּרַח הַזֶּה שֶׁאַתֶּם מַטְרִיחִין עָלֵינוּ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה? מִבֵּיוָן שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל, אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ: ״בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה׳ לִי״ – לִי עָשָׂה, לְאוֹתוֹ הָאִישׁ לֹא עָשָׂה. אִלּוּ הָיָה אוֹתוֹ הָאִישׁ בְּמִצְרַיִם – לֹא הָיָה רָאוּי לְהִנָּאֵל מִשָּׁם לְעוֹלָם.

טִפֵּשׁ מַה אוֹמֵר? מַה זֹּאת? אַף אַתָּ לַמְּדוֹ הִלְכוֹת הַפֶּסַח, שֶׁאֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן, שֶׁלֹּא יְהֵא עוֹמֵד מֵחֲבוּרָה זוֹ וְנִכְנָס לַחֲבוּרָה אַחֶרֶת. בֶּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, אַתְּ פְּתַח לוֹ תְּחִלָּה! אָמַר רַבִּי יוֹסָה מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן: אִם אֵין דַּעַת בַּבֵּן –אָבִיו מְלַמְּדוֹ.

הֲלָכָה ה' מַתְנִי' – עַד אֵיכָן הוּא אוֹמֵר? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַד "אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה". וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד "חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם".

וְחוֹתֵם בִּגְאֻלָּה. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא הָיָה חוֹתֵם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ, וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים כו', עַד בָּרוּךְ אַתָּה ה', גָּאַל יִשְׂרָאֵל.

גְּמָרָא – רַב אָמַר: מִתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַתְחִיל "בְּעֲבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם" וְגוֹ'. "וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֲבֶר הַנָּהָר וְגוֹ', וָאַרְבֶּה". אָמַר רַבִּי אַחָא: 'וָאַרְבֶּ' כְּתִיב, כַּמָּה רִיבִים עָשִׂיתִי עִמּוֹ עַד שֶׁלֹּא נָתַתִּי לוֹ אֶת יִצְחָק. דָּבָר אַחֵר, נַעֲשֵׂיתִי לוֹ אוֹרֵב, אֵין אַתָּ חֹטֵא – מִיתֵּן לֵיהּ, וְאֵין זָכָה מִיתֵּן לֵיהּ. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי: וְכִי יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם שֶׁהוּא מַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם? אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל: אִלּוּ מַמְתִּין עַד קְרוֹת הַגָּבֶר אֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לַחֲצִי גְּאֻלָּה, הֵיאַךְ מַזְכִּירִין גְּאֻלָּה וֶאֱדַיִן לֹא נִגְאֲלוּ? וְהָלֹא לֹא יָצְאוּ אֶלָּא בַּחֲצִי הַיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְגוֹ'. אֶלָּא מִכַּיָּן שֶׁהִתְחִיל בְּמִצְוָה אוֹמֵר לוֹ – מָרֵק.

הֵתִיב רַבִּי אֲבוּנָא בַּר חִוָּרָא: לֹא כְּבָר הִזְכִּיר עַל הַכּוֹס.

תַּנְיָא, אֵין אוֹמְרִים זְמַן אֶלָּא בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים בִּלְבַד. אָמַר רַבִּי מָנָא: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן: "בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבוּעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת".

תְּנֵי, כָּל שֶׁכָּתַב

[דף ע"א ע"א]

מִקְרָא קֹדֶשׁ – צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בּוֹ זְמַן. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּמָא: וְיָאוּת, מִי שֶׁרָאָה תְּאֵנָה בְּכוּרָה, שֶׁמָּא אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר זְמַן?

חֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, בִּיהוּדָה נָהֲגוּ כְּרַבִּי עֲקִיבָה וּבַגְּלִיל נָהֲגוּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. עֲבַר וְעָשָׂה בִּיהוּדָה כְּגָלִיל וּבַגְּלִיל כִּיהוּדָה – יָצָא.

חֲרֵי פּוּרִים, אִלּוּ קוֹרִאִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וְאִלּוּ קוֹרִאִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר! שַׁנְיָא הִיא, דִּכְתִיב: "מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר".

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. עַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִים לְטַפֵּל בַּבְּכוֹר? בַּבְּהֵמָה דַּקָּה שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וּבַגְּסָה חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּדַּקָּה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁטְּפוּלָהּ מְרֻבֶּה. בְּכוֹר תָּם בַּזְּמַן הַזֶּה - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים עַד שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ לְמוּמְחֶה, מִשֶּׁהֶרְאָהוּ לְמוּמְחֶה, נוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - אֵין רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ שְׁלוֹשִׁים יוֹם.

ב. כָּל קָדָשִׁים שֶׁהֻקְדְּשׁוּ בַּבֶּטֶן וְיָצְאוּ בַּדֹּפֶן, קָדְשָׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר - אֵין קָדְשָׁה חָלָה עֲלֵיהֶן. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁכָּתוּב בָּהֶן שָׁנָה שָׁנָה, כֵּיוָן שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, אֲפִלּוּ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִין.

ג. אֶחָד הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, וְאֶחָד כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהֻקְדִּישָׁם שָׁנָה שֶׁל רְגָלִים, וּרְגָלִים שֶׁל שָׁנָה - עוֹבֵר עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם "בַּל תְּאַחֵר".

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר בְּחֶזְקַת בַּעַל מוּם, וְנִמְצָא תָּמִים. מוּמִין שֶׁבָּעַיִן - אֵין מְבַקְּרִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁתַּנִּין לְאַחַר מִיתָה, וְשֶׁבַּגּוּף מְבַקְּרִין אוֹתָן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף שֶׁבַּגּוּף אֵין מְבַקְּרִין, אֶלָּא הֲרֵי זֶה יִבָּקֵר. מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וּבָא וְשָׁאַל אֶלְעָזָר בֶּן פַּדָּאי לַחֲכָמִים, וְאָמְרוּ: מְשֻׁלָּם מֻחֲצָה בַּדַּקָּה וּרְבִיעַ בַּגַּסָּה.

ה. הֶחְשׁוּד לְהְיוֹת נוֹטֵל שְׂכָרוֹ וְדָן, שְׂכָרוֹ וּמֵעִיד - כָּל הַדִּינִין שֶׁדָּן וְכָל עֵדְיוֹת שֶׁהֵעִיד - הֲרֵי אֵלּוּ בְּטֵלִין. אֲבָל נוֹתֵן לַדַּיָּן שְׂכַר דִּינוֹ וּלְעֵד שְׂכַר עֵדוּתוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: כָּשֵׁר לַדַּיָּן שֶׁיִּטּוֹל שָׂכָר, וּלְעֵד שֶׁיִּטּוֹל שְׂכַר עֵדוּתוֹ. הֶחְשׁוּד לְהְיוֹת נוֹטֵל שְׂכָרוֹ לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ - מֵימָיו מֵי מְעָרָה וְאֶפְרוֹ אֶפֶר מִקְלֶה. וְאִם הָיָה כֹּהֵן - מְטַמְּאִתּוֹ מִתְּרוּמָתוֹ, וּמַאֲכִילוֹ, וּמַשְׁקוֹ וְסָכוֹ. וְאִם הָיָה זָקֵן - מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: כְּעוּר הַדַּיָּן שֶׁנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ. הֶחְשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת - אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת צְבָאִים, וְלֹא עוֹרוֹת שֶׁאֵין עֲבוּדִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לוֹקְחִין הֵימֶנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה שֶׁלֹּא בָּא לְכְלָל קְדֻשָּׁה מֵעוֹלָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֶחְשׁוּד לִהְיוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשֵׁם חֻלִּין - אֵין לוֹקְחִין הֵימֶנּוּ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִיקַת תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, וְחָשׁוּד הוּא עַל הַטָּהֳרוֹת וְעַל הַטְּמְאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. הֶחְשׁוּד לִהְיוֹת מְטַמֵּא לַמֵּתִים - נֶאֱמָן הוּא עַל יְדֵי צִיּוּן קְבָרוֹת. הֶחְשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית - חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת. חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת - אֵין חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. חָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה - חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת. יִשְׂרָאֵל חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת - וְאֵין חָשׁוּד, לֹא עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וְלֹא עַל הַשְּׁבִיעִית. חָשׁוּד עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - חָשׁוּד עַל כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, וְלֹא לְמַפְרֵעַ אֶלָּא מִכָּאן וּלְהַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר טו, כג): "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם".

ו. כָּל פְּסוּלֵי מֻקְדָּשִׁין נִמְכָּרִין בְּאִטְלִיז וְנִשְׁחָטִין בָּאִטְלִיז, וְנִמְכָּרִים בְּלִיטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהֲנָאָתָן לַבְּעָלִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מַפִּיס אָדָם אֶת עַצְמוֹ בְּלִיטְרָא בַּבְּכוֹר, לֵידַע מַה הִגִּיעוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָצָא אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, אָמַר לוֹ: מַה אָכַלְתָּ הַיּוֹם? אָמַר לוֹ: מָן! יוֹדֵעַ שֶׁמֵּהַמַּעֲשֵׂר אָכַל, מַה הַמָּן אֵין לוֹ דָּמִים - אַף מַעֲשֵׂר אֵין לוֹ דָּמִים. אָמַר לוֹ: קַיִץ - יוֹדֵעַ שֶׁהַבְּכוֹר אָכַל, מַה הַקַּיִץ נִמְכַּר בְּזוֹל, אַף הַבְּכוֹר נִמְכַּר בְּזוֹל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נִמְנִין עַל הַבְּכוֹרוֹת אֶלָּא הַכֹּהֲנִים בִּלְבַד, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף יִשְׂרָאֵל. רַבִּי עֲקִיבָה מַתִּיר אֲפִלּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, טו): "כַּצְבִי וְכָאַיָּל". בְּשַׂר בְּכוֹר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ לַנִּדּוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַאֲכִילִין אוֹתוֹ לַנִּדּוֹת. בְּכוֹר שֶׁאָחֲזוּ דָּם - אֵין מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ מוּם, אֲבָל מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף נִשְׂחַט עַל אוֹתוֹ הַמּוּם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ מֵת - אֵין מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם. הָיָה בְּכוֹר, בְּעָטוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מוּם, אִם נִתְכַּוֵּן לְכָךְ - אָסוּר, וְאִם לָאו - מֻתָּר. כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִן לְבֹא בִּידֵי אָדָם - רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָנִין. רוֹעֵי כֹּהֲנִים - אֵין נֶאֱמָנִין. חָזְרוּ לוֹמַר: נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֵין נֶאֱמָן עַל שֶׁל עַצְמוֹ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָפּוֹסָאי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֶלָּא עַל פִּי שְׁנַיִם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִלּוּ בְּנוֹ וַאֲפִלּוּ בְּתּוֹ. רַבִּי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עֶשָׂרָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין נֶאֱמָנִין, שֶׁחְשׁוּד עַל הַדָּבָר לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוּ. אֵין שָׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִין לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל שָׁמִין לָהֶן בְּכוֹרוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין. שָׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִין לַכֹּהֲנִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּעֲלֵי מוּמִין. אֵין רוֹאִין אֶת הַבְּכוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְאִם אָמַר לוֹ: ׳כֹּהֵן שְׁלָחַנִי אֶצְלְךָ׳, אוֹ שֶׁיָּרַשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ כֹּהֵן - רוֹאִין. כֹּהֵן כָּשֵׁר שֶׁהָיָה רוֹעֶה צֹאנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - לֹא יֹאמַר לוֹ ׳תֵּן לִי אֶת הַבְּכוֹרוֹת הַלָּלוּ׳, אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: ׳אַרְבָּעָה טְמֵאִין שֶׁבְּעֶדְרְךָ׳ - תְּנֵם לִי; כָּל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם מַתִּיר חוּץ מִבְּכוֹר עַצְמוֹ. רוֹאֶה הוּא קָדָשָׁיו וּמַעֲשְׂרוֹתָיו שֶׁל עַצְמוֹ. וְנִשְׁאָל הוּא עַל הַטְּמֵאוֹת וְעַל הַטָּהֳרוֹת שֶׁל עַצְמוֹ.

ז. הָעוֹשֶׂה מוּם בְּבַעַל מוּם - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. הַמְחַמֵּץ אֶת הַמְחֻמָּץ הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. מְסָרַס אֶת הַמְסֹרָס - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. מוּם שֶׁבְּגָלוּי - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנֶסֶת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ רַגְלוֹ קְטוּעָה וְעֵינוֹ סְמוּיָה - לֹא יִשָּׁחֵט אֶלָּא עַל פִּי מָמְחֶה.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק רְבִיעִי

א. כָּל הַמּוּמִין פּוֹסְלִין בַּמְקֻדָּשִׁין וּפוֹסְלִין בַּבְּכוֹר. הַסֶּדֶק - כָּל שֶׁהוּא, פּוֹגֶמֶת אֶת הָאֹזֶן, בֵּין בִּידֵי אָדָם וּבֵין בִּידֵי שָׁמַיִם. אֵיזוֹ הִיא פְּגִימָה? כָּל שֶׁנּוֹתֵן אֶצְבָּעוֹ עָלֶיהָ וְהִיא חוֹגֶרֶת, עַד כַּמָּה תִּנָּקֵב? עַד כַּרְשִׁינָה. רַבִּי

הַשָּׁלֵם

יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תִּיבֵּשׁ עַד כַּעֲדָשָׁה. עַד כַּמָּה? רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשֻׁלָּם אוֹמֵר: עַד כְּדֵי שֶׁתִּפָּרֵךְ, וּקְרוֹבִין דִּבְרֵיהֶן לִהְיוֹת שָׁוִין.

ב. אֵיזֶה הוּא רֹק? שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי הָעַיִן, וְלֹא הַמִּשְׁקָע בַּקַּרְקַע הָעַיִן. חִלָּזוֹן כְּמַשְׁמָעוֹ, נָחָשׁ כְּמַשְׁמָעוֹ, עֵנָב כְּמַשְׁמָעוֹ, הָיְתָה בּוֹ יַבֶּלֶת וַחֲתָכָהּ, אִם יֵשׁ בּוֹ עֶצֶם - יִשָּׁחֵט, וְאִם לָאו - לֹא יִשָּׁחֵט. וְרִיר קָבוּעַ אַרְבָּעִים יוֹם. מַיִם קְבוּעִין שְׁמוֹנִים יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: רִיר קָבוּעַ שְׁמוֹנִים, מַיִם קְבוּעִין שְׁמוֹנִים, אָכַל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל בֵּית הַבַּעַל וְלֹא לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל בֵּית הַשָּׁלְחִין, אָכַל לַח וְאַחַר כָּךְ יָבֵשׁ - עוֹלִין לוֹ. יָבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָכַל לַח - אֵין עוֹלִין. לְעוֹלָם אֵין עוֹלִין לוֹ, עַד שֶׁיֹּאכַל יָבֵשׁ אַחַר לַח. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: וְרִיר, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם שֶׁמָּא יְהַלֵּךְ וְיַחֲזֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה עֵינוֹ דוֹמַעַת - בְּיָדוּעַ שֶׁהַמַּיִם עוֹבְרִין. פָּסְקָה מִלִּהְיוֹת דוֹמַעַת - בְּיָדוּעַ שֶׁהַמַּיִם קְבוּעִין. נִקְּבוּ חָטְמָיו זֶה לְתוֹךְ זֶה, מִבִּפְנִים - לֹא יִשָּׁחֵט, מִבַּחוּץ - יִשָּׁחֵט.

ג. אֵיזוֹ הִיא תְּיוֹמֶת? מִן הַתְּיוֹמֶת וְלִפְנִים, אוֹ מִן הַתְּיוֹמֶת שֶׁלִּפְנִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָפּוֹסָאי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֶלָּא עַל הַחִיצוֹנִית. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַפְּנִימִית כָּל עִקָּר. נִפְגֶּמֶת סִירַת אַלְיָה בַּמֻּקְדָּשִׁים - הֲרֵי זֶה מוּם. נִפְגַּם הַזּוֹבָן כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. אֵיזֶהוּ זוֹבָן? כִּיס וְלֹא הַזָּכָר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשֻׁלָּם: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּטְלוֹ זְאֵב וְחָזַר לִמְקוֹמוֹ. נָחְתְּכָה זָנָב מִן הָעֶצֶם וְלֹא מִן הַפֶּרֶק אוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַזָּנָב מְפֻצָּל לִשְׁתֵּי עֶצְמוֹת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּשָׂר בֵּין חוּלְיָא לְחוּלְיָא כְּמִלֹּא חוּלְיָא - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁחֵט. אוֹ אֵין לָהּ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. הָיוּ לָהּ שְׁנַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּשְּׁנִיָּה אֶלָּא כְּפוֹל - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁחֵט. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּפָרָה שֶׁל בֵּית מְנַחֵם, שֶׁהוֹשִׁיבוּהוּ עַל עַכּוּזוֹ וּמְעָכְּוּהוּ בַּבֵּיצִים, וְלֹא יָצְאת אֶלָּא אַחַת, וְנִשְׁחֲטָה, וְנִמְצֵאת שְׁנִיָּה דְּבוּקָה עַל

תּוֹסֶפְתָּא

הַכֶּסֶל, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה וְהִכְשִׁיר. וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, אָמַר: ״הֶאֱכִילֻכֶם עֲקִיבָה נְבָלוֹת! נִטְלוּ קְרָנַיִם וּטְלָפַיִם וְהַזְכָּר עִמָּהֶן - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט.

ד. אֵיזֶה יַתִּיר? כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁשׁ עֵינַיִם וְחָמֵשׁ רַגְלַיִם. הֶחְסֵר? שֵׁשׁ רַגְלַיִם וְעַיִן אַחַת. אֵיזֶהוּ פָּסוּל? כָּל שֶׁהַכְּסָלִין יוֹצְאִים. נִשְׁתַּבְּרוּ רֹב צַלְעוֹתָיו, אוֹ שֶׁהָיָה בּוֹ מוּם מִבִּפְנִים - אֵינוֹ מוּם, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כא, יח): ״עִוֵּר אוֹ פִּסֵּחַ״, מַה עִוֵּר וּפִסֵּחַ הַמְיֻחָדִין, מוּם שֶׁבְּגָלוּי וְאֵין חוֹזֵר כּוֹ׳. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשֻׁלָּם: אֵילָא הָיָה מוֹנֶה מוּמִין בְּיֶבְנֶה, וַאֲמָרָן לִפְנֵי חֲכָמִים, וְהוֹדוּ לוֹ. וְעוֹד שְׁלִשָּׁה הוֹסִיף. אָמְרוּ לוֹ: לֹא שָׁמַעְנוּ אֶלָּא אַחַת, שֶׁגַּלְגֵּל עֵינוֹ עָגֹל כְּשֶׁל אָדָם, וּפִיו דּוֹמֶה כְּשֶׁל חָזִיר, וְשִׁנְּטַל רֹב הַלָּשׁוֹן. וְרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אָמַר: רֹב הַמְדַבֵּר בַּלָּשׁוֹן, בֵּית דִּין שֶׁאֲחֵרֵיהֶן אָמְרוּ: הֲרֵי אֵלּוּ מוּמִין. שִׁפְתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה - הֲרֵי זֶה מוּם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיְתָה עֶלְיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֶׁל חָזִיר - הֲרֵי זֶה מוּם. פִּיו בָּלוּם, וְרַגְלָיו מוּהֲלָמוֹת מֻחֲמֶת עַצְמוֹ - יִשָּׁחֵט, מֻחֲמֶת הָרוּחַ - לֹא יִשָּׁחֵט. אָזְנָיו מְגֻפָּפוֹת בַּחֲסִיסָה אַחַת - לֹא יִשָּׁחֵט. בִּשְׁתֵּי חֲסִיסוֹת - יִשָּׁחֵט. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: זָנָב הָרָחֵל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שֶׁלֹּשׁ חֻלְיוֹת - לֹא יִשָּׁחֵט. שְׁתַּיִם - יִשָּׁחֵט. זָנָב הָעֶגֶל שֶׁאֵינָהּ מַגַּעַת לָעֲרָקוֹב - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. בְּאֵיזֶה עֲרָקוֹב אָמְרוּ? רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: בָּעֲרָקוֹב שֶׁבְּאֶמְצַע יָרֵךְ, עַד קֵבֶץ הָעֶלְיוֹן, וְלֹא עַד קֵבֶץ הַתַּחְתּוֹן.

ה. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוּמִין, וְשׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בַּגְּבוּלִין. וְאֵלּוּ הֵן: הַגּוּמִים, הַצּוֹמֵחַ, וְהַצּוֹמֵם, וּנְקֵבָה. אֵיזֶה הוּא גּוּמִים? כָּל שֶׁאֵין לוֹ קְרָנַיִם. וְצוֹמֵחַ - כָּל שֶׁאֵין לוֹ אָזְנַיִם. צוֹמֵם - שֶׁאָזְנָיו מְגֻפָּפוֹת. רַבִּי אֶלְעַאי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַנְדְּרוֹגִינוֹס בְּכוֹר הוּא, וּמוּמוֹ בּוֹ - יִשָּׁחֵט עָלָיו. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:

הַשָּׁלֵם

אֵין קְדֻשָּׁה חָלָה עָלָיו, אֶלָּא יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים טו, יט): ״כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַה׳ אֱלֹהֶיךָ״; שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳זָכָר׳ - מוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִן הַכְּלָל.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. מוּמִין אֵלּוּ, בֵּין קְבוּעִין וּבֵין עוֹבְרִין - פְּסוּלִין בָּאָדָם. יֶתֶר עֲלֵיהֶן אָדָם - צַוָּארוֹ שָׁמוּט וְשָׁקוּעַ. הַזַּבְלָגָנִים, וְהַקַּרְחָנִין, וְשֶׁאֵין לָהֶן שִׁנַּיִם, בַּעֲלֵי חֲטוֹטְרוֹת - כְּשֵׁרִים, אֲבָל פְּסוּלִין מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. סָרִיס אָדָם וְסָרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה, הַשְׁכַנְיָה וְהַסַּגְרִיס. אֵיזֶה הוּא שְׁכַנְיָה? שֶׁגְּבִינָיו שׁוֹכְבִין. סַגְרִיס שֶׁגְּבִינָיו אֶחָד שָׁחוֹר וְאֶחָד לָבָן. אֵיזֶהוּ הוּא סָכֵי שֶׁמֶשׁ? שֶׁרוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. לְרֹאוֹת אֶחָד רוֹאֶה שְׁנַיִם, הָא כֵיצַד? רָאָה אֶת חֲבֵרוֹ וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא רוֹאֶה׳. חוֹטְמוֹ בָּלוּם וְסוֹלֵד וְנוֹטֵף. אָזְנָיו רְצוּמוֹת וְאָזְנָיו רְצוּעוֹת, וְעֵינָיו טְרוּטוֹת, וְעֵינָיו מְלוּדְנִיוֹת, וְעֵינָיו גְּדוֹלוֹת אוֹ קְטַנּוֹת. גְּדוֹלוֹת כְּשֶׁל עֵגֶל, קְטַנּוֹת כְּשֶׁל אַוָּז, וּבַעַל בּוֹהֲקִית, רוּחַ קְצָרִית בָּאָה עָלָיו, וּבֵין הַנְּפָלִים בָּאָה עָלָיו, נִכְפֶּה אֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה.

ב. אֵיזֶה הוּא מְרוֹחַ אֶשְׁךָ? זֶה הַקָּלִיטִים שֶׁנִּכְנְסָה רוּחַ בַּאֲשָׁכָיו; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: זֶה הַשָּׁחוּף. פָּרְסָתוֹ חֲלוּלָה, עֲקוּמָה דּוֹמָה לְמַגָּל, שׁוֹקוֹ נָתוּן בְּאֶמְצַע רַגְלוֹ, מַכִּישׁ מִלְמַעְלָה וּמַפְסִיעַ מִלְמַטָּה, בַּעַל הַקֵּיפִין וְהַשִּׁיּוּפְצָד, אֲצָבְעוֹתָיו גְּרוּמוֹת, אֲצָבְעוֹתָיו מְרוֹכָבוֹת זוֹ עַל זוֹ, אוֹ שֶׁהָיְתָה אֲצַבַּע גְּדוֹלָה עֲקוּמָה - פָּסוּל. הָיְתָה בּוֹ שׁוּמָא, אִם יֵשׁ בָּהּ שֵׁעָר - פָּסוּל, אֵין בָּהּ שֵׁעָר - כָּשֵׁר. גְּדוֹלָה - פָּסוּל. קְטַנָּה - כָּשֵׁר. וְכַמָּה הִיא גְּדוֹלָה? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: עַד כְּאִיסָר הָאִיטַלְקִי. יִתֶּרֶת - אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם - פָּסוּל. אִם לָאו - כָּשֵׁר. יַתִּיר - כְּגוֹן שֶׁהוּא אוֹטֵר אֲצָבְעוֹת יָדָיו, וְאֲצָבְעוֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה

תּוֹסֶפְתָּא

מַכְשִׁיר וְרַבִּי פּוֹסֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי טַרְפוֹן, וְאָמַר: ׳כְּמוֹתוֹ יִרְבּוּ כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים בְּיִשְׂרָאֵל׳. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: כָּךְ אָמַר - ׳כְּמוֹתוֹ יִתְמַעֲטוּ נְתִינִים מִמְּזֵרִין בְּיִשְׂרָאֵל׳. אִטֵּר, בֵּין בְּיָדָיו וּבֵין בְּרַגְלָיו - פָּסוּל. הַשּׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, רַבִּי פּוֹסֵל וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. הַזִּיּוּר, וְהַלִּיפִּיז, וְהַתִּימִיז, וְהַלִּימִיז, וּלְוִיקָן, וְעַקְלָן, וְעַקְשָׁן, וְקַלְבָּן, וְהַקִּישָׁן - פְּסוּלִין בָּאָדָם וּכְשֵׁרִין בַּבְּהֵמָה.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. הַבָּא אַחַר הַנֶּפֶל, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא, בֶּן שְׁמוֹנָה וּבֶן תִּשְׁעָה שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ מֵת - בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵין בְּכוֹר לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כא, טז): ״לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה״ וְגוֹ׳. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בַּחַיִּים - פּוֹטֵר אֶת הַבָּא אַחֲרָיו מִן הַבְּכוֹרָה. אֲבָל לֹא חָמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֶּן. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא, מֵת אֶחָד מֵהֶן - שְׁנֵי בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵין בְּכוֹר לַכֹּהֵן. יָלְדָה הִיא וְכֹהֶנֶת, הִיא וְלִוִּיָּה, הִיא וְהָאִשָּׁה שֶׁכָּבָר יָלְדָה, שְׁנֵי זְכָרִים - בְּכוֹר לַכֹּהֵן וְאֵין בְּכוֹר לַנַּחֲלָה, מֵת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה זָכָר וּנְקֵבָה - אֵינוֹ בְּכוֹר, לֹא לַנַּחֲלָה וְלֹא לַכֹּהֵן.

ב. יֵשׁ שְׁנוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ, יֵשׁ שֶׁאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ, יֵשׁ שֶׁהוּא וְאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ, יֵשׁ שֶׁהוּא וְאָבִיו נוֹתְנִין, לֹא הוּא וְלֹא אָבִיו נוֹתְנִין. אֵיזֶה הוּא שֶׁנּוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ? הוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בְקִדֻּשָּׁה וְלֵידָתוֹ שֶׁלֹּא בְקִדֻּשָּׁה - נוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. סָפֵק בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן, וּבֶן שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן - נוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - הַשֵּׁנִי עַל יְדֵי עַצְמוֹ. אֵיזֶהוּ שֶׁאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ? שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא - זֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חָמֵשׁ סְלָעִים וָמֵת - הָאָב הַשֵּׁנִי חַיָּב וְהַבָּנִים פְּטוּרִין. מֵת אֶחָד מִן הַבָּנִים - הַבֵּן הַשֵּׁנִי חַיָּב וְהָאָבוֹת פְּטוּרִין. נָתַן הָאָב חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן - הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין. אַחַת בִּכְּרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בִכְּרָה, שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, מֵת אֶחָד מֵהֶן תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים - הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא - זֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וּמֵתוּ הַבָּנִים עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶן - חַיָּבִין, מִשֶּׁחָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶם - פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁחָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶם, אִם יֵשׁ לָזֶה בְּעַשָּׂרָה דִינָרִין מִשֶּׁל אֲבִיהֶם - חַיָּבִין, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא - נוֹתְנוֹת עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מוֹצִיאוֹת מִידוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ - מוֹצִיאוֹת מִידוֹ, אִם לִשְׁנֵי כֹּהֲנִים נָתְנוּ - אֵין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִידוֹ, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ג. לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲלוֹת לָרֶגֶל - פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ עוֹלֶה לָרֶגֶל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹלֶה לָרֶגֶל וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ, שֶׁזּוֹ מִצְוָה עוֹבֶרֶת. לִלְמֹד תּוֹרָה וְלִשָּׂא אִשָּׁה - לוֹמֵד וְאַחַר כָּךְ נוֹשֵׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין יָכוֹל לֵישֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה - נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ לוֹמֵד תּוֹרָה. הוּא לִלְמֹד תּוֹרָה וּבְנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, הוּא לִישָּׂא אִשָּׁה וּבְנוֹ לִישָּׂא אִשָּׁה - הוּא קוֹדֵם אֶת בְּנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה בְּנוֹ זָרִיז, וְתוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת בְּיָדוֹ - בְּנוֹ קוֹדְמוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִרְצָה אֶת בְּנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה,

הַשָּׁלֵם

הִיא וְלִוִּיָּה, הִיא וְהָאִשָּׁה שֶׁכָּבָר יָלְדָה, שְׁנֵי - אֲבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ. מֵת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה זָכָר וּנְקֵבָה - לֹא הוּא וְלֹא אֲבִיו נוֹתְנִין. אֵיזֶה הוּא שֶׁהוּא וְאָבִיו נוֹתְנִין? שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא - זֶה נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים וָמֵת, הָאָב הַשֵּׁנִי חַיָּב וְהַבָּנִים פְּטוּרִין. מֵת אֶחָד מִן הַבָּנִים - הַבֵּן הַשֵּׁנִי חַיָּב וְהָאָבוֹת פְּטוּרִין. נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן - הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין. אַחַת בִּכְּרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בִכְּרָה, שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, מֵת אֶחָד מֵהֶן תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים - הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא - זֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וּמֵתוּ הַבָּנִים עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶן - חַיָּבִין, מִשֶּׁחָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶם - פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁחָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶם, אִם יֵשׁ לָזֶה בְּעַשָּׂרָה דִינָרִין מִשֶּׁל אֲבִיהֶם - חַיָּבִין, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא - נוֹתְנוֹת עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מוֹצִיאוֹת מִידוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ - מוֹצִיאוֹת מִידוֹ, אִם לִשְׁנֵי כֹּהֲנִים נָתְנוּ - אֵין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִידוֹ, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ג. לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲלוֹת לָרֶגֶל - פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ עוֹלֶה לָרֶגֶל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹלֶה לָרֶגֶל וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ, שֶׁזּוֹ מִצְוָה עוֹבֶרֶת. לִלְמֹד תּוֹרָה וְלִשָּׂא אִשָּׁה - לוֹמֵד וְאַחַר כָּךְ נוֹשֵׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין יָכוֹל לֵישֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה - נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ לוֹמֵד תּוֹרָה. הוּא לִלְמֹד תּוֹרָה וּבְנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, הוּא לִישָּׂא אִשָּׁה וּבְנוֹ לִישָּׂא אִשָּׁה - הוּא קוֹדֵם אֶת בְּנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה בְּנוֹ זָרִיז, וְתוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת בְּיָדוֹ - בְּנוֹ קוֹדְמוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִרְצָה אֶת בְּנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה,

תּוֹסֶפְתָּא

הִדִּירוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְהִתִּיר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי לְמַלֹּאת לוֹ חָבִית מַיִם, וּלְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר.

ד. חָמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֶּן, שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, חֲמִשִּׁים שֶׁל אֹנֶס וְשֶׁל מְפַתֶּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע - כָּלָן בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וּבְמָנֶה צוֹרִי, וְכֻלָּן נִפְדִּין בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף, חוּץ מִמּוֹתַר שְׁקָלִים הָרִאוּין וּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁאֵין בָּאִין אֶלָּא מִן הַמַּטְבֵּעַ. עֵגֶל זֶה לְפִדְיוֹן בְּנִי - אֵין בְּנוֹ פָּדוּי, אֲבָל אִם אָמַר: ׳עֵגֶל זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳, וְ׳טָלִית זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳ - בְּנוֹ פָּדוּי. אֲבָל אֵין פּוֹדִין לֹא בָּעֲבָדִים, וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת, וְלֹא בַּקַּרְקָעוֹת, וַאֲפִלּוּ אָמַר: ׳עֶבֶד זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳, וְ׳קַרְקַע זוֹ בְּחָמֵשׁ סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳ - אֵין בְּנוֹ פָּדוּי, נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַחֲמִשָּׁה כֹּהֲנִים - בְּנוֹ פָּדוּי, נְתָנָן לוֹ זוֹ אַחַר זוֹ, זוֹ אַחַר זוֹ - בְּנוֹ פָּדוּי. נְתָנָן לוֹ חָזַר וּנְטָלָן הֵימֶנּוּ - בְּנוֹ פָּדוּי, כְּדִּ הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן עוֹשֶׂה: נוֹטְלָן הֵימֶנּוּ, וְחוֹזֵר וְנוֹתְנוֹ לוֹ.

ה. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁהַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם, שֶׁאַף שֶׁלֹּא הִשְׁבִּיחוּ בְּשֶׁלָּהֶן. כֵּיצַד? הָיְתָה לוֹ בְּהֵמָה מוּחְכֶּרֶת וּמוּשְׁכֶּרֶת אֵצֶל אֲחֵרִים, רוֹעָה בָּאָפֵר - בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּזְּרוֹעַ וּבַלְּחָיַיִם וּבַקֵּבָה. רַבִּי אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁלֹּא פִּלְפְּלוּ בּוֹ יְתוֹמִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם - בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. וְאֵין נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם אֶלָּא בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ, אֲבָל בָּנוּ בְּנֵיָן וְנָטְעוּ נְטִיעָה - הַכֹּל שָׁוִין שֶׁנּוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. אִם אָמַר: ׳אִי אֶפְשִׁי בְּשֶׁלֹּא לְטוֹל וְשֶׁלֹּא לִתֵּן׳ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. כֵּיצַד אֵין נוֹטֵל בָּרָאוּי כְּבַמְּחֻזָּק? מֵת אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִנְּכְסֵי אָבִיו, וְאֵין נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִנְּכְסֵי אֲבִי אָבִיו. וְאִם הָיָה בְּכוֹר - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם אַף מִנְּכְסֵי אֲבִי אָבִיו. הַבְּכוֹרָה וְהִיוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, וְהַמַּתָּנָה, נָזֵק וַחֲצִי נָזֵק, וְתַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה - כָּלָן אֵין נוֹטְלוֹת בָּרָאוּי כְּבַמְּחֻזָּק, אֲבָל נוֹתֵן לָהֶן מִשְׁדֶּה הַחוֹזֵר בַּיּוֹבֵל. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, בְּנֵי מִשְׁפָּחָה נוֹתְנִין לוֹ מָעוֹת וּמוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לו, ט): ״וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר״ וְגוֹ׳.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. מַעֲשֶׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בִּגְדוֹלִים וּבְקְטַנִּים, בִּזְכָרִים וּבִנְקֵבוֹת, בִּתְמִימִים וּבַעֲלֵי מוּמִים, וּמִעַשְׂרִין אוֹתָן מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יד, כב): ״עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר״ - בְּשָׁנֵי מַעֲשְׂרוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד מַעֲשַׂר דָּגָן וְאֶחָד מַעֲשַׂר בְּהֵמָה; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: ״שָׁנָה שָׁנָה״, שֶׁל שָׁנָה אַתָּה מְעַשֵּׂר וְאִי אַתָּה מְעַשֵּׂר מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ. גִּדְיָה שֶׁיָּלְדָה שְׁלֹשׁ בָּנוֹת, וּבְנוֹת שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ נִכְנָסוֹת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֲנִי רָאִיתִי גִּדְיָה שֶׁמִּתְעַשֶּׂרֶת בַּת שָׁנָתָהּ. הָיְתָה לוֹ בְּהֵמָה שֶׁל שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, אִם מַכִּיר בָּהּ שֶׁל שָׁנָה שָׁנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ - נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. אִם לָאו - אֵין נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ב. מַעֲשַׂר בְּהֵמָה מִצְטָרֵף מְלֵא רֶגֶל רוֹעָה, וְלֹא מְלֵא רֶגֶל בְּהֵמָה מְהַלֶּכֶת. כַּמָּה רֶגֶל בְּהֵמָה? שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים מִיל. כֵּיצַד? הָיוּ לוֹ חָמֵשׁ בְּסָפָר חֲנַנְיָא, וְחָמֵשׁ בְּסָפָר עוֹתְנַי, וְחָמֵשׁ בְּסָפָר בְּצִיפּוֹרִי - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת. חָמֵשׁ בְּסָפָר חֲנַנְיָא, וְחָמֵשׁ בְּצִיפּוֹרִי - עַד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ אֲפִלּוּ אַחַת בְּצִיפּוֹרִי. הָיָה לוֹ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִכָּאן וּמִכָּאן, כְּגוֹן הַשּׁוֹלְמִי מִנְּרִי, וּשְׁתֵּי אִבְטִינִיּוֹת - אֵין מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בָּאָרֶץ וְחוּצָה לָאָרֶץ. נָהָר הַיּוֹצֵא מִמְּעָרַת פַּמְיַיס, וְעוֹבֵר בִּימָהּ שֶׁל סוֹפָנִי, וּבִימָהּ שֶׁל טְבֶרְיָא, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁמוֹ יַרְדֵּן - אֵין מִתְחַשֵּׁב עִם הַיַּרְדֵּן. אֵיזֶהוּ יַרְדֵּן? מִבֵּית יַרְחוֹ וּלְמַטָּה.

ג. אֵיזֶה לָקוּחַ? כָּל שֶׁמְּכָרוֹ לוֹ, וְחוֹזֵר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ, אוֹ שֶׁנָּתְנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, וְחוֹזֵר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ עֵבֶר פָּרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ

תּוֹסֶפְתָּא

אַף עַל פִּי שֶׁיָּלְדָה אֵצֶל בְּעָלִים נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. הַכֹּל נִכְנָס לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן כִּלְאַיִם וְהַטְּרֵפָה; דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ בִּרְתוֹתָא, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי שָׁמַעְתִּי מִשְּׁמוֹ, אַף יוֹצֵא דֹּפֶן וּמְחֻסָּר זְמַן וְהַיָּתוֹם. אֲבָל אֵיזֶה הוּא כִּלְאַיִם? רָחֵל שֶׁיָּלְדָה מִן גְּדִי, אֶפְלוּ כְּמִין כֶּבֶשׂ, וְעֵז שֶׁיָּלְדָה מִן הַכֶּבֶשׂ אֶפְלוּ כְּמִין גְּדִי, טְרֵפָה כְּמַשְׁמָעָה, יוֹצֵא דֹּפֶן כְּמַשְׁמָעוֹ. אֵין פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנַת יָמִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְחֻסָּר זְמַן נִכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ד. הַנִּרְבָּע, וְהַמַּקְצֶה, וְהַנֶּעֱבָד, אֶתְנַן וּמְחִיר, וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן: טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳זָכָר׳ - מוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִן הַכְּלָל.

ה. אֵיזֶהוּ אֶתְנַן? כָּל שֶׁנָּתַן לָהּ עֲבַר פָּרָתוֹ, וְחֲזַר וּלְקָחוֹ הֵימֶנָּה. אֵיזֶהוּ מְחִיר? כָּל שֶׁהֶחְלִיף לוֹ עֲבַר פָּרָתוֹ, וְחֲזַר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ.

ו. שָׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, בִּפְרֹס הַפֶּסַח וּבִפְרֹס עֲצֶרֶת וּבִפְרֹס הֶחָג - אֵין לָהֶן קְצָבָה; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין פָּחוֹת מֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם לָרֶגֶל. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי: הוֹאִיל וְאֵלּוּ אוֹמְרִים בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל, וְאֵלּוּ אוֹמְרִים בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי, הָאֱלוּלִיִּין מִתְעַשְּׂרִין בְּעַצְמָן, כֵּיצַד? נוֹלְדוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בְּאָב וַחֲמִשָּׁה בֶּאֱלוּל, חֲמִשָּׁה בֶּאֱלוּל וַחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי, וַחֲמִשָּׁה בְּאָב וַחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי - אֵין מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי וַחֲמִשָּׁה בְּאָב - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין.

ז. כֵּיצַד מְעַשְּׂרִין? מַעֲמִיד אִמָּהוֹת מִבַּחוּץ וְהֵן גּוֹעוֹת, וְהַבָּנִים יוֹצְאִין לִקְרָאתָן. יָצְאוּ שְׁמִינִי וּתְשִׁיעִי כְּאֶחָד - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶם. הַתְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. עֲשִׂירִי וְאַחַד עָשָׂר - כָּלָן יָמוּתוּ. הֵימֶנּוּ - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים - יִרְעוּ עַד עֲשָׂרָה מִן הַמְּנוּיִן, וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה מַכִּירוֹ - פָּטוּר וְהֵן חַיָּבִין. וְאִם לָאו - הֲרֵי כָּלָן פְּטוּרִין, נִתְעָרֵב בָּהֶן יָתוֹם אוֹ לָקוֹחַ - הֲרֵי כָּלָן פְּטוּרִין. הָיָה לוֹ עֲשָׂרָה וּמָנָה חֲמִשָּׁה, וּמֵת אֶחָד מִן הַמְּנוּיִן - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶן מִשֶּׁאֵינָן מְנוּיִן, אֲלוּ שֶׁמִּנּוּ פְּטוּרִין וְהַשְּׁאָר יִצְטָרְפוּ לַגֹּרֶן הַבָּא. הָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר, לֹא יֹאמַר: ׳הֲרֵינִי מַכְנִיס עֲשָׂרָה מֵהֶן לַדִּיר, אֶלָּא מַכְנִיס אֶת כָּלָּן וּמוֹנֶה מֵהֶן עֲשָׂרָה, וְהַשְּׁאָר יִתְעַשְּׂרוּ לְשָׁנָה הַבָּאָה. מִנָּיִן לְמַפְרֵעַ - עֲשִׂירִי שֶׁבְּכֻלָּן מְקֻדָּשׁ. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, לַעֲשִׂירִי ׳עֲשִׂירִי׳, לְאֶחָד עָשָׂר ׳אֶחָד עָשָׂר׳, תְּשִׁיעִי לְחֻלִּין עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר אֶחָד עָשָׂר חֻלִּין. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳עֲשִׂירִי׳, וְלָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳אֶחָד עָשָׂר׳, תְּשִׁיעִי נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ, עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר וְאֶחָד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וְלָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳, תְּשִׁיעִי חֻלִּין וַעֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, וְאֶחָד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳עֲשִׂירִי׳ לָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳ - שְׁלָשְׁתָּן מְקֻדָּשִׁין. תְּשִׁיעִי נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ, עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, אֶחָד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וְלָעֲשִׂירִי ׳עֲשִׂירִי׳, וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳ - אֵין אֶחָד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ. זֶה הַכְּלָל, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נֶעֱקַר שֵׁם עֲשִׂירִי הֵימֶנּוּ - אֵין אֶחָד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ, עַד שֶׁיִּשְׁתּוֹק בַּתְּשִׁיעִי, וְיִקָּרֵא לָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳ וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳. בְּהֵמָה שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ סָפֵק מַעֲשֵׂר בִּזְמַן הַזֶּה - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. סָפֵק אֶחָד עָשָׂר - הֲרֵי כָּלָן יָמוּתוּ. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִין - מוֹכְרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי ׳הַשֵּׂכֶל אֲבֵדָה׳ לַבְּעָלִים. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁשְּׁחָטוֹ, גִּידָיו, וְקַרְנָיו, וַעֲצָמָיו, וּטְלָפָיו, וְחֶלְבּוֹ, וְעוֹרוֹ, וְגִיזָתוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת עֲרָכִין פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מָרְבָּה מִדַּת מַעֲרִיכִין מִמִּדַּת נֶעֱרָכִין, שֶׁחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן נֶעֱרָכִין, אֲבָל לֹא מַעֲרִיכִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָרְבָּה מִדַּת מַעֲרִיכִין מִמִּדַּת נֶעֱרָכִין, טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס - מַעֲרִיכִין וְלֹא נֶעֱרָכִין, אַף הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יְהֵא מַעֲרִיךְ וְלֹא נֶעֱרָךְ.

ב. נָשִׁים וַעֲבָדִים נוֹדְרִין וְנִדָּרִין, נֶעֱרָכִין וּמַעֲרִיכִין, אִם יֵשׁ לָהֶן בְּזַמָּן הַזֶּה - גּוֹבִין מֵהֶן, אִם לָאו - כּוֹתְבִין עֲלֵיהֶן, וְגוֹבִין מֵהֶן לְאַחַר זְמַן, הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - נוֹדְרִין וּמַדִּירִין. הַקִּיטְעִין וּמְכֵי שְׁחִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶן דְּמִין - יֵשׁ לָהֶן עֲרָכִין. הַגּוֹסֵס וּבֶן שְׁמוֹנֶה - לֹא נִדַּר וְלֹא נֶעֱרָךְ, וְהַיּוֹצֵא לַהֶרֶג - לֹא נִדַּר וְלֹא נֶעֱרָךְ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַבְיָא אוֹמֵר: נֶעֱרָךְ, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָיו קְצוּבִין, אֲבָל אֵין נִדָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דָּמָיו קְצוּבִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נוֹדֵר, מַעֲרִיךְ וּמַקְדִּישׁ, וְאִם הִזִּיק - חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין. הָאִשָּׁה שֶׁיָּצְאָה לֵהָרֵג, הוֹצִיא עֻבָּר אֶת יָדוֹ - מַמְתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד, שֶׁאִלּוּ יָלְדָה, הָיוּ וְלָדוֹתֶיהָ נִסְקָלִים. הָאִשָּׁה שֶׁיּוֹצֵאת לֵהָרֵג, אֲמָרָה: ׳תְּנוּ שַׁעֲרִי לְבִתִּי׳ - נוֹתְנִין לָהּ. מֵתָה סְתָם - אֵין נוֹתְנִין לָהּ, שֶׁהַמֵּתִים אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה.

ג. עֲרֵךְ עָנִי סָלַע, עֲרֵךְ עָשִׁיר כְּתוּב בַּתּוֹרָה. הָיָה בְּיָדוֹ סֶלַע וְנָתַן הֵימֶנּוּ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִים, וְלֹא הִסְפִּיק לִתֵּן דִּינָר הָאַחֲרוֹן עַד שֶׁהֶעֱשִׁיר - מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל, שֶׁאִלּוּ מִתְחִלָּה נָתְנוּ - פָּטוּר. הָיוּ בְיָדוֹ שְׁלֹשִׁים סֶלַע, וְנָתַן מֵהֶן עֶשְׂרִים וְתֵשַׁע, וְלֹא הִסְפִּיק לִתֵּן אֶת הָאַחֲרוֹנָה עַד שֶׁהֶעֱשִׁיר - מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל.

ד. פָּרִים שֶׁל חַג, אֵין פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה וְלֹא יוֹתֵר עַל אַרְבָּעָה עָשָׂר. אֵין פָּחַת בַּטּוֹעָה פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה, וְלֹא יַתִּיר עַל שִׁבְעָה עָשָׂר. אֵין בַּנְּגָעִים פָּחוֹת מִשָּׁבוּעַ אֶחָד, וְלֹא יַתִּיר עַל שִׁלְשָׁה שָׁבוּעוֹת. אֵין פּוֹחֲתִים מֵאַרְבָּעָה חֲדָשִׁים הַמְעֻבָּרִים בַּשָּׁנָה, לֹא נִרְאָה לְהוֹסִיף יַתִּיר עַל שְׁמוֹנָה. מֵעוֹלָם לֹא נִרְאוּ שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים הַמְעֻבָּרִים בְּשָׁנָה, זוֹ אַחַר זוֹ. בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין זְמַנּוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ - נוֹהֲגִין אֶחָד מְעֻבָּר וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּר. וְכֵן בַּגְּלָיוֹת נוֹהֲגִין אֶחָד מְעֻבָּר וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּר. הָיוּ נוֹהֲגִין תַּמּוּז בִּזְמַנּוֹ וְהָאָב מְעֻבָּר, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לָהֶן שֶׁאָב בִּזְמַנּוֹ - מַנִּיחִין אוֹתוֹ, וּמוֹנִין מִכָּאן וְאֵילָךְ אֶחָד מְעֻבָּר וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּר. עֲצֶרֶת, פְּעָמִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּחֲמִשָּׁה וּבְשִׁשָּׁה וּבְשִׁבְעָה, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חָל לִהְיוֹת בַּחֲמִשָּׁה - סִימָן רַע לָעוֹלָם, בְּשִׁשָּׁה - סִימָן בֵּינוֹנִי, בְּשִׁבְעָה - סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם. וְכֵן מָצִינוּ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין לִפְנֵי הַר סִינַי, נִמְשָׁכִין לַאֲחוֹרֵיהֶם שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, וּבָאִין לִפְנֵיהֶם שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִיל, הָיָה הַיּוֹם בָּרוּר וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּלְחִין מִפְּנֵי הָאֵשׁ, אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעַנְנֵי כָבוֹד: רִבְצוּ טַל לִפְנֵי בָנַי, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ה, ד): ״ה׳ בְּצֵאתְךָ מִשֵּׂעִיר בְּצַעְדְּךָ מִשְׂדֵה אֱדוֹם״. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַרְבִּיץ לִפְנֵיהֶם טְלָלִים וּגְשָׁמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סח, י): ״גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים״ וְגוֹ׳. אֵין עֲצֶרֶת חָל לִהְיוֹת אֶלָּא בְּיוֹם חָנָף. אֵין רֹאשׁ הַשָּׁנָה חָל לִהְיוֹת אֶלָּא בְּיוֹם חָנָף, וּבְיוֹם עִבּוּרוֹ. אֲחֵרִים אוֹמְרִין: אֵין בֵּין עֲצֶרֶת לַעֲצֶרֶת וְאֵין בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶלָּא אַרְבָּעָה יָמִים בִּלְבַד, וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת חֲמִשָּׁה.

ה. אֵין בַּעֲרָכִין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם. וְאֵין בִּנְזִירוּת פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, וּמוֹסִיפִין עַל עוֹלָם.

ו. הַחָלִיל אֵין דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דּוֹחֶה. לֹא הָיָה מַכֶּה בִּשְׁנֵי חֲלִילִין אֶלָּא בְּחָלִיל אֶחָד. לֹא הָיָה מְחַלֵּק אֶלָּא בְּשֶׁל קָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁמְּחַלֵּק יָפֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַדְּרָאוּלִים לֹא הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁמְּעַרְבֵּב אֶת הַקּוֹל, וּמְקַלְקֵל אֶת הַנְּעִימָה. אֶלּוּ הֵן מַכִּין לִפְנֵי מִזְבֵּחַ: עַבְדֵי כְהוּנָה הָיוּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַבְדֵי לְוִיָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִשְׁפַּחַת בֵּית הַפְּגָרִים, בֵּית צְפָרְיָא

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

מִימָאִים - מַשִּׁיאִין לַכְּהָנָּה; רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: מַכִּירָן הָיִיתִי וּלְוִיִּם הָיוּ.

מַסֶּכֶת עֲרָכִין פֶּרֶק שֵׁנִי

א. אֵין פּוֹחֲתִין מִתִּשְׁעָה כִּנּוֹרוֹת וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵים עָשָׂר לְוִיִּם הָעוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם, כְּנֶגֶד תִּשְׁעָה כִּנּוֹרוֹת וּשְׁנֵי נְבָלִים וּבְצִלְצָל אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-א כה, ט): ״הוּא וְאֶחָיו וּבָנָיו שְׁנֵים עָשָׂר״, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ״יְשׁוּעַ״ (עֶזְרָא ג, ב), מִלַּמֵּד שֶׁאַף עִמָּהֶן מִן הַמְנֻיָּן. מֵעוֹלָם לֹא נִרְאֵית אִשָּׁה בָּעֲזָרָה אֶלָּא בִּשְׁעַת קָרְבָּנָהּ בִּלְבַד, וְלֹא נִרְאֶה קָטָן בָּעֲזָרָה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלְוִיִּם אוֹמְרִין בַּשִּׁיר. לֹא הָיוּ אוֹמְרִין בְּנֶבֶל וְכִנּוֹר אֶלָּא בְּפֶה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: צוֹעֲרֵי לְוִיָּה בְּנֵי יַקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ בָּעֲזָרַת נָשִׁים, רָאשֵׁיהֶן בֵּין רַגְלֵי הַלְוִיִּם, כְּדֵי לִתֵּן תֶּבֶל בִּנְעִימָה, שֶׁנֶּאֱמַר (עֶזְרָא ג, ט): ״וַיַּעֲמֹד יֵשׁוּעַ בָּנָיו [וַאֲחָיו] קַדְמִיאֵל וּבָנָיו בְּנֵי יְהוּדָה״ וְגוֹ׳.

ב. חָלִיל שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁל קָנֶה הָיָה, וּמִימוֹת מֹשֶׁה הָיָה, פַּעַם אַחַת צָפּוּהוּ זָהָב, וְלֹא הָיָה קוֹלוֹ עָרֵב כְּמוֹת שֶׁהָיָה, נָטְלוּ צִפּוּיוֹ, וְחָזַר קוֹלוֹ לִהְיוֹת עָרֵב לִכְמוֹת שֶׁהָיָה. צִלְצָל שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁל נְחשֶׁת חַיָּה וּמִימוֹת מֹשֶׁה הָיָה נִפְגָּם, שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אֻמָּנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁתִּקְּנוּהוּ, וְלֹא הָיָה קוֹלוֹ עָרֵב כְּמוֹ שֶׁהָיָה. מַכְּתֶשֶׁת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁל נְחשֶׁת הָיְתָה, וּמִימוֹת מֹשֶׁה הָיְתָה נִפְגָּמָה, וְשָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אֻמָּנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא, וְתִקְּנוּהָ, וְלֹא הָיְתָה מְפֻטֶּמֶת כָּרָאשׁוֹנָה, נָטְלוּ אֶת פְּגִימָתָהּ חָזְרָה לְתוֹכָהּ.

ג. אֵלּוּ הַכֵּלִים שֶׁנִּפְגְּמוּ בַּבַּיִת הָרִאשׁוֹן, וְלֹא עָלְתָה לָהֶן אַרְכָּה, וַעֲלֵיהֶן הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א ז, מה): ״נְחשֶׁת מְמֹרָט״. וַעֲלֵיהֶן הוּא אוֹמֵר (עֶזְרָא ח, כז): ״וּכְלֵי נְחשֶׁת מֻצְהָב טוֹבָה שְׁנֵים חֲמוּדַת כָּזָהָב״, מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה יָפָה כִּשְׁנַיִם כָּזָהָב. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: שְׁנֵי כֵלִים הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שְׁנַיִם״. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁלוּחַ הָיָה. הַמּוֹצִיא מַיִם בִּכְאִיסָר, אָמַר נַרְחִיבֵנוּ, כְּדֵי שֶׁיִּרְבּוּ מֵימָיו וְהִרְחִיבוּהוּ וְנִתְמַעֲטוּ מֵימָיו, וּסְתָמוּהוּ וְחָזַר לְתָחְלָתוֹ.

ד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁבַע נִימִין בִּכְנוֹר הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים טז, יא): ״שִׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ״, לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ שְׁמוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים יב, א): ״לַמְנַצֵּחַ עַל הַשְּׁמִינִית״ - עַל נִימָא שְׁמִינִית, לֶעָתִיד לָבוֹא בַּעֲשִׂירִית, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לג, ב): ״הוֹדוּ לַה׳ בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ לוֹ״.

ה. שְׁדֵה אֲחוּזָה לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, כֵּיצַד? אֶחָד הַמַּקְדִּישׁ בִּפְרִדֵּיסוֹת סְפוּסְטִי, וּבְחוּלִית שֶׁל מְחוֹזֶא, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע לְבֵית כּוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמַּקְדִּישׁ בִּפְרִדֵּיסוֹת יְרֵחוֹ וּבְחוּלִית שֶׁל יַבְנֶה - נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע לְבֵית כּוּר, שְׁדֵה מִקְנֶה נוֹתֵן שְׁוִיוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כז, כג): ״וְחִשַּׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מִכְסַת הָעֲרְכְּךָ״ - אֵין מִכְסַת אֶלָּא שָׁוְיָהּ; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֵין כָּל שָׁוְיָהּ הוּא נוֹתֵן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְחִשַּׁב״, נֶאֱמַר כָּאן: ״וְחִשַּׁב״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: ״וְחִשַּׁב״, מַה ״וְחִשַּׁב״ הָאָמוּר לְהַלָּן חֲמִשִּׁים סֶלַע לְבֵית כּוּר, אַף ״וְחִשַּׁב״ הָאָמוּר כָּאן חֲמִשִּׁים סֶלַע לְבֵית כּוּר.

ו. רְאֵה כַּמָּה הֶחְמִירָה תּוֹרָה בֵּין חוֹמֶסִי חָמֵס לְאוֹמְרֵי לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁאוֹנֵס וּמְפַתֶּה וְחָמֵס חָמֵס נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים, וְאֵינוֹ לוֹקֶה. הַמּוֹצִיא שֵׁם רָע - לוֹקֶה וְנוֹתֵן מֵאָה סֶלַע. הֶחְמִירָה תּוֹרָה דְּבָרִים מִן הַמַּעֲשֶׂה, נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כא, טו): ״וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת״, וְנֶאֱמַר (שְׁמוֹת כא, יז): ״וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת״, זֶה בִּסְקִילָה וְזֶה בַּחֲנִיקָה, הֶחְמִירָה תּוֹרָה דְּבָרִים מִן הַמַּעֲשֶׂה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן פַּרְטָא אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבַּר יד, לז): ״וַיָּמוּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דִבַּת הָאָרֶץ״ וְגוֹ׳. עַל מָה הוֹצִיאוּ שֵׁם רָע עַל עֵצִים וְעַל אֲבָנִים? וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמָה אִם אֵלּוּ שֶׁלֹּא הוֹצִיאוּ שֵׁם רַע אֶלָּא עַל עֵצִים וְעַל אֲבָנִים נֶעֱנָשׁוּ, וְלֹא עֹנֶשׁ מוּעָט אֶלָּא עֹנֶשׁ מְרֻבֶּה, וְלֹא עֹנֶשׁ לְשָׁעָה אֶלָּא

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

עֹנֶשׁ לְדוֹרוֹת, הַמּוֹצִיא שֵׁם רָע עַל חֲבֵרוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

ז. עָנִי וְעָשִׁיר שֶׁהֶעֱרִיכוּ אֶת עָנִי וְעָשִׁיר - זֶה נוֹתֵן לְפִי מַשֶּׂהוּ וְזֶה נוֹתֵן לְפִי מַשֶּׂהוּ. ׳הֲרֵי עָלַי עֵרֶךְ סְתָם׳ - זֶה מֵבִיא אֶת הַמֵּעָט שֶׁבַּעֲרָכִין. וְכַמָּה הוּא מֵעָט שֶׁבַּעֲרָכִין? חֲמִשָּׁה סְלָעִים. הָאוֹמֵר עֶרְכִּן שֶׁל עֲשָׂרָה עָלַי, אִם הָיָה עָנִי - נוֹתֵן עַל יְדֵי כֻלָּן עֵרֶךְ עָנִי. עָשִׁיר - נוֹתֵן עַל יְדֵי כֻלָּן עֵרֶךְ עָשִׁיר, עָנִי וְהֶעֱשִׁיר - נוֹתֵן עַל יְדֵי כֻלָּן, עֵרֶךְ עָשִׁיר עָשִׁיר וְהֶעֱנִי - נוֹתֵן עַל יְדֵי כֻלָּן עֵרֶךְ עָנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֵרֶךְ עָשִׁיר הוֹאִיל וּבָא לְכְלָל עֹשֶׁר שָׁעָה אַחַת. הָאוֹמֵר: ׳עֵרֶךְ פְּלוֹנִי זֶה עָלַי׳ - הֲרֵי זֶה נוֹתֵן סֶלַע; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כז, כה): ״וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין נוֹתְנִין אֶלָּא לְפִי הֶשֵּׂג יָד, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כז, ח): ״עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנּוֹדָר יַעֲרִיכֶנּוּ״. עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת עַצְמוֹ - אֵין אוֹמְרִים לוֹ: ׳לֵךְ לְוֵה, לֵךְ עֲשֵׂה מְלָאכָה, וְהָבֵא עֵרֶךְ עָשִׁיר׳, אֶלָּא מָטָב שֶׁיָּבִיא עֵרֶךְ עָנִי עַכְשָׁו, וְאַל יָבִיא עֵרֶךְ עָשִׁיר אֶלָּא לְאַחַר זְמַן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָיָה אָבִיו חוֹלֶה אוֹ מְסֻכָּן אוֹ שֶׁהָיְתָה סְפִינָתוֹ בְּמִדִּינַת הַיָּם וְיָבִיא עֵרֶךְ עָשִׁיר, אֶלָּא מָטָב שֶׁיָּבִיא עֵרֶךְ עָנִי עַכְשָׁו, וְאַל יָבִיא עֵרֶךְ עָשִׁיר לְאַחַר זְמַן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָיָה חַיָּב קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, אֵין אוֹמְרִים לוֹ: ׳לֵךְ לְוֵה, לֵךְ עֲשֵׂה מְלָאכָה וְהָבֵא קָרְבָּן עָשִׁיר׳, אֶלָּא מָטָב שֶׁיָּבִיא קָרְבָּן עָנִי עַכְשָׁיו, וְאַל יָבִיא קָרְבָּן עָשִׁיר לְאַחַר זְמַן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֶקֵּטֵר חֲלָבִים כְּשֵׁרִין לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אָמְרָה תּוֹרָה: יִדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת בִּזְמַן, וְאַל יִקָּרְבוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

אסתר פרק ה

א וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת
וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית
הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית
הַמַּלְכוּת נֹכַח פֶּתַח הַבָּיִת: ב וַיְהִי כִרְאוֹת הַמֶּלֶךְ
אֶת־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בֶּחָצֵר נָשְׂאָה חֵן
בְּעֵינָיו וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת־שַׁרְבִּיט הַזָּהָב
אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ
הַשַּׁרְבִיט: ג וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ אֶסְתֵּר
הַמַּלְכָּה וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת וְיִנָּתֶן
לָךְ: ד וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא
הַמֶּלֶךְ וְהָמָן הַיּוֹם אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
לוֹ: ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַהֲרוּ אֶת־הָמָן לַעֲשׂוֹת אֶת־
דְּבַר אֶסְתֵּר וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן אֶל־הַמִּשְׁתֶּה
אֲשֶׁר־עָשְׂתָה אֶסְתֵּר: ו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר
בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן מַה־שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֶן לָךְ וּמַה־
בַּקָּשָׁתֵךְ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת וְתֵעָשׂ: ז וַתַּעַן אֶסְתֵּר
וַתֹּאמֶר שְׁאֵלָתִי וּבַקָּשָׁתִי: ח אִם־מָצָאתִי חֵן
בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת אֶת־
שְׁאֵלָתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת־בַּקָּשָׁתִי יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן
אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָהֶם וּמָחָר אֶעֱשֶׂה
כִּדְבַר הַמֶּלֶךְ: ט וַיֵּצֵא הָמָן בַּיּוֹם הַהוּא שָׂמֵחַ
וְטוֹב לֵב וּכְרְאוֹת הָמָן אֶת־מָרְדֳּכַי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ
וְלֹא־קָם וְלֹא־זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמָּלֵא הָמָן עַל־מָרְדֳּכָי
חֵמָה: י וַיִּתְאַפַּק הָמָן וַיָּבוֹא אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח
וַיָּבֵא אֶת־אֹהֲבָיו וְאֶת־זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ: יא וַיְסַפֵּר
לָהֶם הָמָן אֶת־כְּבוֹד עָשְׁרוֹ וְרֹב בָּנָיו וְאֵת כָּל־
אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְּׂאוֹ עַל־הַשָּׂרִים
וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: יב וַיֹּאמֶר הָמָן אַף לֹא־הֵבִיאָה
אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־
עָשָׂתָה כִּי אִם־אוֹתִי וְגַם־לְמָחָר אֲנִי קָרוּא־לָהּ
עִם־הַמֶּלֶךְ: יג וְכָל־זֶּה אֵינֶנּוּ שֹׁוֶה לִי בְּכָל־עֵת
אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־מָרְדֳּכַי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר
הַמֶּלֶךְ: יד וַתֹּאמֶר לוֹ זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל־אֹהֲבָיו
יַעֲשׂוּ־עֵץ גָּבַהּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבַבֹּקֶר | אֱמֹר
לַמֶּלֶךְ וְיִתְלוּ אֶת־מָרְדֳּכַי עָלָיו וּבֹא־עִם־הַמֶּלֶךְ
אֶל־הַמִּשְׁתֶּה שָׂמֵחַ וַיִּיטַב הַדָּבָר לִפְנֵי הָמָן וַיַּעַשׂ
הָעֵץ: {ס}

אסתר פרק ו

א בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא
אֶת־סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: ב וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי
עַל־בִּגְתָנָא וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף
אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֶה־נַּעֲשָׂה יְקָר
וּגְדוּלָּה לְמָרְדֳּכַי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ
מְשָׁרְתָיו לֹא־נַעֲשָׂה עִמּוֹ דָּבָר: ד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
מִי בֶחָצֵר וְהָמָן בָּא לַחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה
לֵאמֹר לַמֶּלֶךְ לִתְלוֹת אֶת־מָרְדֳּכַי עַל־הָעֵץ אֲשֶׁר־
הֵכִין לוֹ: ה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הִנֵּה הָמָן
עֹמֵד בֶּחָצֵר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יָבוֹא: ו וַיָּבוֹא הָמָן
וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ
חָפֵץ בִּיקָרוֹ וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ
לַעֲשׂוֹת יְקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי: ז וַיֹּאמֶר הָמָן אֶל־הַמֶּלֶךְ
אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ: ח יָבִיאוּ לְבוּשׁ
מַלְכוּת אֲשֶׁר לָבַשׁ־בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב
עָלָיו הַמֶּלֶךְ וַאֲשֶׁר נִתַּן כֶּתֶר מַלְכוּת
בְּרֹאשׁוֹ: ט וְנָתוֹן הַלְּבוּשׁ וְהַסּוּס עַל־יַד־אִישׁ

מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרִתֻמִּים וְהִלְבִּישׁוּ אֶת־הָאִישׁ
אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בְּיִקְרוֹ וְהִרְכִּיבֻהוּ עַל־הַסּוּס
בִּרְחוֹב הָעִיר וְקָרְאוּ לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ
אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בְּיִקְרוֹ: י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן
מַהֵר קַח אֶת־הַלְּבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
וְעֲשֵׂה־כֵן לְמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ
אַל־תַּפֵּל דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: יא וַיִּקַּח הָמָן
אֶת־הַלְּבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת־מָרְדֳּכָי
וַיַּרְכִּבֵהוּ בִּרְחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה
לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ: יב וַיָּשָׁב מָרְדֳּכַי
אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן נִדְחַף אֶל־בֵּיתוֹ אָבֵל וַחֲפוּי
רֹאשׁ: יג וַיְסַפֵּר הָמָן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל־אֹהֲבָיו
אֵת כָּל־אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ
אִשְׁתּוֹ אִם מִזֶּרַע הַיְּהוּדִים מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר הַחִלּוֹתָ
לִנְפֹּל לְפָנָיו לֹא־תוּכַל לּוֹ כִּי־נָפוֹל תִּפּוֹל
לְפָנָיו: יד עוֹדָם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ
הִגִּיעוּ וַיַּבְהִלוּ לְהָבִיא אֶת־הָמָן אֶל־הַמִּשְׁתֶּה
אֲשֶׁר־עָשְׂתָה אֶסְתֵּר:

אסתר פרק ז

א וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן לִשְׁתּוֹת עִם־אֶסְתֵּר
הַמַּלְכָּה: ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי
בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן מַה־שְּׁאֵלָתֵךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתִנָּתֶן
לָךְ וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת
וְתֵעָשׂ: ג וַתַּעַן אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמַר אִם־
מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב
תִּנָּתֶן־לִי נַפְשִׁי בִּשְׁאֵלָתִי וְעַמִּי בְּבַקָּשָׁתִי: ד כִּי
נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לַהֲרוֹג וּלְאַבֵּד וְאִלּוּ
לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכַּרְנוּ הֶחֱרַשְׁתִּי כִּי אֵין הַצָּר
שׁוֶה בְּנֶזֶק הַמֶּלֶךְ: {ס} ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ

אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה
וְאֵי־זֶה הוּא אֲשֶׁר־מָלְאוֹ לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת
כֵּן: ו וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע
הַזֶּה וְהָמָן נִבְעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ
וְהַמַּלְכָּה: ז וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן
אֶל־גִּנַּת הַבִּיתָן וְהָמָן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל־נַפְשׁוֹ
מֵאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה כִּי רָאָה כִּי־כָלְתָה אֵלָיו הָרָעָה
מֵאֵת הַמֶּלֶךְ: ח וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבִּיתָן אֶל־
בֵּית | מִשְׁתֵּה הַיַּיִן וְהָמָן נֹפֵל עַל־הַמִּטָּה אֲשֶׁר
אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לִכְבּוֹשׁ אֶת־
הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת הַדָּבָר יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי
הָמָן חָפוּ: ט וַיֹּאמֶר חַרְבוֹנָה אֶחָד מִן־הַסָּרִיסִים
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה־הָעֵץ אֲשֶׁר־עָשָׂה הָמָן
לְמָרְדֳּכַי אֲשֶׁר דִּבֶּר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עֹמֵד בְּבֵית
הָמָן גָּבַהּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תְּלֻהוּ
עָלָיו: י וַיִּתְלוּ אֶת־הָמָן עַל־הָעֵץ אֲשֶׁר־הֵכִין
לְמָרְדֳּכָי וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה: {ס}

אסתר פרק ח

א בַּיּוֹם הַהוּא נָתַן הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְאֶסְתֵּר
הַמַּלְכָּה אֶת־בֵּית הָמָן צֹרֵר
הַיְּהוּדִים וּמָרְדֳּכַי בָּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי־
הִגִּידָה אֶסְתֵּר מַה הוּא־לָהּ: ב וַיָּסַר הַמֶּלֶךְ אֶת־
טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הֶעֱבִיר מֵהָמָן וַיִּתְּנָהּ לְמָרְדֳּכָי
וַתָּשֶׂם אֶסְתֵּר אֶת־מָרְדֳּכַי עַל־בֵּית הָמָן:
{ס} ג וַתּוֹסֶף אֶסְתֵּר וַתְּדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתִּפֹּל
לִפְנֵי רַגְלָיו וַתֵּבְךְּ וַתִּתְחַנֶּן־לוֹ לְהַעֲבִיר אֶת־רָעַת
הָמָן הָאֲגָגִי וְאֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל־
הַיְּהוּדִים: ד וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שַׁרְבִט
הַזָּהָב וַתָּקָם אֶסְתֵּר וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי

הַמֶּלֶךְ׃ **ה** וַתֹּאמֶר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם־
מָצָאתִי חֵן לְפָנָיו וְכָשֵׁר הַדָּבָר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה
אֲנִי בְּעֵינָיו יִכָּתֵב לְהָשִׁיב אֶת־הַסְּפָרִים מַחֲשֶׁבֶת
הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי אֲשֶׁר כָּתַב לְאַבֵּד אֶת־
הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ׃ **ו** כִּי אֵיכָכָה
אוּכַל וְרָאִיתִי בָּרָעָה אֲשֶׁר־יִמְצָא אֶת־עַמִּי
וְאֵיכָכָה אוּכַל וְרָאִיתִי בְּאָבְדַן מוֹלַדְתִּי׃
{ס} **ז** וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה
וּלְמָרְדֳּכַי הַיְהוּדִי הִנֵּה בֵית־הָמָן נָתַתִּי לְאֶסְתֵּר
וְאֹתוֹ תָּלוּ עַל־הָעֵץ עַל אֲשֶׁר־שָׁלַח יָדוֹ
בַּיְהוּדִים׃ **ח** וְאַתֶּם כִּתְבוּ עַל־הַיְהוּדִים
כַּטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְחִתְמוּ בְּטַבַּעַת
הַמֶּלֶךְ כִּי־כְתָב אֲשֶׁר־נִכְתָּב בְּשֵׁם־הַמֶּלֶךְ וְנַחְתוֹם
בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב׃ **ט** וַיִּקָּרְאוּ סֹפְרֵי־
הַמֶּלֶךְ בָּעֵת־הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא־חֹדֶשׁ
סִיוָן בִּשְׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ וַיִּכָּתֵב כְּכָל־אֲשֶׁר־צִוָּה
מָרְדֳּכַי אֶל־הַיְהוּדִים וְאֶל הָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים־
וְהַפַּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת אֲשֶׁר | מֵהֹדּוּ וְעַד־כּוּשׁ
שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה
כִּכְתָבָהּ וְעַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ וְאֶל־הַיְהוּדִים כִּכְתָבָם
וְכִלְשׁוֹנָם׃ **י** וַיִּכְתֹּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וַיַּחְתֹּם
בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים
בַּסּוּסִים רֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים בְּנֵי
הָרַמָּכִים׃ **יא** אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיְהוּדִים | אֲשֶׁר
בְּכָל־עִיר־וָעִיר לְהִקָּהֵל וְלַעֲמֹד עַל־נַפְשָׁם
לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־חֵיל עַם וּמְדִינָה
הַצָּרִים אֹתָם טַף וְנָשִׁים וּשְׁלָלָם לָבוֹז׃ **יב** בְּיוֹם
אֶחָד בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בִּשְׁלוֹשָׁה
עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ
אֲדָר׃ **יג** פִּתְשֶׁגֶן הַכְּתָב לְהִנָּתֵן דָּת בְּכָל־מְדִינָה
וּמְדִינָה גָּלוּי לְכָל־הָעַמִּים וְלִהְיוֹת
הַיְהוּדִים הַיְהוּדִים עָתוּדִים לַיּוֹם הַזֶּה
לְהִנָּקֵם מֵאֹיְבֵיהֶם׃ **יד** הָרָצִים רֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ
הָאֲחַשְׁתְּרָנִים יָצְאוּ מְבֻהָלִים וּדְחוּפִים בִּדְבַר
הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה׃
{ס} **טו** וּמָרְדֳּכַי יָצָא | מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ
מַלְכוּת תְּכֵלֶת וָחוּר וַעֲטֶרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ
בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֲלָה
וְשָׂמֵחָה׃ **טז** לַיְהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשֹׂן
וִיקָר׃ **יז** וּבְכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל־עִיר וָעִיר
מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מַגִּיעַ שִׂמְחָה
וְשָׂשׂוֹן לַיְהוּדִים מִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמֵּי
הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים כִּי־נָפַל פַּחַד־הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם׃

אסתר פרק ט

א וּבִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא־חֹדֶשׁ אֲדָר בִּשְׁלוֹשָׁה
עָשָׂר יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ
לְהֵעָשׂוֹת בַּיּוֹם אֲשֶׁר שִׂבְּרוּ אֹיְבֵי הַיְהוּדִים לִשְׁלֹוט
בָּהֶם וְנַהֲפוֹךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הֵמָּה
בְּשֹׂנְאֵיהֶם׃ **ב** נִקְהֲלוּ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל־
מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לִשְׁלֹחַ יָד בִּמְבַקְשֵׁי
רָעָתָם וְאִישׁ לֹא־עָמַד לִפְנֵיהֶם כִּי־נָפַל פַּחְדָּם
עַל־כָּל־הָעַמִּים׃ **ג** וְכָל־שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת
וְהָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת וְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר
לַמֶּלֶךְ מְנַשְּׂאִים אֶת־הַיְהוּדִים כִּי־נָפַל פַּחַד־
מָרְדֳּכַי עֲלֵיהֶם׃ **ד** כִּי־גָדוֹל מָרְדֳּכַי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ
וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל־הַמְּדִינוֹת כִּי־הָאִישׁ מָרְדֳּכַי
הוֹלֵךְ וְגָדוֹל׃ **ה** וַיַּכּוּ הַיְהוּדִים בְּכָל־אֹיְבֵיהֶם מַכַּת־
חֶרֶב וְהֶרֶג וְאַבְדָן וַיַּעֲשׂוּ בְשֹׂנְאֵיהֶם
כִּרְצוֹנָם׃ **ו** וּבְשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאַבֵּד

חֲמֵשׁ מֵאוֹת {ר}
אִישׁ: {ס} **ז** וְאֶת׀ {ר}
פַּרְשַׁנְדָּתָא {ס} וְאֶת׀ {ר}
דַּלְפוֹן {ס} וְאֶת׀ {ר}
אַסְפָּתָא: {ס} **ח** וְאֶת׀ {ר}
פּוֹרָתָא {ס} וְאֶת׀ {ר}
אֲדַלְיָא {ס} וְאֶת׀ {ר}
אֲרִידָתָא: {ס} **ט** וְאֶת׀ {ר}
פַּרְמַשְׁתָּא {ס} וְאֶת׀ {ר}
אֲרִיסַי {ס} וְאֶת׀ {ר}
אֲרִידַי {ס} וְאֶת׀ {ר}
וַיְזָתָא: {ס} **י** עֲשָׂרֶת {ר}

בְּנֵי הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא צֹרֵר הַיְּהוּדִים הָרָגוּ וּבַבִּזָּה
לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: **יא** בַּיּוֹם הַהוּא בָּא מִסְפַּר
הַהֲרוּגִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: **יב** וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ׀
הַיְּהוּדִים וְאַבֵּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְאֵת עֲשֶׂרֶת
בְּנֵי־הָמָן בִּשְׁאָר מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ מֶה עָשׂוּ וּמַה־
שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֶן לָךְ וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ עוֹד
וְתֵעָשׂ: **יג** וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב
יִנָּתֵן גַּם־מָחָר לַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן לַעֲשׂוֹת
כְּדָת הַיּוֹם וְאֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הָמָן יִתְלוּ עַל־
הָעֵץ: **יד** וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֵעָשׂוֹת כֵּן וַתִּנָּתֶן דָּת
בְּשׁוּשָׁן וְאֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הָמָן תָּלוּ: **טו** וַיְקָהֲלוּ
הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר־בְּשׁוּשָׁן גַּם בְּיוֹם
אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וַיַּהַרְגוּ בְשׁוּשָׁן שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת אִישׁ וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: **טז** וּשְׁאָר
הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר׀ בִּמְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהֲלוּ | וְעָמַד
עַל־נַפְשָׁם וְנוֹחַ מֵאֹיְבֵיהֶם וְהָרוֹג בְּשׂנְאֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים אָלֶף וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־
יָדָם: **יז** בְּיוֹם־שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְנוֹחַ
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר׀ בּוֹ וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה
וְשִׂמְחָה: **יח** והיהודיים וְהַיְּהוּדִים אֲשֶׁר־בְּשׁוּשָׁן
נִקְהֲלוּ׀ בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר׀ בּוֹ וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ וְנוֹחַ
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר׀ בּוֹ וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה
וְשִׂמְחָה: **יט** עַל־כֵּן הַיְּהוּדִים
הפרוזים הַפְּרָזִים הַיּוֹשְׁבִים׃ בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת׃ עֹשִׂים
אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר׀ לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה
וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ
לְרֵעֵהוּ: **כ** וַיִּכְתֹּב מָרְדֳּכַי אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל־כָּל־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר׀ בְּכָל־
מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַקְּרוֹבִים
וְהָרְחוֹקִים: **כא** לְקַיֵּם׃ עֲלֵיהֶם׃ לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת
יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר׀ לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם־חֲמִשָּׁה
עָשָׂר בּוֹ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: **כב** כַּיָּמִים אֲשֶׁר־נָחוּ
בָהֶם הַיְּהוּדִים׀ מֵאֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר׀ נֶהְפַּךְ
לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת
אוֹתָם יְמֵי׀ מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ
לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: **כג** וְקִבֵּל׀ הַיְּהוּדִים אֵת
אֲשֶׁר־הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מָרְדֳּכַי
אֲלֵיהֶם: **כד** כִּי׀ הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר׀ כָּל־
הַיְּהוּדִים חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים לְאַבְּדָם וְהִפִּל פּוּר׀
הוּא הַגּוֹרָל לְהֻמָּם וּלְאַבְּדָם: **כה** וּבְבֹאָהּ׃ לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם־הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה
אֲשֶׁר־חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים עַל־רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ
וְאֶת־בָּנָיו עַל־הָעֵץ: **כו** עַל־כֵּן קָרְאוּ׀ לַיָּמִים הָאֵלֶּה
פוּרִים׀ עַל־שֵׁם הַפּוּר עַל־כֵּן עַל־כָּל־דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת
הַזֹּאת וּמָה־רָאוּ עַל־כָּכָה וּמָה הִגִּיעַ
אֲלֵיהֶם: **כז** קִיְּמוּ וקבל וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים׀ |
עֲלֵיהֶם | וְעַל־זַרְעָם וְעַל כָּל־הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם׀ וְלֹא

יַעֲבֹור לִהְיֹות עֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה
כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: **כח** וְהַיָּמִים
הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל־דֹּור וָדֹור מִשְׁפָּחָה
וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים
הָאֵלֶּה לְא יַעַבְרוּ מִתֹּוךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לְא־יָסוּף
מִזַּרְעָם: {ס} **כט** וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַּת־
אֲבִיחַיִל וּמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי אֶת־כָּל־תֹּקֶף לְקַיֵּם אֵת
אִגֶּרֶת הַפֻּרִים הַזֹּאת הַשֵּׁנִית: **ל** וַיִּשְׁלַח סְפָרִים
אֶל־כָּל־הַיְּהוּדִים אֶל־שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמְאָה מְדִינָה
מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ דִּבְרֵי שָׁלֹום וֶאֱמֶת: **לא** לְקַיֵּם
אֶת־יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם
עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר
קִיְּמוּ עַל־נַפְשָׁם וְעַל־זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּומֹות
וְזַעֲקָתָם: **לב** וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר קַיַּם דִּבְרֵי הַפֻּרִים
הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר: {ס}

אסתר פרק י

א וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אחשרש אֲחַשְׁוֵרֹשׁ | מַס עַל־
הָאָרֶץ וְאִיֵּי הַיָּם: **ב** וְכָל־מַעֲשֵׂה תָקְפּוֹ וּגְבוּרָתֹו
וּפָרְשַׁת גְּדֻלַּת מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר גִּדְּלֹו הַמֶּלֶךְ הֲלוֹא־
הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מָדַי
וּפָרַס: **ג** כִּי | מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרֹושׁ וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אֶחָיו דֹּרֵשׁ
טֹוב לְעַמֹּו וְדֹבֵר שָׁלֹום לְכָל־זַרְעֹו: {ש}

דניאל פרק א

א בִּשְׁנַת שָׁלֹושׁ לְמַלְכוּת יְהֹויָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה
בָּא נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלַם וַיָּצַר
עָלֶיהָ: **ב** וַיִּתֵּן אֲדֹנָי בְּיָדֹו אֶת־יְהֹויָקִים מֶלֶךְ־
יְהוּדָה וּמִקְצָת כְּלֵי בֵית־הָאֱלֹהִים וַיְבִיאֵם אֶרֶץ־
שִׁנְעָר בֵּית אֱלֹהָיו וְאֶת־הַכֵּלִים הֵבִיא בֵּית אֹוצַר

אֱלֹהָיו: **ג** וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַשְׁפְּנַז רַב סָרִיסָיו
לְהָבִיא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וּמִן־
הַפַּרְתְּמִים: **ד** יְלָדִים אֲשֶׁר אֵין־בָּהֶם כָּל־מאוּם
וְטוֹבֵי מַרְאֶה וּמַשְׂכִּלִים בְּכָל־חָכְמָה וְיֹדְעֵי דַעַת
וּמְבִינֵי מַדָּע וַאֲשֶׁר כֹּחַ בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ
וְלִלַמֵּדָם סֵפֶר וּלְשֹׁון כַּשְׂדִּים: **ה** וַיְמַן לָהֶם הַמֶּלֶךְ
דְּבַר־יֹום בְּיֹומֹו מִפַּת־בַּג הַמֶּלֶךְ וּמִיֵּין מִשְׁתָּיו
וְלִגַדְּלָם שָׁנִים שָׁלֹושׁ וּמִקְצָתָם יַעַמְדוּ לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ: **ו** וַיְהִי בָהֶם מִבְּנֵי יְהוּדָה דָּנִיֵּאל חֲנַנְיָה
מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה: **ז** וַיָּשֶׂם לָהֶם שַׂר הַסָּרִיסִים
שֵׁמוֹת וַיָּשֶׂם לְדָנִיֵּאל בֵּלְטְשַׁאצַּר וְלַחֲנַנְיָה שַׁדְרַךְ
וּלְמִישָׁאֵל מֵישַׁךְ וְלַעֲזַרְיָה עֲבֵד נְגֹו: **ח** וַיָּשֶׂם
דָּנִיֵּאל עַל־לִבֹּו אֲשֶׁר לְא־יִתְגָּאַל בְּפַת־בַּג הַמֶּלֶךְ
וּבְיֵין מִשְׁתָּיו וַיְבַקֵּשׁ מִשַּׂר הַסָּרִיסִים אֲשֶׁר לְא
יִתְגָּאָל: **ט** וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים אֶת־דָּנִיֵּאל לְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים לִפְנֵי שַׂר הַסָּרִיסִים: **י** וַיֹּאמֶר שַׂר
הַסָּרִיסִים לְדָנִיֵּאל יָרֵא אֲנִי אֶת־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
מִנָּה אֶת־מַאֲכַלְכֶם וְאֶת־מִשְׁתֵּיכֶם אֲשֶׁר לָמָּה
יִרְאֶה אֶת־פְּנֵיכֶם זֹעֲפִים מִן־הַיְלָדִים אֲשֶׁר
כְּגִילְכֶם וְחַיַּבְתֶּם אֶת־רֹאשִׁי לַמֶּלֶךְ: **יא** וַיֹּאמֶר
דָּנִיֵּאל אֶל־הַמֶּלְצַר אֲשֶׁר מִנָּה שַׂר הַסָּרִיסִים עַל־
דָּנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה: **יב** נַס־נָא אֶת־
עֲבָדֶיךָ יָמִים עֲשָׂרָה וְיִתְּנוּ־לָנוּ מִן־הַזֵּרֹעִים
וְנֹאכְלָה וּמַיִם וְנִשְׁתֶּה: **יג** וְיֵרָאוּ לְפָנֶיךָ מַרְאֵינוּ
וּמַרְאֵה הַיְלָדִים הָאֹכְלִים אֶת פַּת־בַּג הַמֶּלֶךְ
וְכַאֲשֶׁר תִּרְאֶה עֲשֵׂה עִם־עֲבָדֶיךָ: **יד** וַיִּשְׁמַע לָהֶם
לַדָּבָר הַזֶּה וַיְנַסֵּם יָמִים עֲשָׂרָה: **טו** וּמִקְצַת יָמִים
עֲשָׂרָה נִרְאָה מַרְאֵיהֶם טֹוב וּבְרִיאֵי בָשָׂר מִן־כָּל־
הַיְלָדִים הָאֹכְלִים אֶת פַּת־בַּג הַמֶּלֶךְ: **טז** וַיְהִי
הַמֶּלְצַר נֹשֵׂא אֶת־פַּת־בָּגָם וְיֵין מִשְׁתֵּיהֶם וְנֹתֵן

לָהֶם זֶרַעְנִים: **יז** וְהַיְלָדִים הָאֵלֶּה אַרְבַּעְתָּם נָתַן
לָהֶם הָאֱלֹהִים מַדָּע וְהַשְׂכֵּל בְּכָל־סֵפֶר וְחָכְמָה
וְדָנִיֵּאל הֵבִין בְּכָל־חָזוֹן וַחֲלֹמוֹת: **יח** וּלְמִקְצָת
הַיָּמִים אֲשֶׁר־אָמַר הַמֶּלֶךְ לַהֲבִיאָם וַיְבִיאֵם שַׂר
הַסָּרִיסִים לִפְנֵי נְבֻכַדְנֶצַּר: **יט** וַיְדַבֵּר אִתָּם הַמֶּלֶךְ
וְלֹא נִמְצָא מִכֻּלָּם כִּדָנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה
וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: **כ** וְכֹל דְּבַר חָכְמַת בִּינָה
אֲשֶׁר־בִּקֵּשׁ מֵהֶם הַמֶּלֶךְ וַיִּמְצָאֵם עֲשָׂר יָדוֹת עַל
כָּל־הַחַרְטֻמִּם הָאַשָּׁפִים אֲשֶׁר בְּכָל־
מַלְכוּתּוֹ: **כא** וַיְהִי דָּנִיֵּאל עַד־שְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ
הַמֶּלֶךְ: {פ}

הלימוד מוקדש

לעילוי נשמת

סלביה סימה בת

מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע כ"ד אייר

תשפ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.





לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת פינחס

יום ראשון	טו 21	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא כו ירושלמי: פסחים סד תוספתא: בכורות ג נ"ך: אסתר ה משניות: תרומות ז זוהר: חלק א עמ' צט-ק	עלות השחר (72 דק') ... 4:33 | חצות היום ..... 12:44 נץ החמה ..... 5:45 | שקיעה ..... 7:43 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:33 | צאת הכוכבים ..... 7:59 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:15 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:55
יום שני	טז 2	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא כז ירושלמי: פסחים סה תוספתא: בכורות ד נ"ך: אסתר ו משניות: תרומות ח זוהר: חלק א עמ' קא-קב	עלות השחר (72 דק') ... 4:34 | חצות היום ..... 12:44 נץ החמה ..... 5:46 | שקיעה ..... 7:42 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:33 | צאת הכוכבים ..... 7:59 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:15 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:54
יום שלישי	יז 23 צאת הצום: 8:03	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא כח ירושלמי: פסחים סו תוספתא: בכורות ה נ"ך: אסתר ז משניות: תרומות ט זוהר: חלק א עמ' קג-קד	**צום י"ז בתמוז** עלות השחר (72 דק') ... 4:34 | חצות היום ..... 12:45 נץ החמה ..... 5:46 | שקיעה ..... 7:41 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:33 | צאת הכוכבים ..... 7:58 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:15 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:53
יום רביעי	יח 24	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא כט ירושלמי: פסחים סז תוספתא: בכורות ו נ"ך: אסתר ח משניות: תרומות י זוהר: חלק א עמ' קה-קו	עלות השחר (72 דק') ... 4:35 | חצות היום ..... 12:45 נץ החמה ..... 5:47 | שקיעה ..... 7:41 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:34 | צאת הכוכבים ..... 7:58 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:16 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:53
יום חמישי	יט 25	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא ל ירושלמי: פסחים סח תוספתא: בכורות ז נ"ך: אסתר ט משניות: תרומות יא זוהר: חלק א עמ' קז-קח	עלות השחר (72 דק') ... 4:35 | חצות היום ..... 12:45 נץ החמה ..... 5:47 | שקיעה ..... 7:40 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:34 | צאת הכוכבים ..... 7:57 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:16 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:52
יום ששי	כ 26 הדלקת נרות (40 דק'): 7:00 (20 דק'): 7:20	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא לא ירושלמי: פסחים סט תוספתא: ערכין א נ"ך: אסתר י משניות: מעשרות א זוהר: חלק א עמ' קט-קי	**ערב שבת קודש** עלות השחר (72 דק') ... 4:36 | חצות היום ..... 12:45 נץ החמה ..... 5:48 | שקיעה ..... 7:40 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:35 | צאת הכוכבים ..... 7:56 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:16 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:52
שב"ק	כא 27 מוצש"ק לשיטת ר"ת: 8:51	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא לב ירושלמי: פסחים ע תוספתא: ערכין ב נ"ך: דניאל א משניות: מעשרות ב זוהר: חלק א עמ' קיא-קיב	**שבת קודש פרשת פינחס** עלות השחר (72 דק') ... 4:37 | חצות היום ..... 12:45 נץ החמה ..... 5:49 | שקיעה ..... 7:39 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:35 | צאת הכוכבים ..... 7:55 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:17 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:51

שֹׂרֶשׁ הַבְּעָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ אֶת הַמּוּדָעוּת לְכֹחוֹתָיו, וְאִם הָיָה יוֹדֵעַ מֵהַכֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּקִרְבּוֹ - הָיָה פּוֹתֵר הֲמוֹן מֵהַבְּעָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ...

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)